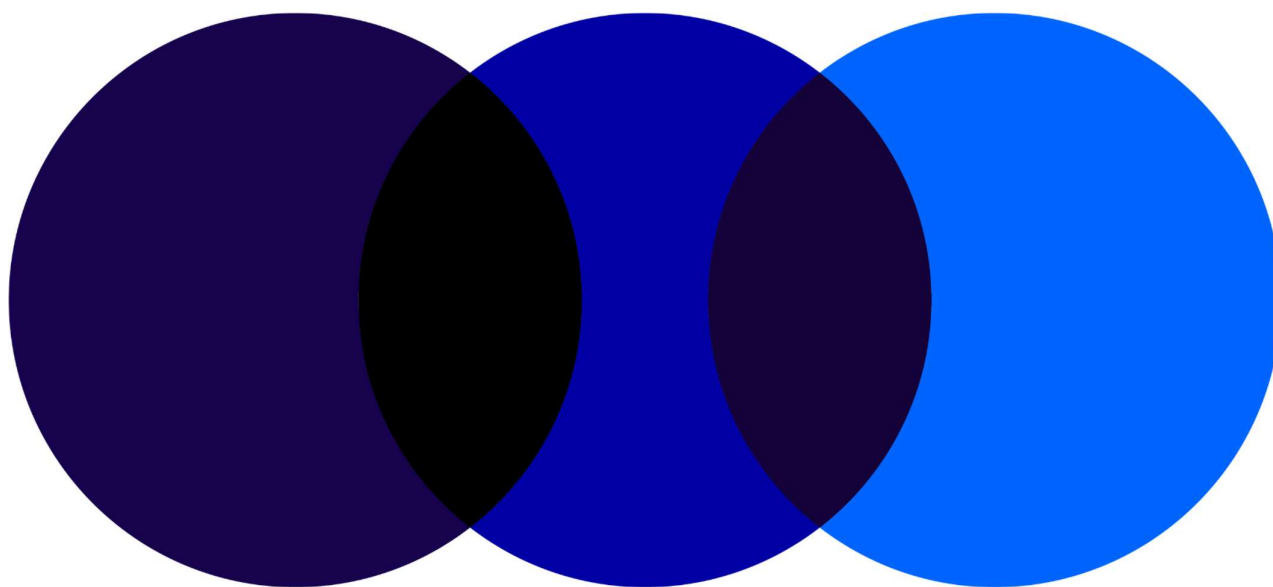

Priekšlikumu izstrāde atbalsta pilnveidošanai vecākiem, kuri par bērnu rūpējas vieni

(Identifikācijas Nr. LRLM 2024/34)

Gala ziņojums

Pasūtītājs: Labklājības ministrija

Izpildītājs: SIA "Oxford Research Baltics"

RĪGĀ, 2024

SATURS

SATURS	2
TABULU RĀDĪTĀJI.....	3
ATTĒLU RĀDĪTĀJI	4
ZIŅOJUMA AUTORI	5
IEVADS	6
1. VECĀKU AR BĒRNIEM APTAUJAS ANALĪZE	7
Respondentu profils.....	7
Ģimeņu vajadzības	14
Nepieciešamais finansiālais atbalsts.....	18
Nepieciešamais cita veida atbalsts	23
Grūtības atbalsta saņemšanā.....	29
Priekšlikumi atbalsta sistēmas vecākiem, kuri ir vieni (bez dzīvesbiedra), ar bērniem uzlabošanai	30
Secinājumi	31
2. FOKUSGRUPU DISKUSIJU REZULTĀTI	35
Fokusa grupas diskusija ar valsts iestāžu pārstāvjiem.....	35
Fokusa grupas diskusija ar pašvaldību iestāžu pārstāvjiem.....	36
Fokusa grupas diskusija ar nevalstisko organizāciju pārstāvjiem	38
Secinājumi	39
3. ĀRVALSTU PARAugPRAKSES IZPĒTE	41
Čehija	43
Portugāle.....	53
Slovēnija.....	66
Secinājumi	75
PRIEKŠLIKUMI	82
IZMANTOTĀ LITERATŪRA.....	85
PIELIKUMI	92
Pielikums Nr.1 Aptaujas vecākiem ar bērniem jautājumi	92
Pielikums Nr.2 Fokusa grupas diskusijas jautājumi.....	96

TABULU RĀDĪTĀJI

Tabula Nr. 1. Ienākumu avotu īpatsvars respondentiem, kuri ir precēts pāris un respondentiem bez dzīvesbiedra.....	13
Tabula Nr. 2. Vientuļo vecāku ar apgādājamiem bērniem skaits (tūkst.)	41
Tabula Nr. 3. Vientuļo vecāku ar apgādājamiem bērniem nabadzības riska indekss (%).....	42
Tabula Nr. 4. Nabadzības riskam pakļauto strādājošo vientuļo vecāku ar apgādājamiem bērniem īpatsvars (%).....	42
Tabula Nr. 5. Nabadzības riskam pakļauto strādājošo divu vecāku ģimenes ar apgādājamiem bērniem īpatsvars (%).....	43
Tabula Nr. 6. Ienākumu grupas un to apmēri.....	59
Tabula Nr. 7. Ģimenes pabalsta apmērs par katru bērnu/jaunieti viena vecāka ģimenē.....	59
Tabula Nr. 8. Ģimenes pirmsdzemdību pabalsta apmērs viena vecāka ģimenēm	60
Tabula Nr. 9. Čehijas, Portugāles un Slovēnijas normatīvajos aktos iekļautās definīcijas, kritēriji un pazīmes par ģimenēm, kur vecāks viens pats rūpējas par bērnu, kā arī tām pieejamais specifiskais atbalsts	76

ATTĒLU RĀDĪTĀJI

Attēls Nr. 1. Respondentu mājsaimniecības sastāvs.	7
Attēls Nr. 2. Respondentu, kuri dzīvo vieni (bez dzīvesbiedra), šī brīža ģimenes stāvoklis.....	8
Attēls Nr. 3. Respondentu, kuri dzīvo vieni (bez dzīvesbiedra) un kuri ir precēts pāris, mājsaimniecības sastāvs.	8
Attēls Nr. 4. Respondentu, kuri dzīvo vieni (bez dzīvesbiedra) un kuri ir precēts pāris, bērnu vecums.....	9
Attēls Nr. 5. Respondenta nodarbošanās, respondentiem, kuri dzīvo kā precēts pāris un respondentiem bez dzīvesbiedra.....	10
Attēls Nr. 6. Respondenta mājokļa statuss, respondentiem, kuri ir precēts pāris un respondentiem bez dzīvesbiedra.....	11
Attēls Nr. 7. Mājsaimniecības kopējie ienākumi mēnesī eiro pēc nodokļu nomaksas (NETO), respondentiem, kuri ir precēts pāris un respondentiem bez dzīvesbiedra.	11
Attēls Nr. 8. Ienākumu avoti respondentiem, kuri ir precēts pāris un respondentiem bez dzīvesbiedra.....	12
Attēls Nr. 9. Grūtību līmenis (%) ikdienas tēriņu segšanā ģimenes vajadzībām respondentiem, kuri ir precēts pāris un respondentiem bez dzīvesbiedra.....	15
Attēls Nr. 10. Vidējais grūtību līmeņa novērtējums ikdienas tēriņu segšanā ģimenes vajadzībām respondentiem, kuri ir precēts pāris un respondentiem bez dzīvesbiedra.	16
Attēls Nr. 11. Visnepieciešamākais un vispiemērotākais finansiālais atbalsts bērna/-u aprūpes nodrošināšanai respondentiem, kuri dzīvo vieni (bez dzīvesbiedra).....	18
Attēls Nr. 12. Visnepieciešamākais un vispiemērotākais finansiālais atbalsts bērna/-u aprūpes nodrošināšanai respondentiem, kuri ir precēts pāris.	20
Attēls Nr. 13. Visnepieciešamākais un vispiemērotākais finansiālais atbalsts bērna/-u aprūpes nodrošināšanai respondentiem (vidēji), kuri ir precēts pāris un kuri dzīvo vieni (bez dzīvesbiedra).	21
Attēls Nr. 14. Cita veida atbalsts, kurš būtu visnepieciešamākais un vispiemērotākais bērna/-u aprūpes nodrošināšanai respondentiem, kuri dzīvo vieni (bez dzīvesbiedra).....	24
Attēls Nr. 15. Cita veida atbalsts, kurš būtu visnepieciešamākais un vispiemērotākais bērna/-u aprūpes nodrošināšanai respondentiem, kuri ir precēts pāris.	25
Attēls Nr. 16. Visnepieciešamākais un vispiemērotākais finansiālais atbalsts bērna/-u aprūpes nodrošināšanai respondentiem (vidēji), kuri ir precēts pāris un kuri dzīvo vieni (bez dzīvesbiedra).	26
Attēls Nr. 17. Bērna pabalsta apmērs (eiro) mēnesī atbilstoši ienākumu kategorijai par bērnu līdz pamatskolas beigām vai līdz 18 gadu vecumam	72
Attēls Nr. 18. Bērna pabalsta apmērs eiro mēnesī atbilstoši ienākumu kategorijai par bērnu vidusskolā, bet ne vēlāk kā līdz 18 gadu vecumam	72

ZIŅOJUMA AUTORI

Metodoloģija: Aivars Timofejevs, Liene Bišofa

Ievads: Aivars Timofejevs, Kristīne Smirnova

1.nodaļa. Vecāku ar bērniem aptaujas analīze: Aivars Timofejevs, Kristīne Smirnova, Liene Bišofa

2. nodaļa. Fokusgrupu diskusiju rezultāti: Aivars Timofejevs, Kristīne Smirnova, Liene Bišofa

3. nodaļa. Ārvalstu paraugprakses izpēte: Aivars Timofejevs, Kristīne Smirnova, Liene Bišofa

Priekšlikumi: Aivars Timofejevs, Kristīne Smirnova, Liene Bišofa

Pielikumi: Aivars Timofejevs, Kristīne Smirnova

IEVADS

2023. gadā Latvijā bija 85,7 tūkstoši viena vecāka ģimeņu, no kurām 75,6% bija ģimenes, kurās bērnus audzināja vienīgi mātes.¹ Praksē tiek lietoti dažādi termini, lai raksturotu ģimenes, kurās viens vecāks audzina bērnu, taču jēdzienu lietojums bieži vien ir neskaidrs. Šādas ģimenes var izveidoties dažādu apstākļu dēļ, piemēram, vecāka nāves, šķiršanās vai neizpildīto uzturlīdzekļu dēļ. Civillikums nosaka, ka šķiršanās gadījumā vecāka aizgādība par bērnu saglabājas, taču dažādos gadījumos finansiālais atbalsts tiek sniegts tikai tad, ja vecāks ir miris vai bērns nesaņem uzturlīdzekļus. Šis jautājums ir aktuāls arī saistībā ar bērniem, kuriem nav noteikta paternitāte, jo viņiem netiek sniegts atbalsts no otra vecāka vai no Uzturlīdzekļu garantiju fonda. Pētījumi un statistikas dati liecina, ka viena vecāka ģimenēm ir ievērojami augstāks nabadzības risks nekā ģimenēm ar abiem vecākiem. Šī situācija liek meklēt risinājumus, lai uzlabotu atbalsta sistēmu šīm ģimenēm un sniegtu nepieciešamo palīdzību bērniem, kuriem nav noteikta paternitāte, samazinot nabadzības un sociālās atstumtības risku. Labklājības ministrijas pasūtītā pētījuma “Priekšlikumu izstrāde atbalsta pilnveidošanai vecākiem, kuri par bērnu rūpējas vieni” mērķis ir izstrādāt priekšlikumus atbalsta pilnveidošanai vecākiem, kuri par bērnu rūpējas vieni.

Pētījums sastāv no četrām daļām. Pirmajā daļā ir analizēti veiktās vecāku aptaujas rezultāti, noskaidrojot vecāku, kuri rūpējas par bērniem vieni, specifiskās vajadzības, identificēts nepieciešamais atbalsts bērna audzināšanā, kā arī izvērtēts, kā tās atšķiras no divu vecāku ģimenēm. Otrajā nodaļā ir aprakstīti organizēto fokusgrupu diskusiju rezultāti. Aprakstītas organizētās fokusgrupas ar valsts un pašvaldību iestāžu, kuras iesaistītas politikas plānošanā un īstenošanā bērnu un ģimenes tiesību jomā, pārstāvjiem, kā arī nevalstiskajām organizācijām, kuru darbība ir saistīta ar bērnu tiesību un interešu aizstāvību un bērnu labklājību, kā arī atbalsta sniegšanu ģimenēm ar bērniem. Diskutēts par kritērijiem un pazīmēm, kas normatīvajos aktos nosaka ģimenes, kurās par bērnu rūpējas viens vecāks, kā arī identificēt nepieciešamo atbalstu šīm ģimenēm vecāku pienākumu izpildē. Trešajā nodaļā izpētīta Čehijas, Portugāles un Slovēnijas prakse, analizējot, kā šo valstu normatīvajā regulējumā tiek definēts termins attiecībā uz tām ģimenēm, kur vecāks par bērnu rūpējas viens, kritēriji un pazīmes, kurus izmanto, lai identificētu šīs ģimenes, kā arī tām pieejamais atbalsts. Izvērtējuma rezultātā izstrādāti priekšlikumi atbalsta pilnveidošanai vecākiem, kuri par bērnu rūpējas vieni.

¹ Centrālā statistikas pārvalde (2024). Prese relīze: 10,3 % no visām Latvijas mājsaimniecībām ir viena vecāka ģimenes. Pieejams: [10,3 % no visām Latvijas mājsaimniecībām ir viena vecāka ģimenes | Oficiālās statistikas portāls](#)

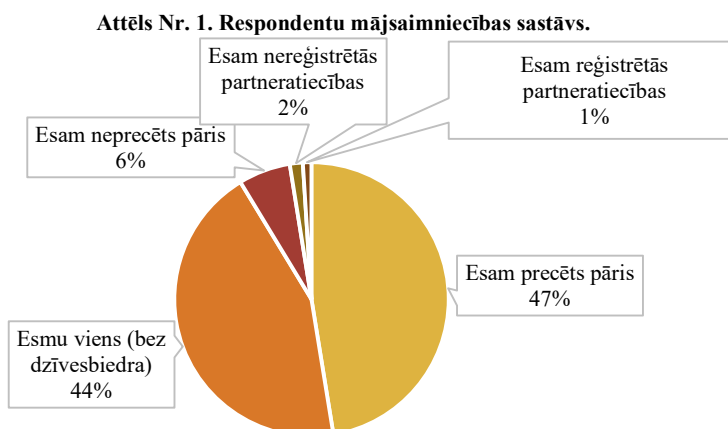
1. VECĀKU AR BĒRNIEM APTAUJAS ANALĪZE

Aptaujas mērķis bija noskaidrot viena vecāka ģimeņu specifiskās vajadzības, identificēt nepieciešamo atbalstu bērna audzināšanā un aprūpē, kā arī izvērtēt, kā tās atšķiras no divu vecāku ģimenēm, lai izstrādātu mērķtiecīgus atbalsta pasākumus (aptaujas jautājumi iekļauti pielikumā Nr.1).

- Aptaujas mērķa grupa: vecāki ar bērniem.
- Aptaujas veikšanas metode: elektroniskā tiešsaistes aptauja latviešu valodā.
- Aptaujas veikšanas periods: 2024. gada novembris.
- Sasniegtās izlases apjoms: 197 derīgas aptaujas anketas.

Respondentu profils

Apskatot respondentu **mājsaimniecības sastāvu**, secināms, ka 47% respondentu ir precēti pāri un 1% ir reģistrētās partnerattiecībās, aptaujas analīzes ietvaros abas šīs respondentu grupas uzskatāmas par divu vecāku ģimenēm un turpmāk tiks analizēti kopā un sauktas par precētu pāri. Savukārt 44% respondentu dzīvo vieni (bez dzīvesbiedra) un šīs aptaujas analīzes ietvaros ir potenciāli uzskatāmi par viena vecāka ģimenēm (skatīt attēlu Nr.1). Aptaujas datu analīze turpmāk pamatā balstīta uz minēto respondentu dalījumu.

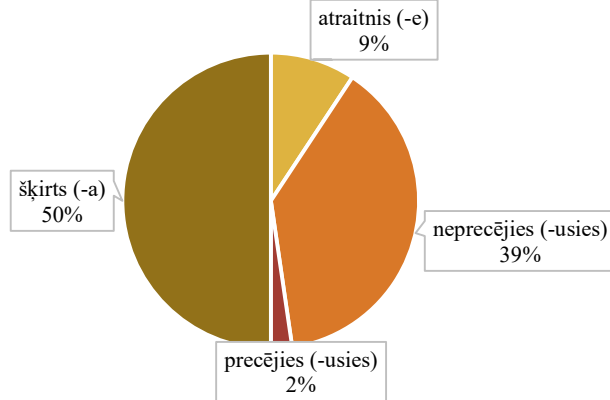

Avots: SIA "Oxford Research Baltics" 2024.gada aptauja vecākiem ar bērniem (n=196).

Ģimenes attiecības, kurās pāri dzīvo neregistrētās partnerattiecībās vai bez laulības, uzskatāmas par juridiski neaizsargātām un tādēļ netiek analizētas kopā ar precētiem pāriem.

Starp respondentiem, kuri dzīvo vieni (bez dzīvesbiedra), vairums ir šķirti (50%) vai neprecēti (39%). Daži no respondentiem jeb 2% oficiāli vēl ir precējušies, tomēr vairs nedzīvo kopā ar savu laulāto (skatīt attēlu Nr.2).

Attēls Nr. 2. Respondentu, kuri dzīvo vieni (bez dzīvesbiedra), šī brīža ģimenes stāvoklis.

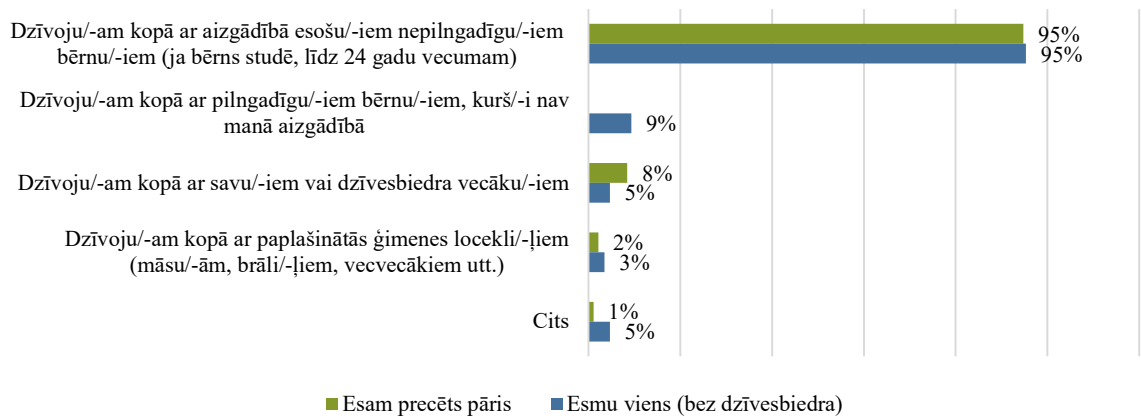

Avots: SIA "Oxford Research Baltics" 2024.gada aptauja vecākiem ar bērniem (n=86).

Respondenti, kuri dzīvo vieni (bez dzīvesbiedra) 47% gadījumu ir šķirti 0-5 gadus, 37% gadījumu ir šķirti 6 -10 gadus, bet 16% gadījumu ir šķirti ilgāk par 10 gadiem.

Respondentiem bija lūgts norādīt visas mājsaimniecībā dzīvojošās personas. Aptaujas dati norāda, ka starp visiem respondentiem, kuri ir vieni (bez dzīvesbiedra), vairums jeb 95% dzīvo ar saviem aizgādībā esošajiem nepilngadīgajiem bērniem (t.sk. ja bērns studē, līdz 24 gadu vecumam). Līdzīga situācija ir arī starp precētiem pāriem (skatīt attēlu Nr.3).

Attēls Nr. 3. Respondentu, kuri dzīvo vieni (bez dzīvesbiedra) un kuri ir precēts pāris, mājsaimniecības sastāvs.

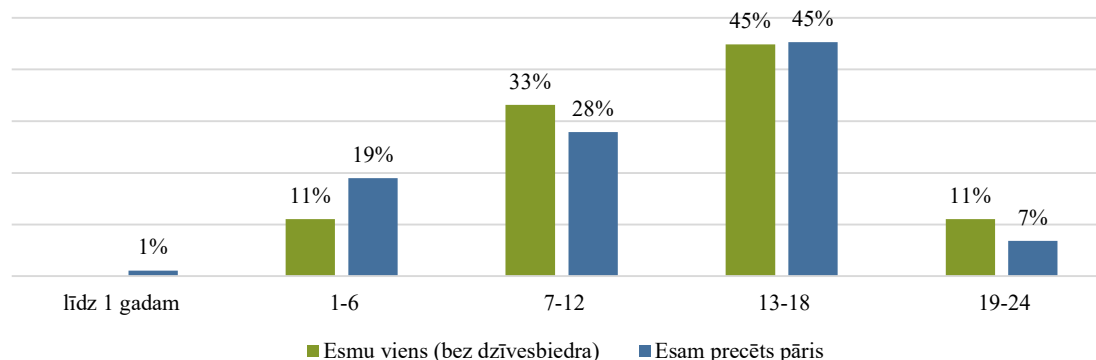
Avots: SIA "Oxford Research Baltics" 2024.gada aptauja vecākiem ar bērniem.

Gan starp visiem respondentiem, kuri ir vieni (bez dzīvesbiedra), gan starp respondentiem, kuri dzīvo laulībā – tikai neliels respondentu īpatsvars dzīvo ar pilngadīgiem bērniem, saviem vai dzīvesbiedra vecākiem, vai paplašinātās ģimenes locekļiem.

Apskatot vidējo respondentu norādīto **cilvēku skaitu mājsaimniecībā**, secināms, ka gan respondenti, kuri ir vieni (bez dzīvesbiedra), gan precētie pāri, vairumā gadījumu mājsaimniecībā dzīvo kopā ar 2 bērniem. Saskaņā ar respondentu norādīto aizgādībā un aprūpē esošo bērnu skaitu, secināms, ka 89% respondentu, kuri dzīvo vieni (bez dzīvesbiedra), aizgādībā esošie bērni mājsaimniecībā dzīvo pastāvīgi, savukārt 94% gadījumu - aprūpē esošie bērni dzīvo pastāvīgi. Savukārt respondentiem, kuri ir precēts pāris, 92%

gadījumu aizgādībā esošie bērni un 97% gadījumu aprūpē² esošie bērni dzīvo pastāvīgi. Abu grupu respondentiem vairumā gadījumu ir skolas vecuma bērni. Abām respondentu grupām 45% bērnu ir vecumā no 13 - 18 gadiem, tam seko bērni vecumā no 7-12 gadiem (skatīt attēlu Nr.4).

Attēls Nr. 4. Respondentu, kuri dzīvo vieni (bez dzīvesbiedra) un kuri ir precēts pāris, bērnu vecums.

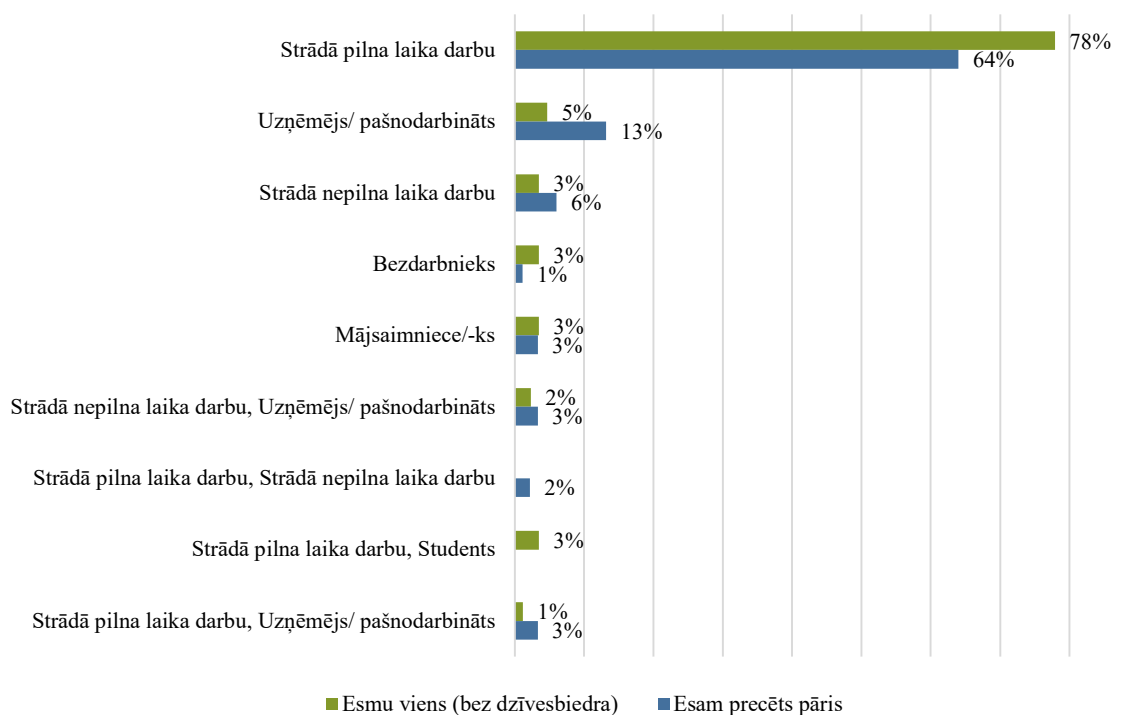

Avots: SIA "Oxford Research Baltics" 2024.gada aptauja vecākiem ar bērniem.

Analizējot respondentu **nodarbošanos**, secināms, ka vairumā gadījumu respondenti strādā pilna laika darbu. Starp respondentiem, kuri norādīja, ka ir bez dzīvesbiedra, tikai 3% strādā nepilna laika darbu un tikai 5% ir uzņēmēji vai pašnodarbinātie. Salīdzinot respondentu grupas starp precētiem pāriem, mazāks respondentu īpatsvars strādā pilna laika darbu, bet lielāks - ir uzņēmēji vai pašnodarbinātie (skatīt attēlu Nr.5).

² Aizgādība ir vecāku tiesības un pienākums rūpēties par bērnu un viņa mantu un pārstāvēt bērnu viņa personiskajās un mantiskajās attiecībās. Aprūpe nozīmē bērna aprūpi, uzraudzību un tiesības noteikt viņa dzīvesvietu.

Attēls Nr. 5. Respondenta nodarbošanās, respondentiem, kuri dzīvo kā precēts pāris un respondentiem bez dzīvesbiedra.

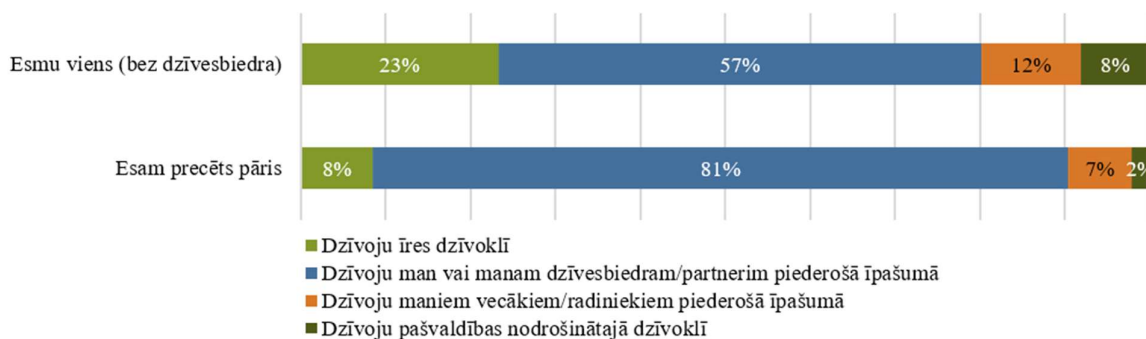

Avots: SIA "Oxford Research Baltics" 2024.gada aptauja vecākiem ar bērniem.

Respondentu, kuri ir precēts pāris, vīrs/sieva/partneris/dzīvesbiedrs 69% gadījumu arī strādā pilna laika darbu, bet 16% gadījumu ir uzņēmējs vai pašnodarbinātais. Pašsaprotami, ka starp abām respondentu grupām, bērni gandrīz visos gadījumos mācās. Respondentiem, kuri norādīja, ka ir bez dzīvesbiedra, 76% norādīto nepilngadīgo bērnu ir skolēni vai pirmsskolēni, bet 23% ir studenti. Precētajiem respondentiem 84% gadījumu nepilngadīgie bērni ir skolēni vai pirmsskolēni, bet 15% ir studenti. Arī starp norādītajiem pilngadīgajiem bērniem abās respondentu grupās vairums bērnu mācās un ir skolēni vai studenti.

Apskatot respondentu **mājokļa statusu**, secināms, ka vairums respondentu dzīvo viņiem pašiem vai partnerim/dzīvesbiedram piederošos īpašumos. Starp precētiem pāriem tas sasniedz 81% respondentu, bet starp tiem, kuri ir vieni (bez dzīvesbiedra) – 57%. Daži respondenti, atbildot uz jautājumu par sava mājokļa statusu, uzsvēra, ka par savu mājokli maksā hipotekāro kredītu. Salīdzinot abas respondentu grupas, secināms, ka īres dzīvokļos biežāk dzīvo respondenti, kuri ir vieni (bez dzīvesbiedra) (skatīt attēlu Nr.6).

Attēls Nr. 6. Respondenta mājokļa statuss, respondentiem, kuri ir precēts pāris un respondentiem bez dzīvesbiedra.

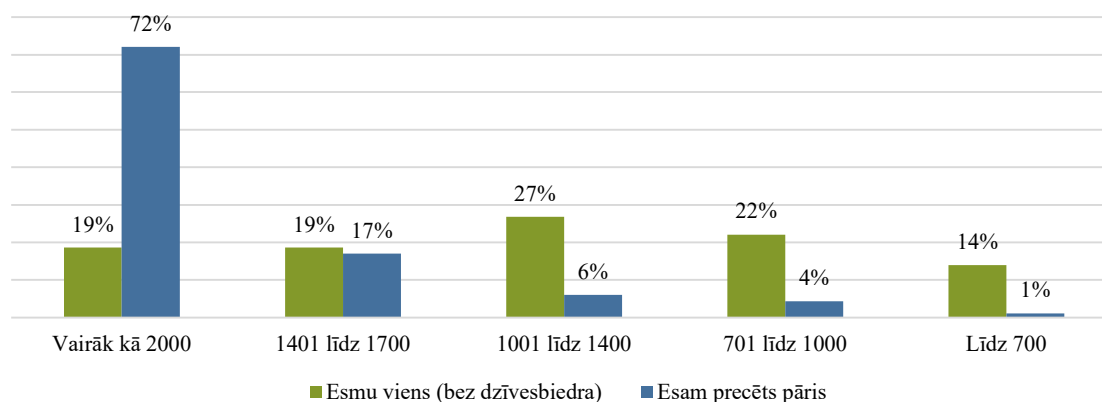

Avots: SIA "Oxford Research Baltics" 2024.gada aptauja vecākiem ar bērniem.

Papildus tam, atšķirībā no precētiem pāriem, respondenti, kuri ir vieni (bez dzīvesbiedra), biežāk dzīvo pašvaldības nodrošinātā dzīvoklī vai saviem vecākiem piederošā īpašumā.

Analizējot respondentu **mājsaimniecības kopējos ienākumus** mēnesī pēc nodokļu nomaksas (NETO), secināms, ka starp abām respondentu grupām parādās būtiskas atšķirības. Starp precētiem pāriem, 72% respondentu neto ienākumi mēnesī pārsniedz 2000 eiro, kas ir pašsaprotami, jo, kā liecina iepriekš minētais, vairumā gadījumu šajā respondentu grupā abi vecāki ir strādājoši. Salīdzinājumam, tikai 19% respondentu, kuri ir vieni (bez dzīvesbiedra), ienākumi mēnesī pārsniedz 2000 eiro. Turklāt, 14% respondentu, kuri ir vieni (bez dzīvesbiedra), ietilpst zemākajā ienākumu kategorijā (līdz 700 eiro), salīdzinājumam, šajā kategorijā ietilpst tikai 1% precēto pāru. Dati ļauj secināt, ka precēto pāru ienākumu līmenis ir ievērojami augstāks nekā tiem, kuri dzīvo vieni (bez dzīvesbiedra) (skatīt attēlu Nr.7).

Attēls Nr. 7. Mājsaimniecības kopējie ienākumi mēnesī eiro pēc nodokļu nomaksas (NETO), respondentiem, kuri ir precēts pāris un respondentiem bez dzīvesbiedra.

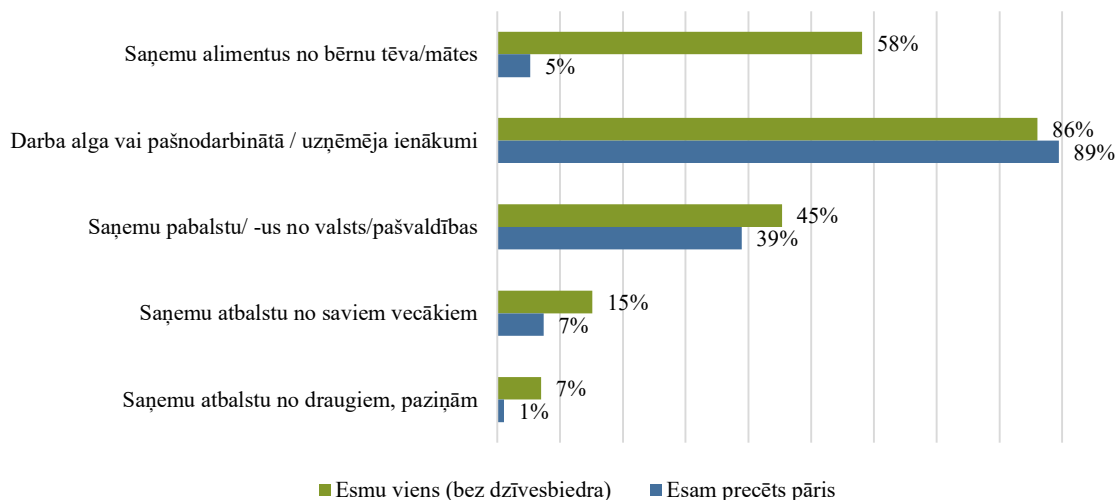
Avots: SIA "Oxford Research Baltics" 2024.gada aptauja vecākiem ar bērniem.

Respondentiem tika uzdots jautājums par atbalstu, kuru saņem viņu ģimenes (bez finansiālā atbalsta). Vien neliels respondentu skaits norādīja saņemto atbalstu. Respondentu grupā, kas dzīvo vieni (bez dzīvesbiedra), 10% norādīja, ka nesaņem nekādu papildu atbalstu, savukārt citus atbalsta veidus minēja

tikai 1-6% respondentu. Savukārt starp respondentiem, kas ir precēts pāris, 14% norādīja, ka saņem transporta atbalstu, un 11% – atbalstu bērnu izglītībai. Citus atbalsta veidus arī minēja vien neliels respondentu skaits.

Apskatot respondentu ienākumu avotus, var secināt, ka respondentu, kuri ir vieni (bez dzīvesbiedra), ienākumi ir nedaudz daudzveidīgāki, balstās uz vairākiem avotiem, tostarp alimentiem, pabalstiem un atbalsta no tuviniekiem. Savukārt precētajiem pāriem ienākumu avoti galvenokārt veidojas no darba algām un ienākumiem no pašnodarbinātības un uzņēmējdarbības, kā arī pabalstiem (skatīt attēlu Nr.8).

Attēls Nr. 8. Ienākumu avoti respondentiem, kuri ir precēts pāris un respondentiem bez dzīvesbiedra.

Avots: SIA "Oxford Research Baltics" 2024.gada aptauja vecākiem ar bērniem.

Abās respondentu grupās izplatītākie ienākumu avoti ir darba alga vai ienākumi no pašnodarbinātības un uzņēmējdarbības, kā arī valsts un pašvaldību pabalsti. 45% respondentu, kuri ir vieni (bez dzīvesbiedra), saņem pabalstus no valsts vai pašvaldības, salīdzinājumam, tos saņem 39% precēto pāru. Tāpat, respondenti, kuri ir vieni (bez dzīvesbiedra), biežāk nekā precētie pāri saņem atbalstu no saviem vecākiem (15% pret 7%) un no draugiem/paziņām (7% pret 1%). Tas var liecināt par lielāku nepieciešamību pēc papildus atbalsta šajā grupā.

58% respondentu, kas dzīvo vieni (bez dzīvesbiedra), saņem alimentus no bērnu tēva vai mātes. Ņemot vērā, ka 94% gadījumu aprūpē esošie bērni dzīvo vienā mājsaimniecībā ar respondentu, šis rādītājs norāda, ka pastāv būtiska neatbilstība starp aprūpē esošo bērnu īpatsvaru, kas dzīvo pie vecāka, un alimentu saņemšanas īpatsvaru, kas kopumā var liecināt par nesamērīgu finansiālo slodzi uz respondentu, kurš dzīvo viens (bez dzīvesbiedra).

Respondentiem tika lūgts norādīt savas mājsaimniecības ienākumu avotus, katram avotam piešķirot aptuveno īpatsvaru skalā no 10% līdz 100%, kur kopējam norādītajam mājsaimniecības ienākumu īpatsvaram bija jāveido 100%. Tomēr daļa respondentu jautājumu aizpildīja nekorekti, norādot ienākumu avotus, kuru kopsumma neatbilda 100%. Lai nodrošinātu datu precizitāti un atspoguļotu ticamus rezultātus,

turpmākajā analizē un tabulā Nr. 1 iekļauti tikai to respondentu vērtējumi, kuru sniegtā informācija par ienākumu avotiem bija korekta un veidoja kopējo summu 100% apmērā.

Tabula Nr.1 liecina, ka starp respondentiem, kuri ir vieni (bez dzīvesbiedra), ne alimenti, ne pabalsti, ne atbalsts no vecākiem nav būtisks ienākumu avots un vairumā gadījumu veido 10-20% no ģimenes ienākumiem. Tomēr, salīdzinot ar precētajiem pāriem, alimenti un pabalsti ir nozīmīgāki ienākumu avoti, kas var liecināt par lielāku ekonomisko neaizsargātību respondentiem, kuri ir vieni (bez dzīvesbiedra).

Tabula Nr. 1. Ienākumu avotu īpatsvars respondentiem, kuri ir precēts pāris un respondentiem bez dzīvesbiedra.

Ienākumu avots/ % īpatsvars	Saņemtu alimentus no bērnu tēva/mātes		Darba alga vai pašnodarbinātā / uzņēmēja ienākumi		Saņemtu pabalstu/-us no valsts/pašvaldības		Saņemtu atbalstu no saviem vecākiem	
	Esmu viens	Esam precēts pāris	Esmu viens	Esam precēts pāris	Esmu viens	Esam precēts pāris	Esmu viens	Esam precēts pāris
10%	15%	4%			10%	18%	5%	1%
20%	8%	1%			2%	2%	1%	1%
30%	5%				1%			
40%	1%		1%		2%	1%		
50%			3%	2%	2%	2%		
60%	1%		5%	1%				
70%			3%					
80%			12%	6%	1%			
90%			14%	19%				
100%			12%	36%				

Avots: SIA "Oxford Research Baltics" 2024.gada aptauja vecākiem ar bērniem.

Darba alga vai ienākumi no pašnodarbinātības un uzņēmējdarbības ir galvenais ienākumu avots abām respondentu grupām, bet precētajiem pāriem tie biežāk ir dominējošie ienākumu avoti.

Kopumā no aptaujas izriet, ka **respondenti, kuri dzīvo vieni (bez dzīvesbiedra)**, pārsvarā ir šķirti vai neprecēti. Lielākā daļa šo cilvēku dzīvo kopā ar saviem aizgādībā esošajiem nepilngadīgajiem bērniem, ja tie studē, līdz 24 gadu vecumam. Kopumā 95% šo mājsaimniecību bērni pastāvīgi dzīvo ar vecāku, no kuriem 89% ir aizgādībā esoši bērni un 94% – aprūpē esoši bērni. Vairumā gadījumu šajās mājsaimniecībās ir divi bērni, kuri bieži ir skolas vecumā – 45% ir vecumā no 13 līdz 18 gadiem. Respondenti paši lielākoties strādā pilna laika darbu, bet viņu bērni ir aktīvi izglītības procesā – 76% nepilngadīgo bērnu ir skolēni vai pirmsskolēni, bet 23% – studenti. Arī pilngadīgie bērni bieži turpina mācības.

Analizējot dzīves apstākļus, secināms, ka lielākā daļa šo respondentu dzīvo īpašumā, kas pieder viņiem pašiem vai agrākajam partnerim. Salīdzinot ar precētajiem pāriem, viņi biežāk dzīvo īres dzīvokļos, pašvaldības nodrošinātajos mājokļos vai īpašumos, kas pieder vecākiem. Finansiāli šai grupai pastāv lielāki izaicinājumi – tikai 19% respondentu ienākumi pārsniedz 2000 eiro mēnesī, bet 14% ietilpst zemākajā ienākumu kategorijā, līdz 700 eiro mēnesī. Ienākumu avoti šajā grupā ir daudzveidīgāki nekā precētajiem

pāriem – papildus darba algai respondentiem ir pieejami alimenti, pabalsti un tuvinieku atbalsts. Piemēram, 15% no šiem respondentiem saņem palīdzību no vecākiem, bet 7% – no draugiem vai paziņām.

Precētiem pāriem ir raksturīga lielāka finansiālā stabilitāte un savstarpējā atbalsta sistēma. Šajā grupā 95% respondentu dzīvo kopā ar saviem aizgādībā esošajiem nepilngadīgajiem bērniem, kuri vairumā gadījumu ir divi un vecumā no 13 līdz 18 gadiem. Gandrīz visos gadījumos šie bērni pastāvīgi dzīvo mājsaimniecībā, proti, aizgādībā esoši bērni pastāvīgi dzīvo 92% gadījumu, bet aprūpē esoši – 97%. Līdzīgi kā paši respondenti, arī viņu partneri bieži strādā pilnas slodzes darbu vai ir uzņēmēji, vai pašnodarbinātie. Nepilngadīgie bērni pārsvarā ir skolēni vai pirmsskolēni (84%), bet 15% ir studenti, līdzīgi kā pilngadīgie bērni, kuri arī bieži turpina mācības.

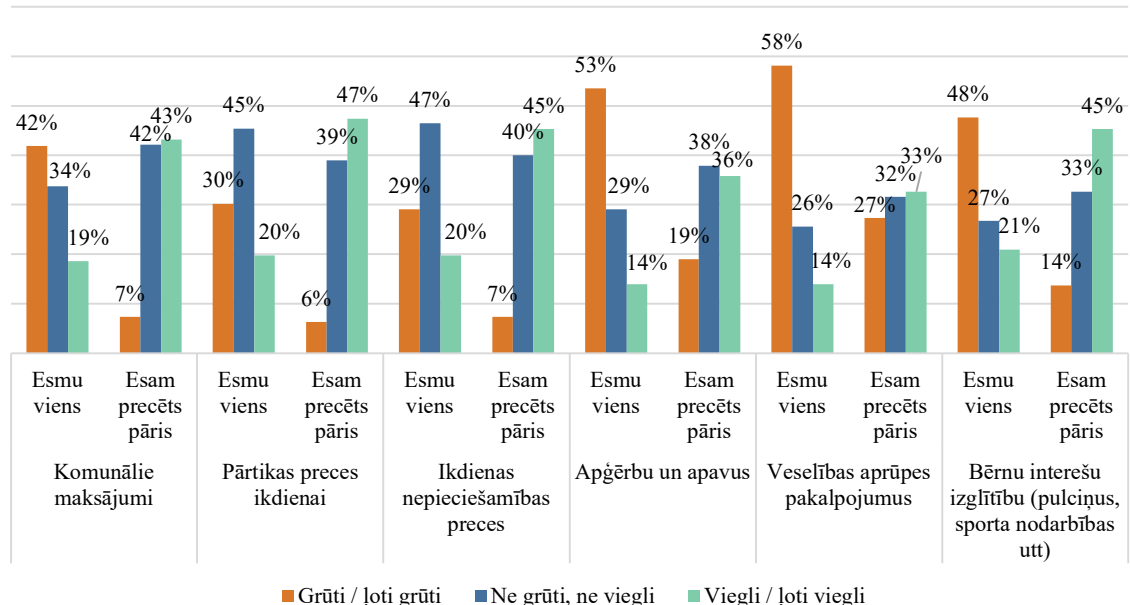
Precēto pāru mājokļa situācija ir labvēlīgāka – lielākā daļa dzīvo īpašumā, kas pieder viņiem pašiem kopā vai vienam no partneriem. Pretstatā respondentiem bez dzīvesbiedra, viņi retāk izvēlas īres dzīvokļus vai pašvaldības nodrošinātus mājokļus. Finansiālā ziņā precētie pāri ir ievērojami nodrošinātāki – 72% šīs grupas neto ienākumi pārsniedz 2000 eiro mēnesī. Tas lielā mērā skaidrojams ar abu partneru aktīvo līdzdalību darba tirgū. Viņu ienākumi galvenokārt balstās uz darba algām, pašnodarbinātības vai uzņēmējdarbības ienākumiem un pabalstiem, kas nodrošina stabilitāti un augstāku dzīves līmeni.

Ņemot vērā respondentu profila analīzes rezultātus, turpmāko apakšnodalu analīzē kā būtiski analīzes griezumus iekļauti respondentu mājokļa statuss un mājsaimniecības kopējie ienākumi.

Ģimeņu vajadzības

Respondentiem tika lūgts novērtēt ģimenes ikdienas izdevumu segšanas grūtības pakāpi, kas saistīta ar dažādām izdevumu kategorijām. Starp visiem respondentiem, kuri ir vieni (bez dzīvesbiedra), vairāk kā puse norādīja, ka tiem sagādā grūtības segt izdevumus, kuri saistīti ar veselības aprūpes pakalpojumiem, kā arī apavu un apģērba iegādi, šīs izdevumu kategorijas uzskatāmas par visproblemātiskākajām. Turklāt 48% respondentu, kuri ir vieni, norādīja uz grūtībām segt ikdienas tēriņus, kuri ir saistīti ar bērnu interešu izglītību. Jāpiebilst, ka nevienā izdevumu kategorijā respondentu vērtējumi *viegli/loti viegli* nepārsniedz 21% (skatīt attēlu Nr.9). Vērtējumi liecina, ka šīm mājsaimniecībām nepieciešams mērķtiecīgs atbalsts, īpaši tādās jomās kā veselības aprūpe, apģērba un apavu iegāde, kā arī bērnu interešu izglītība.

Attēls Nr. 9. Grūtību līmenis (%) ikdienas tēriņu segšanā ģimenes vajadzībām respondentiem, kuri ir precēts pāris un respondentiem bez dzīvesbiedra.

Avots: SIA "Oxford Research Baltics" 2024.gada aptauja vecākiem ar bērniem.

Arī starp respondentiem, kuri ir precēts pāris, visbiežāk lielākās grūtības sagādā veselības aprūpes izdevumu segšana (27%) un apģērbu un apavu iegāde (19%), tomēr šie rādītāji ir būtiski zemāki kā respondentiem, kuri dzīvo vieni. Papildus tam, neviens no respondentiem precētā pāri nenorādīja, ka tam būtu ļoti grūti segt komunālo maksājumu izdevumus, tikai 1 respondents norādīja, ka tam ir ļoti grūti segt ar apģērbu un apavu iegādi saistītos izdevumus, bet 2 respondenti norādīja uz lielām grūtībām pārtikas preču un ikdienas nepieciešamības preču iegādē. Tas ļauj secināt, ka precētiem pāriem un vecākiem, kuri ir bez dzīvesbiedra, kopumā ģimeņu vajadzības saskan, tomēr precētiem pāriem minētās izdevumu kategorijas rada mazākas grūtības.

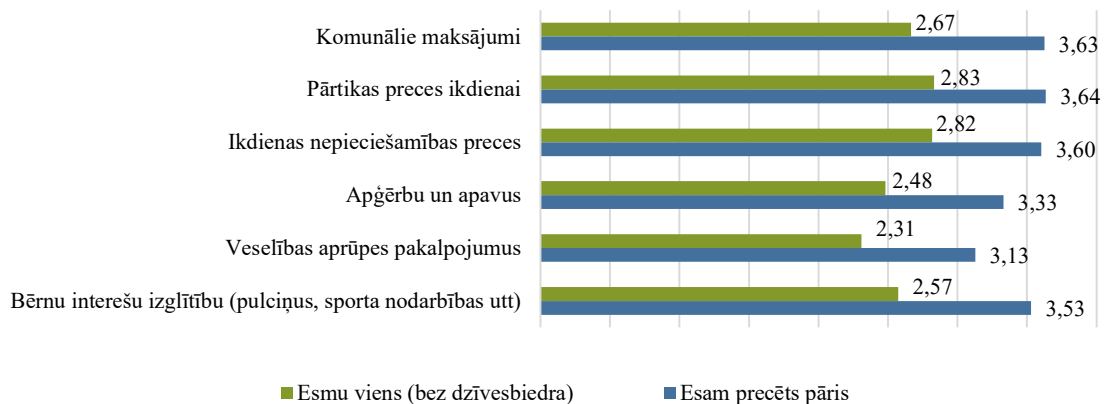
Vien piektā daļa respondentu, kuri dzīvo vieni (bez dzīvesbiedra), norāda, ka tiem ir viegli segt izdevumus, kas saistīti ar pārtikas preču iegādi (20%), ikdienas nepieciešamības preču iegādi (20%) un komunālo maksājumu segšanu (19%). Visos gadījumos šie rādītāji ir vismaz divas reizes zemāki kā precētiem pāriem. Vairumam respondentu, kuri ir precēts pāris, nesagādā grūtības pārtikas preču iegāde (47%), ikdienas nepieciešamības preču iegāde (45%), bērnu interešu izglītības izdevumi (45%) un komunālo maksājumu segšana (43%).

Vidēji 43% respondentu, kuri ir vieni (bez dzīvesbiedra), norādīja, ka tiem ir grūti vai ļoti grūti segt kādu no izdevumu kategorijām un tikai vidēji 18% norādīja, ka to darīt ir viegli vai ļoti viegli. Savukārt starp precētajiem pāriem vērojama atšķirīga situācija, vidēji 42% norādīja, ka tiem ir viegli vai ļoti viegli segt kādu no izdevumu kategorijām un 14% norādīja, ka viņiem to izdarīt ir grūti vai ļoti grūti. Minētie dati atspoguļo būtisku finansiālo priekšrocību respondentiem, kuri ir precēts pāris, viņi būtiski labāk vērtē savas spējas segt ikdienas tēriņus ģimenes vajadzībām.

Abās grupās ievērojams respondentu īpatsvars norādīja, ka segt tēriņus nav ne viegli, ne grūti. Piemēram, 47% respondentu, kuri ir vieni (bez dzīvesbiedra), norādīja, ka tiem nav ne viegli, ne grūti iegādāties ikdienas nepieciešamības preces, un 45% - pārtikas preces ikdienai, bet starp precētajiem pāriem 42% norādīja komunālos maksājumus un 40% ikdienas nepieciešamības preču iegādi, kas liecina par mērenu finansiālo spiedienu šajās izdevumu kategorijās.

Respondentiem tika lūgts novērtēt ģimenes ikdienas izdevumu segšanas grūtības pakāpi, izmantojot 5 ballu skalu, kur 1 nozīmē “ļoti grūti”, 3 – “ne grūti, ne viegli” un 5 – “ļoti viegli”. Vidējie vērtējumi respondentiem, kuri dzīvo vieni (bez dzīvesbiedra), visās izdevumu kategorijās ir zem 3 ballēm. Tas liecina, ka šīm mājsaimniecībām ir izteiktas grūtības segt ikdienas tēriņus neatkarīgi no izdevumu veida. Turpretī precētu pāru mājsaimniecībās vidējie vērtējumi pārsniedz 3 ballu robežu, norādot uz mazāk izteiktām finansiālām grūtībām (skatīt attēlu Nr.10).

Attēls Nr. 10. Vidējais grūtību līmeņa novērtējums ikdienas tēriņu segšanā ģimenes vajadzībām respondentiem, kuri ir precēts pāris un respondentiem bez dzīvesbiedra.

Avots: SIA “Oxford Research Baltics” 2024.gada aptauja vecākiem ar bērniem.

Analīze atklāj būtiskas atšķirības starp mājsaimniecību veidiem. Tomēr arī respondentiem, kuri ir precēti pāri, atsevišķās izdevumu kategorijās (piemēram, veselības aprūpē) ir novērojams mērens finansiālais slogs, kas liecina par grūtībām pilnībā segt izdevumus atsevišķās jomās.

Apskatot respondentu, kuri ir vieni (bez dzīvesbiedra), vidējos vērtējumus atbilstoši viņu mājsaimniecības ienākumu līmenim, novērojama skaidra korelācija starp ienākumu apmēru un grūtības pakāpi segt ģimenes ikdienas izdevumus. Respondentu vidū, kuri ir vieni (bez dzīvesbiedra) un kuru mājsaimniecības kopējie ienākumi pārsniedz 2000 eiro mēnesī, vidējais grūtības pakāpes vērtējums ir 3,36 balles, kas norāda uz relatīvi mazu finansiālo slogu. Respondenti, kuri ir vieni (bez dzīvesbiedra) un ar zemākiem ienākumiem, izjūt ievērojami lielākas grūtības. Tiem, kuru ienākumi ir 1401 – 1700 eiro mēnesī, vidējais vērtējums ir 2,72 balles; ienākumu grupā 1001 – 1400 eiro tas ir 2,6 balles; ienākumu grupā 701 – 1000, vērtējums ir 2,34 balles, bet respondentiem ar ienākumiem līdz 700 eiro mēnesī, vidējais vērtējums sasniedz tikai 1,82 balles. Šie rezultāti skaidri parāda, ka zemāks ienākumu līmenis būtiski ietekmē spēju segt ikdienas izdevumus, palielinot finansiālo slogu. Savukārt aplūkojot respondentu, kuri dzīvo vieni (bez dzīvesbiedra),

vidējos vērtējumus atkarībā no viņu mājokļa statusa, dati atklāj, ka vislielākās grūtības segt ģimenes ikdienas izdevumus ir tiem respondentiem, kuri dzīvo pašvaldības nodrošinātā dzīvoklī (vidējais vērtējums 2,03 balles) un īres dzīvoklī (2,25 balles).

Analizējot ģimenes grūtību līmeni segt ikdienas tēriņus pēc ģimenes locekļu skaita, bērnu vecuma un citiem raksturojošiem faktoriem, būtiskas tendences netika novērotas.

Atbildot uz jautājumu par citām ģimenes vajadzībām, kuras ir grūtības segt, respondenti, kuri ir vieni (bez dzīvesbiedra), visbiežāk norāda izklaides, kultūras, izglītojošos pasākumus, piemēram, teātra, kinoteātra, koncertu u.c. līdzīgu pasākumu apmeklējumu, kā arī ceļojumus. Secināms, ka minētie izdevumi respondentu skatījumā tiek uzskatīti par būtiskiem bērnu attīstībai, tomēr rada ievērojamu finansiālo slogu. Papildus tam, respondenti norāda uz grūtībām segt izdevumus, kuri ir saistīti ar veselības aprūpi, piemēram, medikamentu iegādi, veselības veicināšanas un rehabilitācijas pakalpojumiem, kā arī ortodontijas un citiem medicīniskiem pakalpojumiem. Grūtības tiek norādītas arī dzīvesvietas uzturēšanā, tostarp hipotekāro kredītu maksājumos, kā arī automašīnas uzturēšanas un transporta izdevumos. Tāpat respondenti norāda uz problēmām segt neplānotus izdevumus, piemēram, saslimšanas gadījumā vai citās ārkārtas situācijās, kas var ievērojami ietekmēt ģimenes finansiālo stabilitāti. Viens no respondentiem uzsver, ka bieži vien jāizvēlas starp bērna ārpuskolas aktivitāšu nodrošināšanu un personīgās veselības uzlabošanas pasākumu apmaksāšanu, kas liecina par pastāvīgu līdzsvara meklēšanu starp ģimenes vajadzībām un personīgo labklājību.

Atbildot uz jautājumu par citām ģimenes vajadzībām, kuras ir grūti segt, respondenti, kuri ir precēti pāri, norāda uz grūtībām, kuras ir saistītas ar automašīnas uzturēšanu un transporta izdevumiem. Tāpat daudzi respondenti uzsver izdevumus, kas saistīti ar izklaides, kultūras un izglītojošiem pasākumiem, kā arī ceļojumiem. Papildus tam, tiek norādītas arī grūtības segt hipotekāro kredītu maksājumus.

Kopumā respondentu ģimeņu vajadzību analīze liecina, ka respondenti, kuri **dzīvo vieni (bez dzīvesbiedra)**, saskaras ar būtiskām finansiālām grūtībām, īpaši saistībā ar veselības aprūpes pakalpojumiem, apģērbiem un apavu iegādi un tēriņiem, kas saistīti ar bērnu interešu izglītību. Šīs izdevumu kategorijas iezīmējas kā visproblemātiskākās, aptuveni puse respondentu norāda uz ievērojamām grūtībām segt šos izdevumus. Vairāk kā 40% no šīs grupas respondentu norāda uz grūtībām segt ikdienas izdevumus. Izdevumu segšanas grūtības šajā grupā ir cieši saistītas ar mājāsaimniecības kopējo ienākumu līmeni un mājokļa statusu. Respondenti ar zemākiem ienākumiem, kā arī respondenti, kuri dzīvo pašvaldības nodrošinātā dzīvoklī vai īres dzīvoklī izjūt ievērojami lielākas grūtības segt ģimenes ikdienas izdevumus. Runājot par citām ģimenes vajadzībām, vairums respondentu bez dzīvesbiedra norādīja, ka tiem sagādā grūtības segt izdevumus par izklaides, kultūras un izglītojošajiem pasākumiem, uzturēt dzīvesvietu un segt neplānotus izdevumus. Minētais var liecināt par grūtībām veicināt bērnu vispusīgu attīstību, kā arī par ierobežotu finanšu drošības spilvenu, kas padara ģimenes finansiāli neaizsargātas pret dažādām ārkārtas situācijām.

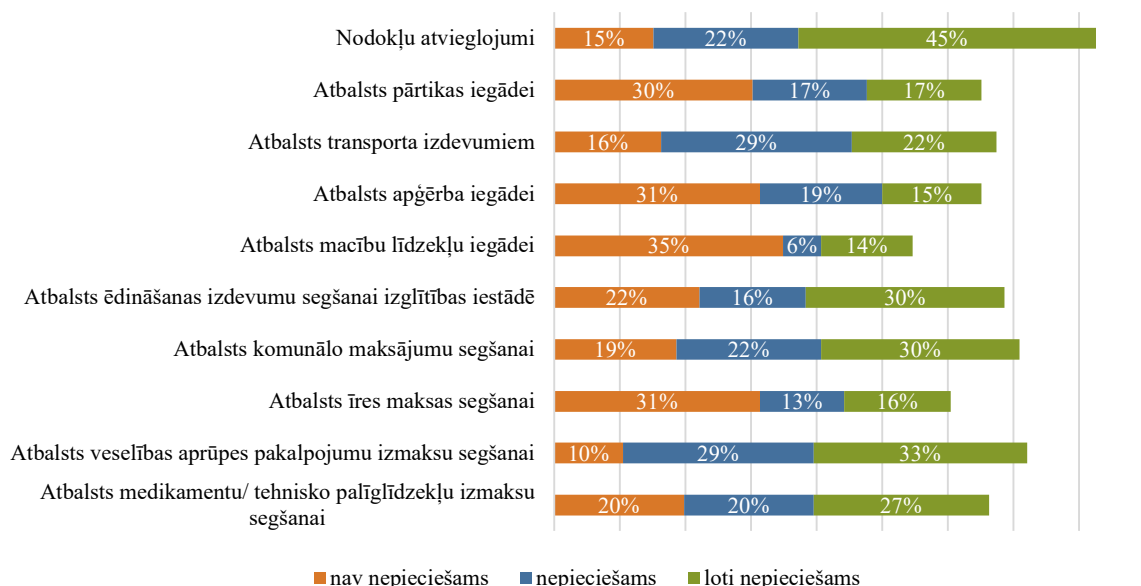
Precētu pāru respondentu grupa kopumā vērtē savu finansiālo situāciju labāk nekā tie, kuri dzīvo bez dzīvesbiedra. Šajā grupā lielākās grūtības sagādā veselības aprūpes izdevumi un apģērbu un apavu iegāde, tomēr šie rādītāji ir ievērojami zemāki nekā tiem, kuri dzīvo vieni. Vairāk kā 40% šīs grupas respondentu norāda, ka tiem nesagādā grūtības segt dažādas izdevumu kategorijas. Precētu pāru grupai, pateicoties diviem ienākumu avotiem, ir labākas iespējas segt ģimenes tēriņus, kas atspoguļojas pozitīvākos vērtējumos par finansiālo situāciju.

Kopumā var secināt, ka respondentiem, kuri dzīvo bez dzīvesbiedra, un precētiem pāriem ģimeņu vajadzības lielā mērā saskan, tomēr respondentiem, kuri dzīvo bez dzīvesbiedra, tās rada būtiski lielākas finansiālās grūtības, kas liecina par šīs respondentu grupas lielāku finansiālo neaizsargātību.

Nepieciešamais finansiālais atbalsts

Respondentiem tika jautāts par to, kāds finansiālais atbalsts un kādā apmērā tiem būtu visnepieciešamākais un vispiemērotākais bērna/-u aprūpes nodrošināšanai. Starp visiem respondentiem, kuri norādīja, ka ir vieni (bez dzīvesbiedra), 67% minēja, ka tiem visnepieciešamākais un vispiemērotākais būtu atbalsts nodokļu atvieglojumu veidā (nepieciešams un ļoti nepieciešams), 62% norādīja atbalstu veselības aprūpes pakalpojumu izmaksu segšanā, 52% un 51% norādīja, ka ļoti nepieciešams un nepieciešams būtu attiecīgi atbalsts komunālo maksājumu segšanai un transporta izdevumiem, bet 47% minēja atbalstu ēdināšanas izdevumu segšanai izglītības iestādē un atbalsts medikamentu/ tehnisko palīgīdzekļu izmaksu segšanai (skatīt attēlu Nr.11). Kas kopumā norāda uz paaugstinātu nepieciešamību pēc pamata izdevumu segšanas.

Attēls Nr. 11. Visnepieciešamākais un vispiemērotākais finansiālais atbalsts bērna/-u aprūpes nodrošināšanai respondentiem, kuri dzīvo vieni (bez dzīvesbiedra).

Avots: SIA "Oxford Research Baltics" 2024.gada aptauja vecākiem ar bērniem.

Aptaujas rezultāti atklāj šķietami pretrunīgas tendences attiecībā uz finansiālā atbalsta nepieciešamību kontekstā ar respondentu, kuri dzīvo vieni (bez dzīvesbiedra) norādītajām grūtībām segt ikdienas tēriņus. Starp respondentiem, kuri norādīja, ka tiem ir grūti vai ļoti grūti segt komunālos maksājumus, 17% norādīja, ka tiem nav nepieciešams finansiāls atbalsts komunālo maksājumu segšanai. Līdzīga tendence novērojama pārtikas izdevumu segšanas kategorijā, kur 23% respondentu, kuri norādīja, ka tiem ir grūti vai ļoti grūti segt pārtikas preču iegādes izdevumus, bet vienlaikus norādīja, ka tiem nav nepieciešams finansiāls atbalsts šajā jomā. Tāpat 30% no respondentiem, kuri norādīja, ka tiem ir grūti vai ļoti grūti segt tēriņus apģērba un apavu iegādei, tomēr norādīja, ka viņiem šajā jomā finansiāls atbalsts nav nepieciešams. Starp respondentiem, kuri norādīja, ka tiem ir grūti vai ļoti grūti segt tēriņus veselības aprūpes pakalpojumiem, 10% norādīja, ka tiem nav nepieciešams finansiāls atbalsts šajā kategorijā, bet 18% norādīja, ka atbalsts nav nepieciešams medikamentu vai tehnisko palīg līdzekļu izmaksu segšanai. Iespējams, ka respondenti, kuri atzīst, ka tiem ir grūti segt kādu no ikdienas ģimenes vajadzībām, tomēr to neuzskata par visnepieciešamāko un vispiemērotāko bērna/-u aprūpes nodrošināšanai, prioritizējot citus atbalsta veidus. Aplūkojot respondentus, kuri norādīja, ka dzīvo vieni (bez dzīvesbiedra), pēc viņu mājokļa statusa, atklājas ievērojamas atšķirības finansiālā atbalsta nepieciešamībā. Tiem, kuri dzīvo īres dzīvokļos, finansiālā atbalsta nepieciešamība ir ievērojami augstāka nekā citiem respondentiem. Piemēram, 80% šo respondentu norādīja, ka komunālo maksājumu segšanas atbalsts ir nepieciešams vai ļoti nepieciešams (60% to vērtē kā ļoti nepieciešamu, 20% kā nepieciešamu). Tāpat īres maksas segšanas atbalstu kā nepieciešamu vai ļoti nepieciešamu norāda 80% šo respondentu (40% - ļoti nepieciešams, 40% - nepieciešams). Nodokļu atvieglojumi arī ir būtisks atbalsts šai grupai un arī nepieciešams vai ļoti nepieciešams 80% šīs grupas respondentu (55% ļoti nepieciešams, 25% - nepieciešams). Aptaujas dati norāda, ka mājokļa statusam var būt būtiska ietekme uz finansiālā atbalsta nepieciešamību, jo īres izmaksas varētu būt saistītas ar augstākām mājokļa izmaksām.

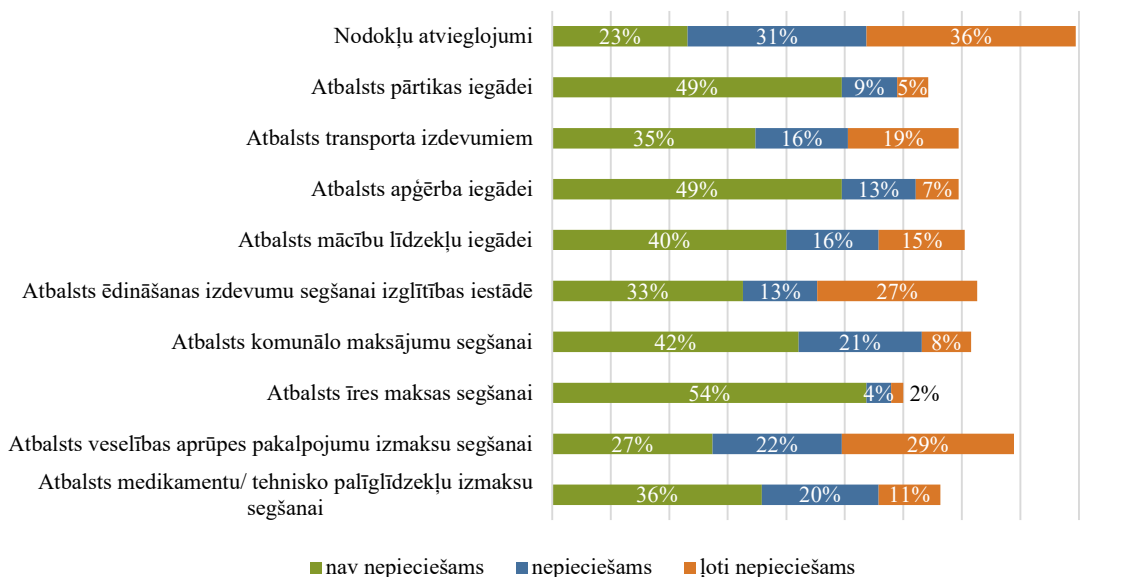
Analizējot finansiālā atbalsta nepieciešamību atkarībā no mājsaimniecības kopējiem ienākumiem, novērojams, ka augstāks ienākumu līmenis būtiski samazina atbalsta nepieciešamību respondentiem, kuri ir vieni (bez dzīvesbiedra). Respondenti ar mājsaimniecības ienākumiem virs 2000 eiro mēnesī 36% gadījumu norāda, ka viņiem nav nepieciešams kāds no finansiālā atbalsta veidiem. Šī tendence norāda, ka augstāki ienākumi būtiski samazina vajadzību pēc papildus atbalsta neatkarīgi no mājsaimniecības sastāva. Savukārt respondenti ar zemiem ienākumiem (līdz 700 eiro mēnesī) tikai retos gadījumos sniedza pilnīgas atbildes uz šo jautājumu, šī iemesla dēļ minētās ienākumu grupas analīze nav pietiekami reprezentatīva. Tomēr pārējās ienākumu grupās vērojama pietiekami konsekventa nepieciešamība pēc atbalsta, vidēji 47–52% respondentu norāda, ka kāds no finansiālā atbalsta veidiem viņiem ir nepieciešams. Tas apstiprina, ka vidēja līmeņa ienākumu mājsaimniecības joprojām saskaras ar ievērojamu finansiālo spriedzi.

Respondenti ar ienākumiem no 701 – 1000 eiro mēnesī, salīdzinot ar citām ienākumu grupām, izceļas ar izteiktāku nepieciešamību pēc atbalsta pamatvajadzību nodrošināšanai, piemēram, pārtikas iegādei (47%), transporta izdevumiem (63%) un komunālo maksājumu segšanai (58%). Vienlaikus šajā ienākumu grupā novērojama mazāka nepieciešamība pēc nodokļu atvieglojumiem, kas ir aktuāli 53% šīs grupas

respondentu, pretstatā – tā ir aktuāla 91% respondentu ar ienākumiem 1001 – 1400 eiro mēnesī. Šī tendence var liecināt par prioritāšu koncentrēšanos uz tūlītējiem finansiālajiem ieguvumiem, nevis uz ilgtermiņa atbalsta pasākumiem, kāds ir, piemēram, nodokļu atvieglojumu gadījumā. Turklāt nepieciešamība pēc atbalsta apģērba iegādei šajā ienākumu kategorijā ir salīdzinoši zema – to norādījuši tikai 32% respondentu, kamēr citās ienākumu grupās, izņemot augstāko, šī nepieciešamība variē 42–44% robežās. Šāda tendence varētu liecināt par jau pieejamu atbalstu šajā jomā vai arī par zemākām gaidām attiecībā uz tā kvalitāti. Kopumā iegūtie dati norāda, ka respondentiem ar zemāku ienākumu līmeni prioritāri ir atbalsta veidi, kas sniedz tūlītēju palīdzību, piemēram, pārtikas, transporta un komunālo maksājumu segšanai. Savukārt respondentiem ar augstākiem ienākumiem būtiskāks ir atbalsts, kas vērsts uz ilgtermiņa finansiālā sloga mazināšanu, piemēram, nodokļu atvieglojumu veidā.

Starp visiem respondentiem, kuri norādīja, ka ir precēts pāris, vairums jeb 67% norādīja, ka tiem arī būtu nepieciešams un ļoti nepieciešams atbalsts nodokļu atvieglojumu veidā, 52% atbalsts veselības aprūpes pakalpojumu izmaksu segšanai, bet 40% atbalsts ēdināšanas izdevumu segšanai izglītības iestādē (skatīt attēlu Nr.12).

Attēls Nr. 12. Visnepieciešamākais un vispiemērotākais finansiālais atbalsts bērna/-u aprūpes nodrošināšanai respondentiem, kuri ir precēts pāris.

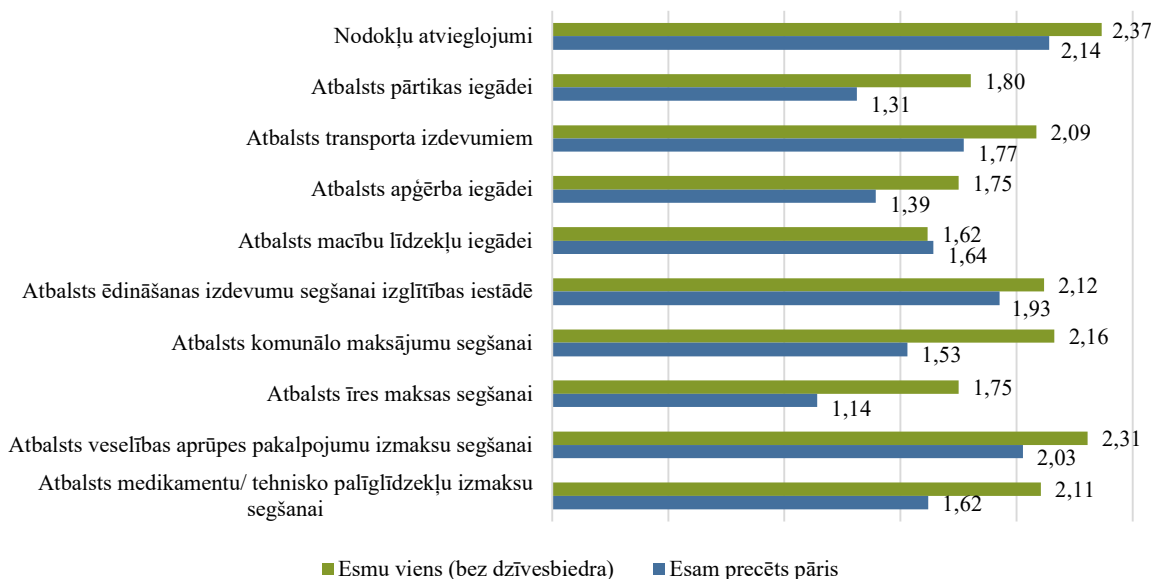

Avots: SIA "Oxford Research Baltics" 2024.gada aptauja vecākiem ar bērniem.

Salīdzinot abas respondentu grupas – tos, kuri dzīvo bez dzīvesbiedra un tos, kuri ir precēts pāris, secināms, ka abās grupās nodokļu atvieglojumi un veselības aprūpes izdevumu segšana tiek uzskatīta par ļoti nepieciešamu. Respondentu, kuri dzīvo vieni (bez dzīvesbiedra), mājsaimniecības kopumā izrāda lielāku nepieciešamību pēc dažādu veidu atbalsta, biežāk norādot vērtējumu "ļoti nepieciešams". Precētie pāri savukārt biežāk norāda, ka daudzi atbalsta veidi viņiem nav nepieciešami, piemēram, īres maksas segšana (54%) un pārtikas iegādes atbalsts (49%).

Atbildot uz jautājumu par nepieciešamo finansiālo atbalstu bērna/-u aprūpes nodrošināšanai, respondentiem bija lūgts izvērtēt atbalsta veidus izmantojot skalu “nav nepieciešams”, “nepieciešams” un “ļoti nepieciešams”. Izsakot skalu skaitliskās vērtībās, kur 1 būtu “nav nepieciešams”, 2 - “nepieciešams” un 3 - “ļoti nepieciešams”, aprēķināti respondentu vidējie vērtējumi par katru finansiālā atbalsta veidu (skatīt attēlu Nr.13).

Attēls Nr. 13. Visnepieciešamākais un vispiemērotākais finansiālais atbalsts bērna/-u aprūpes nodrošināšanai respondentiem (vidēji), kuri ir precēts pāris un kuri dzīvo vieni (bez dzīvesbiedra).

Avots: SIA “Oxford Research Baltics” 2024.gada aptauja vecākiem ar bērniem.

Respondenti, kuri dzīvo vieni (bez dzīvesbiedra) vidēji finansiālo atbalstu vērtē ar 2.01 ballēm, kas norāda, ka aptaujā piedāvātās finansiālā atbalsta formas kopumā tiek uzskatītas par nepieciešamām. Savukārt precēti pāri lielākajai daļai atbalsta veidu piešķirusi vērtējumu, kas nepārsniedz 2 balles un vidēji ir 1.65 balles, kas liecina, ka šai grupai atbalsts ir drīzāk nepieciešams, taču tas tiek uzskatīts par mazāk nozīmīgu, salīdzinot ar respondentiem bez dzīvesbiedra.

Atbildot uz lūgumu sniegt papildu informāciju par izvēlētajiem atbalsta veidiem, respondenti, kuri ir vieni (bez dzīvesbiedra) un vērtēja zemāk norādītos finansiālā atbalsta veidus kā nepieciešamus un ļoti nepieciešamus, sniedza sekojošu informāciju:

- Nodokļu atvieglojumi:** daudzi respondenti izteica vēlmi pēc lielāka neapliekamā minimuma par apgādībā esošiem bērniem, izteikta vēlme pēc - nekustamā īpašuma nodokļa atlaides, iedzīvotāju ienākumu nodokļa atvieglojuma, transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa atvieglojuma, atvieglojumiem par apgādājamajiem, samazinātas valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas. Pievienotās vērtības nodokļa samazinājums pirmās nepieciešamības precēm, īpaši bērnu vajadzībām. Lielāki nodokļu

atvieglojumi par bērnu, kurš studē līdz 24 gadu vecumam. Nodokļu sistēma, kas atbalsta ģimenes ar bērniem un ļauj saņemt iepriekšējā gadā pārmaksātos nodokļus pilnā apmērā, nepārceļot atlikumu uz nākošajiem gadiem.

- **Atbalsts pārtikas iegādei:** minēta vēlme saņemt pārtikas kuponus, kā arī pārtikas iegādes atbalsts laikā, kad bērni ir mājās brīvlaikā.
- **Atbalsts transporta izdevumiem:** vēlme pēc atļaidēm sabiedriskajam transportam, īpaši attālākos reģionos, kur piekļuve ir dārga, kā arī vēlme pēc atbalsta degvielas izmaksām.
- **Atbalsts apģērba un apavu iegādei:** atlaižu kuponi vai dāvanu kartes tirdzniecības centros, iespēja deklarēt izdevumus par apģērba un apavu iegādi gada ienākumu deklarācijā un par to saņemt daļēju nodokļu kompensāciju.
- **Atbalsts mācību līdzekļu iegādei:** netika sniegta papildus informācija par mācību līdzekļu iegādi, tomēr bieži uzsvēta nepieciešamība pēc lielāka atbalsta, lai segtu bērnu interešu izglītību, sporta treniņus un citus ar interešu izglītību saistītus izdevumus. Viens no respondentiem pat minēja, ka izdevumi par bērnu interešu izglītības pulciņiem un sporta treniņiem ģimenes budžetā ir lielākā izdevumu pozīcija.
- **Atbalsts ēdināšanas izdevumu segšanai izglītības iestādē:** daudzi respondenti norāda uz vēlmi pēc bezmaksas ēdināšanas izglītības iestādēs.
- **Atbalsts komunālo maksājumu segšanai:** būtu noderīgi pabalsti vai atlaides komunālajiem maksājumiem, īpaši apkures sezonā. Vairāki respondenti min nepieciešamību pēc atbalsta hipotekārā kredīta apmaksā.
- **Atbalsts veselības aprūpes pakalpojumu izmaksu segšanai:** pieejamākas medicīnas un terapijas iespējas, kas bieži vien prasa ilgu gaidīšanu. Vēlme arī pēc valsts apmaksātām terapijām, piemēram, psihologiem, fizioterapijām. Kā arī veselības apdrošināšanas atvieglojumi līdz bērna 24 gadu vecumam. Garantēts bezmaksas zobārsta apmeklējums vismaz 1 reizi gadā.
- **Atbalsts medikamentu/ tehnisko palīgīdzekļu izmaksu segšanai un atbalsts īres maksas segšanai:** netika sniegta papildus informācija.

Respondenti, kuri dzīvo pāri, neuzrāda būtiskas atšķirības finansiālā atbalsta vajadzībās.

Aptaujas rezultāti liecina, ka respondentiem, kuri **dzīvo vieni (bez dzīvesbiedra)**, ir izteikta nepieciešamība pēc dažādiem finansiālā atbalsta veidiem, īpaši - paaugstināta nepieciešamība pēc atbalsta pamata izdevumu segšanai. Lielākā nepieciešamība ir saistīta ar nodokļu atvieglojumiem (67%), veselības aprūpes pakalpojumu izmaksu segšanu (62%), kā arī komunālo maksājumu (52%) un transporta izdevumu segšanu (51%). Tāpat 47% respondentu norādīja nepieciešamību pēc atbalsta ēdināšanas un medikamentu/tehnisko palīgīdzekļu izmaksu segšanai. Turklāt bieži uzsvēta nepieciešamība pēc specifiska un praktiska atbalsta, piemēram, pārtikas vai atlaižu kuponiem apģērba un apavu iegādei.

Respondentiem bez dzīvesbiedra mājokļa statuss būtiski ietekmē atbalsta nepieciešamību. Īres dzīvokļos dzīvojošajiem finansiālā atbalsta nepieciešamība ir augstāka, īpaši attiecībā uz īres maksas segšanu,

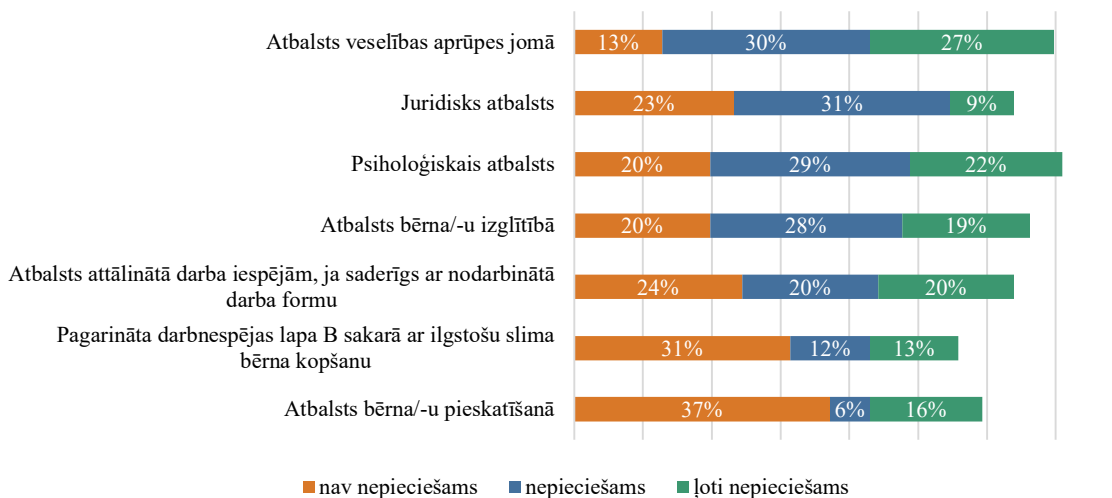
komunālajiem maksājumiem un nodokļu atvieglojumiem. Šis rezultāts liecina par lielāku finansiālo slogu, ko rada īres maksa. Savukārt, analizējot atbalsta vajadzības atkarībā no ienākumu līmeņa, secināms, ka augstāki mājāsaimniecības ienākumi būtiski samazina nepieciešamību pēc finansiālā atbalsta. Attiecīgi, mājāsaimniecības ar zemu ienākumu līmeni, t.i., 701–1000 eiro mēnesī, saskaras ar izteiktāku nepieciešamību pēc atbalsta, jo īpaši - pamatvajadzību nodrošināšanai, piemēram, pārtikas iegādei, transportam un komunālajiem maksājumiem. Respondentiem bez dzīvesbiedra, ar ienākumu līmeni 701–1000 eiro mēnesī ir mazāka nepieciešamība pēc nodokļu atvieglojumiem. Tas ļauj secināt, ka respondenti, kuri ir vairāk pakļauti finansiālajai spriedzei, biežāk meklē tūlītēju palīdzību. Savukārt respondenti ar augstākiem ienākumiem vairāk akcentē ilgtermiņa atbalsta formas, piemēram, nodokļu atvieglojumus. Šie dati norāda uz atšķirīgām prioritātēm starp respondentiem.

Precēto pāru grupā nodokļu atvieglojumi ir visaugstāk novērtētais atbalsta veids, tam seko veselības aprūpes izdevumu segšana un atbalsts ēdināšanas izdevumiem izglītības iestādē. Kas ļauj secināt, ka abās respondentu grupās kā visnepieciešamākie un vispiemērotākie atbalsta veidi tiek izcelti nodokļu atvieglojumi un veselības aprūpes izdevumu segšana. Kopumā aptaujas rezultāti liecina, ka respondenti bez dzīvesbiedra izrāda ievērojami lielāku nepieciešamību pēc dažādiem finansiālā atbalsta veidiem, savukārt precētie pāri biežāk norāda, ka daudzi no šiem atbalsta veidiem viņiem nav nepieciešami.

Nepieciešamais cita veida atbalsts

Respondentiem tika jautāts par to, kāds cita veida atbalsts būtu visnepieciešamākais un vispiemērotākais bērna/-u aprūpes nodrošināšanai. Analizējot datus par atbalsta nepieciešamību, starp respondentiem, kuri norādīja, ka dzīvo vieni (bez dzīvesbiedra), atklājas vairākas būtiskas tendences. No šīs grupas 57% norādīja, ka tiem ir nepieciešams vai ļoti nepieciešams atbalsts veselības aprūpes pakalpojumu izmaksu segšanai, savukārt 51% norādīja uz nepieciešamību pēc psiholoģiskā atbalsta. Šie rezultāti liecina, ka veselības aprūpes pieejamība un psiholoģiskais atbalsts ir būtiski faktori, kas ietekmē šo personu ģimeņu labklājību. Interesanti, ka potenciālās viena vecāka ģimenes relatīvi maz akcentē nepieciešamību pēc bērnu pieskatīšanas atbalsta. Tikai 22% respondentu šajā grupā uzskata, ka šāds atbalsts ir nepieciešams vai ļoti nepieciešams, kamēr 40% norāda, ka šāda veida atbalsts viņiem vispār nav vajadzīgs (skatīt attēlu Nr.14). Kopumā dati norāda, ka cita veida atbalsts nepieciešams mazākā apmērā nekā finansiālais atbalsts.

Attēls Nr. 14. Cita veida atbalsts, kurš būtu visnepieciešamākais un vispiemērotākais bērna/-u aprūpes nodrošināšanai respondentiem, kuri dzīvo vieni (bez dzīvesbiedra).

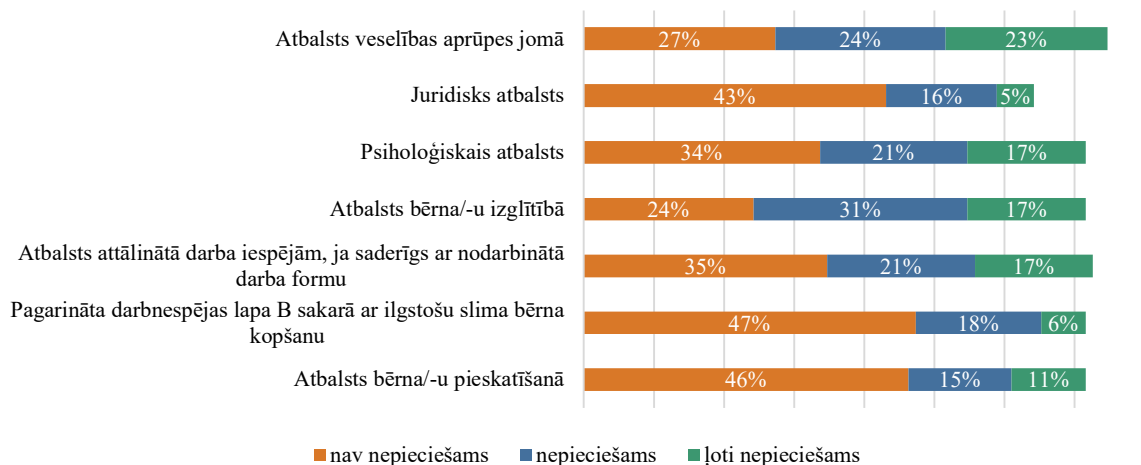

Avots: SIA "Oxford Research Baltics" 2024.gada aptauja vecākiem ar bērniem.

Analizējot cita atbalsta nepieciešamību atkarībā no mājsaimniecības kopējiem ienākumiem, novērojams, ka respondentiem bez dzīvesbiedra augstāks ienākumu līmenis ne vienmēr samazina atbalsta nepieciešamību, atsevišķos gadījumos tas ir pat augstāks kā respondentiem no citām ienākumu kategorijām. Piemēram, respondenti ar mājsaimniecības ienākumiem virs 2000 eiro mēnesī 44% gadījumu norāda, ka viņiem būtu nepieciešams un ļoti nepieciešams atbalsts attālinātā darba iespējām, ja darbs ir saderīgs ar nodarbinātā darba formu. Tas varētu liecināt par izaicinājumiem darba un ģimenes dzīves līdzsvara noteikšanā un pienākumu savienošanā. Salīdzinājumam, atbalstu attālinātām darba iespējām norādīja 31% un 37% respondentu no ienākumu kategorijām 1401 – 1700 eiro un 701 – 1000 eiro mēnesī, attiecīgi. Taču vidēji 38% šīs grupas respondentu ar mājsaimniecības ienākumiem virs 2000 eiro mēnesī norādīja, ka tiem nav nepieciešams kāds no atbalsta veidiem, bet 36% norādīja, ka ir nepieciešams. Respondenti ar zemiem ienākumiem (līdz 700 eiro mēnesī) tikai retos gadījumos sniedza pilnīgas atbildes uz šo jautājumu, šī iemesla dēļ minētās ienākumu grupas analīze nav pietiekami reprezentatīva. Pārējās ienākumu grupās nepieciešamība pēc atbalsta variē no 34% (ienākumu grupai 701 - 1000 eiro mēnesī) līdz 51% (ienākumu grupai 1001 - 1400 eiro mēnesī). Gan analizējot finansiālā atbalsta vajadzības, gan cita atbalsta vajadzības, rodas paradoksāla situācija, ka respondenti ar ienākumu līmeni 701 - 1000 eiro mēnesī ir zemāka nepieciešamība pēc atbalsta nekā respondenti ar augstākiem ienākumiem (ienākumu līmeni 1001 - 1400 eiro mēnesī un 1401 - 1700 eiro mēnesī). Iespējams, ka respondenti ar zemākiem ienākumiem vairāk koncentrējas uz pamatvajadzību apmierināšanu, piemēram, nepieciešamību pēc atbalsta komunālo maksājumu segšanā, atbalstu transporta izdevumiem, tāpēc citas atbalsta formas (piemēram, atbalsts bērna pieskatīšanā un pagarināta darbnespējas lapa B sakarā ar ilgstošu slima bērna kopšanu) var netikt uzskatītas par prioritārām. Savukārt respondenti ar ienākumiem 1001–1400 eiro vai 1401–1700 eiro mēnesī var nokļūt situācijā, kurā viņu ienākumi ir pārāk augsti, lai kvalificētos sociālajam atbalstam, bet nepietiekami, lai ērti apmierinātu visas ģimenes vajadzības savu reālo resursu robežās.

Apskatot respondentu atbildes, kuri ir precēts pāris, 47% norādīja, ka tiem būtu nepieciešams un ļoti nepieciešams atbalsts bērnu izglītībai un veselības aprūpei. Vairumam šīs grupas respondentu nav nepieciešams juridiskais atbalsts, pagarināta darbnespējas lapa B sakarā ar ilgstošu bērna slimošu un arī atbalsts bērna pieskatīšanā (skatīt attēlu Nr.15). Šie dati varētu liecināt par to, ka precētu pāru mājsaimniecībās biežāk tiek nodrošināts pašpietiekams atbalsts vai resursi šo konkrēto vajadzību apmierināšanai, vai arī šīs vajadzības tiek uzskatītas par mazāk aktuālām salīdzinājumā ar citām.

Attēls Nr. 15. Cita veida atbalsts, kurš būtu visnepieciešamākais un vispiemērotākais bērna/-u aprūpes nodrošināšanai respondentiem, kuri ir precēts pāris.

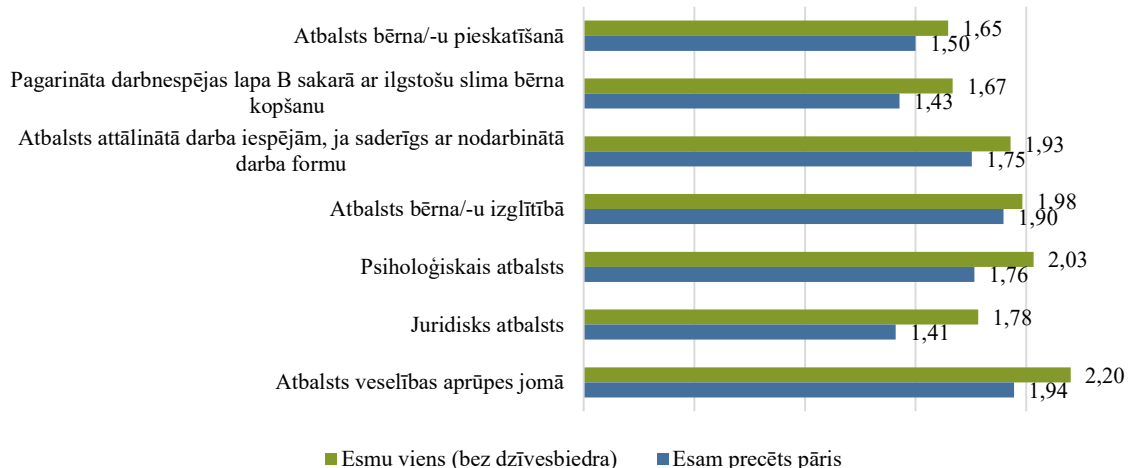

Avots: SIA "Oxford Research Baltics" 2024.gada aptauja vecākiem ar bērniem.

Salīdzinot abas respondentu grupas – tos, kuri dzīvo bez dzīvesbiedra, un tos, kuri ir precēts pāris, secināms, ka abās grupās lielākā nepieciešamība ir saistīta ar atbalstu veselības aprūpes jomā un bērna izglītībā. Tomēr ir vērojamas ievērojamas atšķirības attiecībā uz citām atbalsta vajadzībām. Respondentiem, kuri dzīvo vieni (bez dzīvesbiedra), ir izteiktāka nepieciešamība pēc psiholoģiskā atbalsta, to norādīja vidēji 51% respondentu, kamēr starp respondentiem, kuri ir precēts pāris, šī vajadzība ir zemāka - 38%. Papildus tam, abas respondentu grupas norāda uz salīdzinoši augstu nepieciešamību pēc atbalsta attālinātā darba iespējām, ja tas ir saderīgs ar viņu darba formu. Vislielākās atšķirības starp grupām vērojamas vajadzībā pēc juridiskā atbalsta. Respondenti, kuri dzīvo vieni, izrāda gandrīz divas reizes lielāku nepieciešamību pēc šāda veida atbalsta, proti, 41%, salīdzinājumā ar 21% respondentu no precēto pāru grupas. Šī atšķirība var liecināt par papildu juridiskām problēmām, kas rodas personām, kuras dzīvo bez dzīvesbiedra, piemēram, saistībā ar bērnu aprūpi, uzturlīdzekļiem vai citiem juridiskiem jautājumiem, kas precētu pāru grupā nav.

Atbildot uz jautājumu par nepieciešamo cita veida atbalstu bērna/-u aprūpes nodrošināšanai, respondentiem bija lūgts izvērtēt atbalsta veidus, izmantojot skalu "nav nepieciešams", "nepieciešams" un "ļoti nepieciešams". Izsakot skalu skaitliskās vērtībās, kur 1 būtu "nav nepieciešams", 2 - "nepieciešams" un 3 - "ļoti nepieciešams", aprēķināti respondentu vidējie vērtējumi par katru cita atbalsta veidu (skatīt attēlu Nr.16).

Attēls Nr. 16. Visnepieciešamākais un vispiemērotākais finansiālais atbalsts bērna/-u aprūpes nodrošināšanai respondentiem (vidēji), kuri ir precēts pāris un kuri dzīvo vieni (bez dzīvesbiedra).

Avots: SIA "Oxford Research Baltics" 2024.gada aptauja vecākiem ar bērniem.

Gan respondenti, kuri dzīvo vieni (bez dzīvesbiedra), gan precētie pāri vidēji citu atbalstu vērtē ar 1.89 un 1.67 ballēm attiecīgi, kas liecina, ka abu grupu pārstāvji kopumā uzskata cita veida atbalstu par drīzāk nepieciešamu. Tomēr, analizējot atšķirības starp grupām, ir vērojama zināma tendence. Respondenti, kuri dzīvo vieni (bez dzīvesbiedra), cita veida atbalstu vērtē zemāk kā finansiālā atbalsta nepieciešamību (2.01 balle). Šāda tendence var būt saistīta ar individuāliem izaicinājumiem, kas rodas, dzīvojot bez dzīvesbiedra, piemēram, grūtībām nodrošināt ikdienas izdevumus vai segt dzīvošanas izmaksas vienam. Savukārt, precētie pāri abus atbalsta veidus – finansiālo un citu atbalstu – vērtē līdzīgi (vidēji 1.65 balles finansiālais un 1.67 balles cita veida atbalsts). Tas var norādīt, ka precētajiem pāriem, iespējams, ir pieejama lielāka atbalsta sistēma ģimenes ietvaros.

Atbildot uz lūgumu sniegt papildus informāciju par izvēlētajiem atbalsta veidiem, respondenti, kuri ir vieni (bez dzīvesbiedra), novērtēja zemāk norādītos citus atbalsta veidus kā nepieciešamus un ļoti nepieciešamus, sniedza sekojošu informāciju:

- Atbalsts bērna pieskatīšanai:** kaut arī neliels respondentu skaits norādīja, ka atbalsts bērnu pieskatīšanai ir nepieciešams, par to sniegta daudz papildu informācijas. Respondenti uzsver nepieciešamību pēc bērnu pieskatīšanas iespējām, īpaši vasaras mēnešos un brīv laikā, kā arī gadījumos, kad vecāks ir slims un nespēj pilnvērtīgi pildīt vecāka pienākumus. Atbalsts tiek raksturots kā nepieciešams, lai nodrošinātu bērnu izvadāšanu uz izglītības iestādēm, palīdzētu ar mājāsaimniecības darbiem un nodrošinātu bērna aprūpi laikā, kad, piemēram, otrs bērns tiek vests uz terapijām. Tāpat tiek uzsvērtā nepieciešamība pēc daļējas bērna pieskatīšanas, ja vecāks ir spiests strādāt ilgākas stundas, ja vecākam ir ārsta vizīte un tās dēļ nevar savlaicīgi izņemt bērnu no skolas vai pirmsskolas izglītības iestādes. Tiek minēta arī valsts apmaksāta auklīte bērna izņemšanai no skolas. Šīs vajadzības atspoguļo vecāku vēlmi pēc praktiska atbalsta, kas atvieglotu ikdienas dzīvi un ļautu veiksmīgāk apvienot darbu un bērnu aprūpi.

- **Pagarināta darbnespējas lapa B sakarā ar ilgstošu bērna slimošanu:** respondenti arī norāda, ka būtu nepieciešams atbalsts, kas ļautu viņiem būt kopā ar bērnu bērna slimības laikā, kas bieži vien rada ievērojamu emocionālu un finansiālu slodzi.
- **Atbalsts attālinātā darba iespējām, ja saderīgs ar nodarbinātā darba formu:** tiek izteikta vēlme pēc attālinātā darba iespējām vai īsākām darba stundām, lai spētu ikdienā pilnvērtīgi veikt vecāka pienākumus un veltīt laiku bērniem. Īpaši aktuāls tas ir gadījumos, kad bērns ir slims. Atbalsts attālinātam darbam arī ļautu uzlabot darba un ģimenes dzīves līdzsvaru.
- **Atbalsts bērna izglītībā:** respondenti norāda, ka viņiem būtu nepieciešama palīdzība mācību maksas segšanā augstskolās, stipendijas, atvieglojumi transportā u.c. atbalsts, līdzīgi kā apliecības “Goda ģimene” īpašniekiem. Tāpat tiek minēta nepieciešamība pēc privātsundām un pagarinātās dienas grupas skolās.
- **Psiholoģiskais atbalsts:** būtisks vecākam, īpaši gadījumos, kad vecāks piedzīvo šķiršanos vai izjūt psiholoģiskas grūtības, kas saistītas ar dubulto slodzi un bērnu aprūpi vienatnē. Tāpat, respondenti uzsver nepieciešamību pēc profesionāla psiholoģiskā atbalsta bērniem, lai mazinātu psiholoģisko spriedzi un uzlabotu emocionālo labklājību.
- **Juridiskais atbalsts:** bieži saistīts ar situācijām, kad ir nepieciešama juridiska palīdzība bērnu uzturlīdzekļu piedziņā vai citu tiesisko jautājumu risināšanā.
- **Citi atbalsta veidi:** respondenti arī norāda uz nepieciešamību pēc atbalsta māsaiņniecības darbos, kas bieži vien paliek novārtā, ja vecāks fokusējas uz bērnu aprūpi un darba pienākumiem. Šāda veida atbalsts ļautu vecākiem vairāk laika veltīt bērnu emocionālajām un izglītības vajadzībām, vienlaikus uzturot kārtību mājās. Kā viens no respondentiem min: *“Vakaros pēc darba (kas ir 3 stundas līdz gulēt iešanai), man ir jāpaspēj kopā ar bērnu izpildīt mājasdarbus, parunāties par bērnu pašsajūtu, dienas gaitām, un jāveic visi mājas darbi - jāpagatavo maltīte, jānovāc galds, jāiztīra grīdas, jāizmazgā un jāizgludina veļa, trauki, putekļi u.c. Līdz ar to, nesanāk bērniem veltīt tik daudz uzmanības, kā tas viņiem ir nepieciešams, esmu pārgurusi, guļu nepietiekami..”* Tāpat ir minēta vēlme un nepieciešamība pēc brīvdienām bērnu brīvlaikos.

Pamatojoties uz sniegto informāciju, var secināt, ka vecākiem, kuri dzīvo bez dzīvesbiedra, ir specifiskas vajadzības, kas būtiski atšķiras no divu vecāku ģimeņu vajadzībām. Šo vecāku vajadzības ir daudzveidīgākas un galvenokārt saistītas ar darba un ģimenes dzīves līdzsvara nodrošināšanu, emocionālās un psiholoģiskās labklājības saglabāšanu, kā arī finansiālās stabilitātes uzturēšanu.

Aptaujas dati liecina, ka gan respondentiem bez dzīvesbiedra, gan precētiem pāriem finansiālais atbalsts ir nepieciešams lielākā apmērā nekā cita veida atbalsts. Respondenti, kuri **dzīvo vieni (bez dzīvesbiedra)**,

izteikti vairāk norādīja uz nepieciešamību pēc veselības aprūpes pakalpojumu izmaksu segšanas un psiholoģiskā atbalsta. Šie rezultāti liecina, ka veselības aprūpes pieejamība un psiholoģiskais atbalsts ir būtiski faktori, kas ietekmē šo personu ģimeņu labklājību. Interesanti, ka salīdzinoši mazāk uzmanības tika pievērsts bērnu pieskatīšanas atbalstam — tikai 22% šo atbalstu uzskatīja par nepieciešamu, savukārt 40% norādīja, ka tas vispār nav vajadzīgs. Tas varētu liecināt par šīs grupas prioritāti nodrošināt tieši finansiālo un psiholoģisko stabilitāti, kas ir kritiski ikdienas izdzīvošanai. Respondenti ar augstiem ienākumiem (virs 2000 eiro mēnesī) biežāk uzsvēra nepieciešamību pēc attālināta darba iespējas, kas var norādīt uz izaicinājumiem darba un ģimenes dzīves līdzsvara nodrošināšanā. Tajā pašā laikā respondenti ar zemiem ienākumiem (701–1000 eiro mēnesī) bieži vien koncentrējas uz pamatvajadzību apmierināšanu, piemēram, komunālo maksājumu segšanu un transporta izdevumu atbalstu. Gan analizējot finansiālā atbalsta vajadzības, gan cita veida atbalsta vajadzības, rodas paradoksāla situācija, ka respondenti ar ienākumu līmeni 701 - 1000 eiro mēnesī ir zemāka nepieciešamība pēc atbalsta nekā respondenti ar augstākiem ienākumiem (ienākumu līmeni 1001 - 1400 eiro mēnesī un 1401 - 1700 eiro mēnesī). Respondenti ar ienākumiem 1001–1400 eiro un 1401–1700 eiro mēnesī var nonākt situācijā, kurā viņu ienākumi ir pārāk augsti, lai saņemtu sociālo palīdzību, bet nepietiekami, lai pilnībā segtu visas ģimenes vajadzības bez ārēja atbalsta. Tas var radīt izjūtu, ka viņu vajadzības netiek pienācīgi apmierinātas, un atspoguļojas lielākā vajadzībā pēc atbalsta.

Respondenti, kuri pārstāv **precētu pāru** mājsaimniecības, biežāk uzsvēra nepieciešamību pēc atbalsta bērnu izglītībai un veselības aprūpei. Juridiskais atbalsts un bērnu pieskatīšanas pakalpojumi šajā grupā lielākoties netiek uzskatīti par būtiskiem, kas varētu liecināt par to, ka precētu pāru mājsaimniecībās šīs vajadzības tiek nodrošinātas pašpietiekami. Šīs grupas respondenti kopumā norādīja uz mazāku nepieciešamību pēc papildu atbalsta, kas varētu būt saistīts ar resursu pieejamību ģimenes ietvaros un labāku darba un ģimenes dzīves līdzsvaru.

Abas respondentu grupas – gan tie, kuri dzīvo bez dzīvesbiedra, gan precētie pāri – kā prioritārus norādīja veselības aprūpes un bērnu izglītības atbalsta jautājumus. Papildus tam, abas respondentu grupas norāda uz salīdzinoši augstu nepieciešamību pēc psiholoģiskā atbalsta un atbalsta attālinātā darba iespējām, ja tas ir saderīgs ar viņu darba formu. Taču respondentu, kuri dzīvo bez dzīvesbiedra, vajadzības ir daudzveidīgākas un vairāk saistītas ar psiholoģiskā, juridiskā un praktiskā atbalsta nodrošināšanu. Vislielākās atšķirības starp grupām vērojamas vajadzībā pēc juridiskā atbalsta. Respondenti, kuri dzīvo bez dzīvesbiedra, izrāda gandrīz divas reizes lielāku nepieciešamību pēc šāda veida atbalsta, kas var liecināt par papildu juridiskām problēmām, kas rodas, piemēram, saistībā ar uzturliedzekļiem vai citiem juridiskiem jautājumiem, kas precētu pāru grupā nav tik aktuālas. Respondenti, kuri dzīvo bez dzīvesbiedra saskaras ar izaicinājumiem, kas izriet no nepieciešamības līdzsvarot darbu, ģimenes dzīvi un psiholoģisko labklājību, vienlaikus uzturot stabilu finansiālo situāciju. Tas rada psiholoģisko un fizisku pārslodzi, kas ilgtermiņā ietekmē vecāku spēju pilnvērtīgi iesaistīties bērnu ikdienas dzīvē. Savukārt precētu pāru ģimenes norādīja uz stabilāku situāciju, kas ļauj koncentrēties uz specifiskām, bet mazāk daudzveidīgām vajadzībām.

Grūtības atbalsta saņemšanā

Respondenti, kuri dzīvo vieni (bez dzīvesbiedra), atklāj būtiskus izaicinājumus, kas saistīti ar atbalsta pieejamību un piemērošanu viņu specifiskajām vajadzībām. Analizējot šos precedētus, tiek identificētas šādas galvenās problemātiskās jomas:

- **Kredībspēju ierobežojumi:** respondentam banka atteica hipotekāro kredītu nekustamā īpašuma iegādei, jo respondents audzina bērnus viens.
- **Psiholoģiskās palīdzības nepieejamība:** respondentam bija nepieciešama psihologa palīdzība, kas izrādījies nesamērīgi dārga. Šī situācija rada riskus, jo vecākam vienlaikus ir jāspēj gan vienam audzināt bērnus, gan nezaudēt darbaspējas un nodrošināt ģimeni.
- **Pašvaldības sociālais atbalsts:** Respondents, kuram ir maznodrošinātā statuss, nevarēja saņemt palīdzību komunālo maksājumu segšanā. Cits respondents ir lūdzis pašvaldībai dzīvokli, bet saņemta atbilde, ka konkrētā respondenta dzīves situācija nav vērtējama kā pārāk slikta, salīdzinot ar citām sabiedrības grupām. Daudzi respondenti norāda, ka atbalsts pašvaldībā pienākas tikai sabiedrības riska grupām un cilvēkiem ar ļoti zemiem ienākumiem - vecāki, kuri audzina bērnus vieni un strādā, šajā grupā neietilpst un attiecīgi arī atbalsta nav. Respondenti min: "ja personai ir vismaz minimālie ienākumi, nevienam neinteresē, ka nepieciešams atbalsts". Vairāki respondenti nav varējuši saņemt atbalstu pašvaldībā, jo to īpašumā ir automašīna vai dzīvoklis, sociālais dienests esot rekomendējis pārdot dzīvokli.
- **Ēdināšana izglītības iestādēs:** vairāki respondenti norāda uz netaisnīgiem nosacījumiem skolēnu ēdināšanas atbalstam. Respondenti saskaras ar situācijām, kad skolēnu ēdināšanas izmaksas tiek segtas tikai tajā gadījumā, ja bērns mācās tās pašvaldības skolā, kur viņš ir deklarēts. Pretējā gadījumā izmaksas pilnībā gultas uz vecāku pleciem.
- **Invaliditātes noteikšanas process:** respondents atzīmē ilgstošus un sarežģītus procesus, kas saistīti ar invaliditātes statusa piešķiršanu bērniem. Saskaņā ar respondenta sniegto informāciju bērnam piešķir invaliditāti uz 1 gadu. Dažkārt nepieciešamo ārstu atzinumu iegūšana ir iespējama tikai par maksu, jo rindas pie atsevišķiem speciālistiem mēdz būt pat 6 mēnešus, kas rada papildu slogu ģimenēm. Turklāt, ja atzinumu iesniegšana tiek nokavēta, pabalsti ar atpakaļejošu datumu netiek pārrēķināti.

Respondenti, kuri ir precēts pāris, norāda uz būtiskām problēmām, kas saistītas ar bērnudārzu un specifisku veselības pakalpojumu pieejamību, kā arī nespēju saņemt atbalstu, jo neatbilst noteiktajiem kritērijiem. Tomēr šīs grūtības pēc būtības neatšķiras no izaicinājumiem, ar kuriem saskaras respondenti, kuri audzina bērnus vieni.

Analizējot respondentu grūtības atbalsts saņemšanā, secināms, ka respondentiem, kuri audzina bērnus vieni, var būt ierobežotas spējas saņemt hipotekāros kredītus, kas var būtiski ietekmēt viņu spēju uzlabot ģimenes dzīves apstākļus. Turklāt šiem vecākiem ir pastiprināti jāspēj atrast līdzsvaru starp savām un bērnu vajadzībām, vienlaikus spējot sevi fiziski un psiholoģiski uzturēt tādā mērā, lai saglabātu savas darbaspējas

un neapdraudētu bērnu aprūpes kvalitāti. Respondentu atbildes liecina, ka pašvaldību sniegtais sociālais atbalsts bieži vien ir orientēts uz sabiedrības grupām ar ļoti zemiem ienākumiem, tādējādi atstājot novārtā ģimenes, kuras pelna vairāk, bet kuru ienākumi joprojām nav pietiekami, lai nodrošinātu finansiāli stabili dzīvi. Papildus tam, skolēnu ēdināšanas atbalsta piešķiršana ir atkarīga no bērna deklarētās dzīvesvietas, kas neņem vērā reālos ģimeņu apstākļus un rada papildu finansiālu slogu vecākiem, kuru bērni mācās citu pašvaldību skolās. Lai gan respondenti, kuri audzina bērnus bez dzīvesbiedra, saskaras ar vairākiem specifiskiem izaicinājumiem, arī precēti pāri saskaras ar līdzīgām problēmām, piemēram, bērnodārzu un veselības pakalpojumu pieejamības jautājumiem.

Priekšlikumi atbalsta sistēmas vecākiem, kuri ir vieni (bez dzīvesbiedra), ar bērniem uzlabošanai

Respondentu, kuri ir vieni (bez dzīvesbiedra), papildus priekšlikumi, kā varētu uzlabot atbalsta sistēmu vecākiem ar bērniem:

1. Atbalsts bērnu pieskatīšanā:

- Pagarinātas dienas grupas skolās, lai bērni pedagogu klātbūtnē var izpildīt mājasdarbus.
- Aukles pakalpojumi ne tikai maziem bērniem, bet arī vecākiem bērniem, lai vecāks varētu strādāt pilnu slodzi.
- Atbalsts bērnu pieskatīšanai vasaras periodā un ārpusskolas aktivitāšu laikā.
- Transporta iespējas bērniem, kuru vecāki nevar fiziski izvadāt uz ārpusskolas nodarbībām.

2. Psiholoģiskais atbalsts:

- Psiholoģiskās palīdzības pieejamība vecākiem un bērniem.
- Ģimenes psihologa konsultācijas vismaz dažas reizes gadā.
- Atbalsta grupas un centri.

3. Finansiāls un juridisks atbalsts:

- Papildu piemaksa bērniem, kurus audzina viens vecāks.
- Lielāku ģimenes pabalstu, lai kompensētu to, ka viens vecāks sedz izdevumus.
- Nodokļu atvieglojumi strādājošiem vecākiem un sociālais atbalsts.
- Juridiskā palīdzība uzturlīdzekļu jautājumos.
- Bērniem, kas zaudējuši vismaz vienu vecāku, atlaides transportā (starpīpilsētu satiksmei) un stipendija no valsts - šis atbalsts veiksmīgi strādā apliecības "Goda Ģimene" bērniem,.

4. Medicīniskā un izglītības atbalsta uzlabošana:

- Pieejami bezmaksas medicīnas pakalpojumi bērniem.
- Finansiāls atbalsts bērna ārpusskolas nodarbībām un izglītībai.

- Vecāku izglītošana – kursi, lekcijas.

5. **Darba apstākļu pielāgošana:**

- Iespēja strādāt attālināti vai saīsinātu darba dienu, lai nodrošinātu vecāka pienākumus.
- Garāks apmaksāts atvaļinājums, īpaši vasaras periodā.
- Valsts apmaksātas brīvdienas. Piemēram, lai vecāki varētu izvadāt bērnus pie ārstiem un citiem speciālistiem.

6. **Sadzīves atbalsts:**

- Palīdzība mājas darbos, piemēram, mājas uzkopšanā.
- Mājokļa labiekārtošana, remontdarbi.

7. **Ģimenes politikas pārskatīšana:**

- Atzīt un piešķirt "viena vecāka ģimenes" statusu ar specifisku atbalstu.

Aplūkojot laulāto respondentu priekšlikumus, secināms, ka respondenti uzsver nepieciešamību pēc visaptveroša atbalsta, kas ietver finansiālo nodrošinājumu, t.sk. nodokļu atvieglojumus un bērnu kopšanas pabalstu pārskatīšanu, atbalstu obligāto maksājumu segšanā, bērnu pieskatīšanas iespējas, atbalstu ārpusskolas aktivitātēm, pieejamu psiholoģisko un medicīnisko palīdzību. Izteiktie priekšlikumi atspoguļo ne tikai materiālās vajadzības, bet arī nepieciešamību pēc ilgtermiņa sistēmiskām izmaiņām, lai uzlabotu ģimeņu dzīves kvalitāti.

Salīdzinot respondentus, kuri dzīvo vieni un kuri ir precēts pāris, var secināt, ka prioritātes atšķiras atkarībā no ģimenes situācijas, tomēr abas grupas uzsver nepieciešamību pēc visaptverošas, ilgtspējīgas atbalsta sistēmas, kas spēj pielāgoties dažādām ģimeņu vajadzībām. Ģimenēm ar vienu vecāku ir nepieciešams plašs atbalsta klāsts gan praktisku ikdienas pienākumu veikšanā, gan psiholoģiskais, juridiskais un finansiālais atbalsts, kā arī lielāka nepieciešamība pēc elastīgiem darba apstākļiem (attālināts darbs, saīsināta darba diena), lai vecāki spētu vienlaikus nodrošināt iztiku un rūpēties par bērniem. Attiecīgi tiek ieteikti uzlabojumi šajās jomās.

Secinājumi

- Respondenti, kuri **dzīvo vieni (bez dzīvesbiedra)**, saskaras ar būtiskām finansiālām grūtībām. Lielākā daļa no viņiem strādā pilna laika darbu, taču finansiāli šai grupai pastāv lielāki izaicinājumi – tikai 19% respondentu ienākumi pārsniedz 2000 eiro mēnesī, bet 14% ietilpst zemākajā ienākumu kategorijā, līdz 700 eiro mēnesī un 22% ienākumu kategorijā līdz 1000 eiro mēnesī. Salīdzinājumā ar precētiem

pāriem, kuriem kopumā ir augstāka ienākumu līmeņa stabilitāte (72% pārsniedz 2000 eiro mēnesī), respondenti bez dzīvesbiedra biežāk sastopas ar ekonomisko neaizsargātību.

- Atšķirības mājokļa statusā starp abām grupām atspoguļo finansiālo nelīdzsvarotību. Respondenti bez dzīvesbiedra biežāk kā precētie pāri dzīvo īres dzīvokļos, pašvaldības nodrošinātajos mājokļos vai īpašumos, kas pieder vecākiem. Precēto pāru mājokļa situācija ir labvēlīgāka.
- Respondentu, kuri **dzīvo vieni (bez dzīvesbiedra)**, situācija liecina par būtisku nesamērību starp aprūpē esošo bērnu īpatsvaru, kas dzīvo pie viena vecāka (94%), un alimentu saņemšanas īpatsvaru (58%). Tas var norādīt, ka ievērojama daļa vecāku, kas vieni audzina bērnus, nesaņem alimentus, kas rada nesamērīgu finansiālo slodzi un palielina ekonomiskās neaizsargātības risku.
- Analizējot ģimenes ikdienas izdevumu segšanas grūtības pakāpi, kas saistīta ar dažādām izdevumu kategorijām, secināms, ka respondenti, kuri **dzīvo vieni (bez dzīvesbiedra)**, saskaras ar būtiskām finansiālām grūtībām, vairāk kā 40% respondentu bez dzīvesbiedra norāda uz grūtībām segt ikdienas izdevumus. Visproblemātiskākās izdevumu kategorijas ir - veselības aprūpes pakalpojumi, apģērbi un apavu iegāde, kā arī tēriņi, kas saistīti ar bērnu interešu izglītību, uz grūtībām segt minētos izdevumus norādīja aptuveni puse šīs grupas respondentu. Daudziem respondentiem **bez dzīvesbiedra** sagādā grūtības segt izdevumus par izklaides, kultūras un izglītojošajiem pasākumiem, kā arī uzturēt dzīvesvietu un segt neplānotus izdevumus. Minētais var liecināt par grūtībām veicināt bērnu vispusīgu attīstību, kā arī par ierobežotu finanšu drošības spilvenu, kas padara respondentus bez dzīvesbiedra finansiāli neaizsargātākus pret dažādām ārkārtas situācijām.
- **Precētu pāru** grupai, pateicoties diviem ienākumu avotiem, ir labākas iespējas segt ģimenes tēriņus, kas atspoguļojas pozitīvākos vērtējumos par ikdienas izdevumu segšanas grūtības pakāpi. Vairāk kā 40% šīs grupas respondentu norāda, ka tiem nesagādā grūtības segt dažādas izdevumu kategorijas.
- Analizējot ģimenes ikdienas izdevumu segšanas grūtības pakāpi pēc respondentu ienākumiem un māsaimniecības statusa, secināms, ka respondentiem, kuri **dzīvo vieni (bez dzīvesbiedra)**, grūtības pakāpe segt ģimenes vajadzības ir cieši saistīta ar māsaimniecības kopējo ienākumu līmeni un mājokļa statusu. Jo zemāks ir respondenta ienākumu līmenis, jo grūtāk tam ir segt ģimenes vajadzības. Kā arī dzīvošana pašvaldības nodrošinātā dzīvoklī vai īres dzīvoklī ievērojami palielina grūtības pakāpi segt ģimenes ikdienas izdevumus, norādot uz šo māsaimniecību finansiālo neaizsargātību.
- Analizējot finansiālā atbalsta nepieciešamību, secināms, ka respondenti, kuri **dzīvo vieni (bez dzīvesbiedra)**, izjūt būtiski lielāku nepieciešamību pēc finansiālā atbalsta dažādām ikdienas vajadzībām. Īpaši saistībā ar - nodokļu atvieglojumiem, veselības aprūpes pakalpojumiem, komunālajiem maksājumiem, transporta izdevumiem, ēdināšanas un medikamentu/tehnisko palīgīdzekļu izmaksām. Papildus tam respondenti min vajadzību pēc praktiskiem atbalsta veidiem, piemēram, pārtikas vai atlaižu kuponiem apģērba un apavu iegādei, bezmaksas ēdināšanu izglītības iestādēs un atlaidēm sabiedriskajam transportam, kas kopumā norāda uz nepieciešamību pēc tūlītēja un konkrēta atbalsta. Savukārt **precēto pāru** grupā nodokļu atvieglojumi ir visaugstāk novērtētais atbalsta veids, tam seko veselības aprūpes

izdevumu segšana un atbalsts ēdināšanas izdevumiem izglītības iestādē. Kopumā aptaujas rezultāti liecina, ka respondenti bez dzīvesbiedra izrāda ievērojami lielāku nepieciešamību pēc dažādiem finansiālā atbalsta veidiem, savukārt precētie pāri biežāk norāda, ka daudzi no šiem atbalsta veidi viņiem nav nepieciešami.

- Analizējot finansiālā atbalsta nepieciešamību pēc respondentu ienākumiem un mājāsaimniecības statusa, secināms, ka respondentiem **bez dzīvesbiedra**, kuri dzīvo īres dzīvokļos, ir izteiktāka nepieciešamība pēc atbalsta kā citiem šīs grupas respondentiem, īpaši īres maksas segšanai, komunālajiem maksājumiem un nodokļu atvieglojumiem. Tas norāda uz lielāku finansiālo slogu, ko rada mājokļa izdevumi. Mājāsaimniecības ar zemākiem ienākumiem (701–1000 eiro mēnesī) saskaras ar izteiktāku nepieciešamību pēc tūlītēja atbalsta, īpaši pārtikas, transporta un komunālo maksājumu segšanai. Savukārt mājāsaimniecībām ar augstākiem ienākumiem (virs 2000 eiro mēnesī) svarīgākas ir ilgtermiņa atbalsta formas, piemēram, nodokļu atvieglojumi.

- Analizējot cita veida atbalsta nepieciešamību, secināms, ka abas respondentu grupas izceļ veselības aprūpes, bērnu izglītības, psiholoģiskā atbalsta un attālināta darba iespēju nozīmīgumu. Respondenti, kuri **dzīvo vieni (bez dzīvesbiedra)**, izteikti vairāk norāda uz nepieciešamību pēc veselības aprūpes pakalpojumu izmaksu segšanas un psiholoģiskā atbalsta nekā precētie pāri, kas var liecināt par to, ka minētie atbalsta veidi ir būtiski faktori, kas ietekmē šo ģimeņu labklājību. Tāpat, respondenti, kuri dzīvo bez dzīvesbiedra, gandrīz divas reizes biežāk norāda uz nepieciešamību pēc juridiskā atbalsta. Kopumā respondentiem, kuri dzīvo bez dzīvesbiedra, nepieciešamība pēc cita veida atbalsta ir daudzveidīgāka, viņi saskaras ar izaicinājumiem, kas izriet no nepieciešamības līdzsvarot darbu, ģimenes dzīvi un psiholoģisko labklājību, vienlaikus uzturot stabilu finansiālo situāciju. Tas var radīt emocionālu un fizisku pārslodzi, kas ilgtermiņā var negatīvi ietekmēt vecāku spēju pilnvērtīgi iesaistīties bērnu ikdienas dzīvē. **Precētu pāru** mājāsaimniecības kopumā norāda uz mazāku nepieciešamību pēc papildus atbalsta, kas varētu būt saistīts ar resursu pieejamību ģimenes ietvaros un labāku darba un ģimenes dzīves līdzsvaru. Abām respondentu grupām bērnu pieskatīšanas atbalsts nav prioritārs. Interesanti, ka tikai 22% respondentu bez dzīvesbiedra, bērnu pieskatīšanas atbalstu uzskata par nepieciešamu, savukārt 40% norādīja, ka tas vispār nav vajadzīgs, kas varētu liecināt par šīs grupas prioritāti nodrošināt tieši finansiālo un psiholoģisko stabilitāti, kas ir kritiski ikdienas izdzīvošanai.

- Analizējot respondentu finansiālā un cita atbalsta nepieciešamību, secināms, ka gan respondentiem bez dzīvesbiedra, gan precētiem pāriem, finansiālais atbalsts ir nepieciešams lielākā apmērā nekā cita veida atbalsts.

- Analizējot cita veida atbalsta nepieciešamību pēc respondentu ienākumiem, secināms, ka respondenti **bez dzīvesbiedra**, ar augstiem ienākumiem (virs 2000 eiro mēnesī) biežāk uzsver nepieciešamību pēc attālināta darba iespējas, kas var norādīt uz izaicinājumiem darba un ģimenes dzīves līdzsvara nodrošināšanā. Respondenti ar zemiem ienākumiem (701–1000 eiro mēnesī) bieži koncentrējas uz pamatvajadzību apmierināšanu, piemēram, komunālo maksājumu segšanu un transporta izdevumu atbalstu. Tomēr respondenti ar ienākumiem 701–1000 eiro mēnesī izrāda zemāku nepieciešamību pēc atbalsta nekā tie, kuriem ienākumi ir 1001–1700 eiro mēnesī. Respondenti ar ienākumiem 1001–1700 eiro

mēnesī var nonākt situācijā, kurā viņu ienākumi ir pārāk augsti, lai saņemtu sociālo palīdzību, bet nepietiekami, lai pilnībā segtu visas ģimenes vajadzības bez ārēja atbalsta. Tas var radīt izjūtu, ka viņu vajadzības netiek pienācīgi apmierinātas, un atspoguļojas lielākā vajadzībā pēc atbalsta.

- Analizējot respondentu grūtības atbalsts saņemšanā, secināms, ka respondentiem, kuri **audzina bērnus vieni**, var būt ierobežotas spējas saņemt hipotekāros kredītus, kas var būtiski ietekmēt viņu spēju uzlabot ģimenes dzīves apstākļus. Turklāt šiem vecākiem ir pastiprināti jāspēj atrast līdzsvaru starp savām un bērnu vajadzībām, vienlaikus spējot sevi fiziski un psiholoģiski uzturēt tādā mērā, lai saglabātu savas darbaspējas un neapdraudētu bērnu aprūpes kvalitāti. Respondentu atbildes liecina, ka pašvaldību sniegtais sociālais atbalsts bieži vien ir orientēts uz sabiedrības grupām ar ļoti zemiem ienākumiem, tādējādi atstājot novārtā ģimenes, kuras pelna vairāk, bet kuru ienākumi joprojām nav pietiekami, lai nodrošinātu finansiāli stabili dzīvi. Papildus tam, skolēnu ēdināšanas atbalsta piešķiršana ir atkarīga no bērna deklarētās dzīvesvietas, kas neņem vērā reālos ģimeņu apstākļus un rada papildu finansiālu slogu vecākiem, kuru bērni mācās citu pašvaldību skolās. Lai gan respondenti, kuri audzina bērnus bez dzīvesbiedra, saskaras ar vairākiem specifiskiem izaicinājumiem, arī precēti pāri saskaras ar līdzīgām problēmām, piemēram, bērnudārzu un veselības pakalpojumu pieejamības jautājumiem.
- Analizējot respondentu priekšlikumus atbalsta sistēmas vecākiem ar bērniem uzlabošanai, secināms, ka ģimenēm ar vienu vecāku ir nepieciešams plašs atbalsta klāsts - gan praktisku ikdienas pienākumu veikšanā, gan psiholoģiskais, juridiskais un finansiālais atbalsts, kā arī lielāka nepieciešamība pēc elastīgiem darba apstākļiem (attālināts darbs, saīsināta darba diena), lai vecāki spētu vienlaikus nodrošināt iztiku un rūpēties par bērniem.

2. FOKUSGRUPU DISKUSIJU REZULTĀTI

Fokusgrupas diskusijas mērķis ir definēt vienotus kritērijus un pazīmes, kas normatīvajos aktos nosaka ģimenes, kurās par bērnu rūpējas viens vecāks, kā arī identificēt nepieciešamo atbalstu šīm ģimenēm vecāku pienākumu izpildē.

Fokusa grupas diskusija ar valsts iestāžu pārstāvjiem

Fokusa grupas diskusija ar valsts iestāžu pārstāvjiem tika organizēta attālināti, izmantojot MS Teams platformu. Tā notika 06.11.2024. un tajā piedalījās pārstāvji no Labklājības ministrijas, Tieslietu ministrijas, Uzturlīdzekļu garantiju fonda administrācijas, Ekonomikas ministrijas un Bērnu aizsardzības centra. Kopā fokusa grupas diskusijā ar valsts iestāžu pārstāvjiem piedalījās 8 (astoņas) personas. Fokusa grupas diskusiju vadīja Oxford Research Baltics pētnieks Aivars Timofejevs.

Pirmais jautājums, kas tika izskatīts, bija par definīcijas nepieciešamību: kā definēt vecākus, kuri audzina savus bērnus vieni. Šobrīd šādi vecāki pamatā tiek definēti, balstoties uz diviem kritērijiem: ja nav noteikta paternitāte vai arī viens no vecākiem ir miris. Lai gan šāda definīcija ir ļoti precīza un viegli saprotama, tā neietver visus vecākus, kuri faktiski varētu atbilst statusam un kuriem potenciāli varētu būt nepieciešams atbalsts vai palīdzība. Piemēram, šāda definīcija neietver vecākus, kuri audzina savu bērnu/-us vieni, ja otrs vecāks nav sasniedzams, nav zināma viņa atrašanās vieta, otrs vecāks nav spējīgs piedalīties bērna aprūpē vai citādi neiesaistās. Līdz ar to, būtu ieteicams paplašināt definīciju, ietverot tajā papildus kritērijus, pēc kuriem būtu identificējamās konkrētas vecāku grupas, kas rūpējās par bērnu vieni. Tomēr fokusa grupas diskusijas laikā par vienotu definīciju un kritēriju kopumu diskusijas dalībniekiem nebija vienprātības. Situāciju un definēšanas iespēju apgrūtinā fakts, ka ļoti bieži tiek novēroti mēģinājumi negodprātīgi izmantot valsts un pašvaldību atbalstu, t.i., iegūt papildus labumu un atbalstu no valsts vai pašvaldības, neatspoguļojot reālo mājāsaimniecības stāvokli un bērnu aprūpes statusu. Kā piemērs tika minēta situācija, kurā māte pēc šķiršanas dzīvo kopā ar jauno partneri, kurš piedalās bērna aprūpē un audzināšanā, bet mātei ar jauno partneri attiecības nav juridiski noformētas. Attiecīgi māte pretendē uz atbalstu un/vai uzturlīdzekļiem no Uzturlīdzekļu garantiju fonda. Lai mazinātu potenciālos krāpšanās gadījumus, kā viens no līdzekļiem, tika minēts mērķtiecīgs atbalsts konkrētām vajadzībām, piemēram, mājoklim, pārtikai, veselības aprūpei u.c. Šajā gadījumā pabalsts netiktu izmaksāts naudas veidā.

Runājot par tiesisko regulējumu, tika secināts, ka šobrīd tas nav pietiekams, galvenokārt tāpēc, ka nav konkrētas un precīzas definīcijas, kas tiek saprasts ar viena vecāka ģimenes jēdzienu. Definīcijas trūkums apgrūtinā tiesiskā regulējuma pielāgošanu. Lai gan pastāv dažādi kritēriji atbalsta saņemšanai, vairumā gadījumu tie ir horizontāli un fakts, ka vecāks audzina bērnu viens, šobrīd nav izdalīts kā atsevišķs kritērijs. Piemēram, pastāv dažādi atbalsta pasākumi maznodrošinātajiem, trūcīgajiem u.c.

Dati par iedzīvotājiem, kuri varētu tikt izmantoti lēmumu pieņemšanā par atbalsta piešķiršanu vecākiem, kuri audzina bērnus vieni, ir pieejami dažādos reģistros un datu bāzēs, piemēram, Fizisko personu reģistrā, Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras datos, Valsts ieņēmumu dienesta datos, pašvaldību sociālās

palīdzības un sociālo pakalpojumu administrēšanas lietojumprogrammā. Tomēr par konkrētu datu ievākšanu un izmantošanu varētu runāt tikai tad, kad būs panākta vienošanās par skaidru definīciju un kritērijiem, pēc kuriem tiks noteikta viena vecāka ģimenes statuss.

Runājot par iespējamo atbalsta pasākumu attīstīšanu viena vecāka ģimenēm, kā viens no labajiem piemēriem tika pieminēta valsts atbalsta programma “Latvijas Goda ģimenes apliecības programma”, kuras ietvaros Sabiedrības integrācijas fonds nodrošina apliecības “Goda ģimene” izsniegšanu. Līdzīgu sistēmu varētu izveidot arī vecākiem, kuri par savu bērnu/-iem rūpējas vieni. Šāda programma varētu ietvert dažādus atvieglojumus, piemēram, atlaides transporta un komunālajiem pakalpojumiem, u.c. Tomēr, veidojot šādu programmu, būtu svarīgi paredzēt pietiekami skaidrus un viegli pārbaudāmus kritērijus, lai novērstu birokrātijas pieaugumu un samazinātu krāpšanās risku.

Kā otra iespējamā alternatīva tika minēta vaučeru sistēma, līdzīgi kā to šobrīd izmanto Nodarbinātības valsts aģentūra, bezdarbnieku atbalstam. Šajā gadījumā vaučeri būtu sava veida “nauda”, ko varētu izmantot tikai noteiktu pakalpojumu vai preču apmaksai. Primāri tie varētu attiekties uz precēm un pakalpojumiem, kas ir nepieciešami bērnam, piemēram, veselības aprūpe (t.sk. zobārsta pakalpojumi), transporta pakalpojumi u.c. Tomēr arī šajā gadījumā vispirms būtu nepieciešama skaidra definīcija un kritēriji, pēc kuriem vaučeri tiktu piešķirti.

Attiecībā uz finansiālo atbalstu fokusa grupas diskusijas dalībnieki piekrita, ka šāds atbalsta veids būtu ļoti vienkāršs un viegli administrējams. Tomēr šāds risinājums nebūtu ieteicams, ņemot vērā pastāvošos riskus, ka saņemtais finansiālais atbalsts varētu tikt izlietots neatbilstošiem mērķiem, proti, atbalsts, kas primāri ir domāts bērna vajadzību segšanai, tiktu izmantots citiem, ar bērnu nesaistītiem mērķiem, piemēram, vecāku ceļojumiem vai izklaidēm, kurās nav iesaistīti bērni.

Izvērtējot ārvalstu praksi viena vecāka ģimeņu atbalstam, fokusa grupas diskusijas dalībnieki konceptuāli vienojās, ka dažādas pieejas un piemēri būtu jāizvērtē, lai noteiktu iespēju to piemērot Latvijā. Tomēr šajā gadījumā būtu nepieciešams detalizētāks izvērtējums visai atbalsta sistēmai, kā arī potenciālā ietekme uz budžetu. Neviena no pieejām atbalsta sniegšanai netika noraidīta kā neiespējama. Tas attiecas gan uz tiešo finansiālo atbalstu, gan dažādiem atvieglojumiem un pabalstiem “graudā”, gan arī iespējamām izmaiņām nodokļu sistēmā, paredzot dažādas atlaides, piemēram, iedzīvotāju ienākuma nodokļa, uzņēmumu ienākumu nodokļa, bezdarbnieku pabalsta u.c.

Fokusa grupas diskusija ar pašvaldību iestāžu pārstāvjiem

Fokusa grupas diskusija ar pašvaldību pārstāvjiem notika 07.11.2024., un tajā piedalījās pārstāvji no Latvijas Bāriņtiesu darbinieku asociācijas, Latvijas Pašvaldību sociālo dienestu vadītāju apvienības, Latvijas Sociālo darbinieku biedrības un Latvijas Pašvaldību savienības. Kopā fokusa grupas diskusijā ar pašvaldību pārstāvjiem piedalījās 4 (četras) personas. Fokusa grupas diskusiju vadīja Oxford Research Baltics pētnieks Aivars Timofejevs.

Diskusijas ievadā dalībnieki dalījās ar savu līdzšinējo pieredzi atbalsta sniegšanā, uzsverot, ka pašvaldību atbalsts netiek liegts nevienam, kam tas patiešām ir nepieciešams. Jau šobrīd pastāv daudz un dažādi

atbalsta veidi un instrumenti, kas ir pieejami arī viena vecāka ģimenēm. Vienlaikus atbalsta sniegšanas nepieciešamība vienmēr tiek izskatīta pēc būtības, ņemot vērā visus aspektus, tostarp - ienākumus, mājsaimniecības stāvokli, mājokļa esamību u.c. Kā viens no svarīgākajiem kritērijiem tika pieminēts mājsaimniecības finansiālais stāvoklis, kas parasti tiek izvērtēts vispirms. Ja šajā jomā pastāv grūtības, tiek pieņemts lēmums par atbalsta sniegšanu. Visbiežāk atbalsts tiek pieprasīts tieši mājokļa jautājumā, tomēr pašvaldībām bieži ir ļoti grūti palīdzēt, jo fiziski pietrūkst pašvaldības mājokļu, ko varētu piešķirt situācijās, kad tas patiešām nepieciešams. Diskusijā arī tika uzsvērts, ka galvenais kritērijs atbalsta piešķiršanai ir reālās vajadzības, nevis kādas pazīmes vai kritēriji. Tomēr reālās vajadzības izvērtēt bieži vien ir grūti, tādēļ uz atbalsta nepieciešamību ir jāskatās kompleksi. Šajā gadījumā pašvaldību sociālie darbinieki ir viszinošākie un vislabāk pārzin reālo situāciju.

Jautājumā par definīcijas nepieciešamību tika izteikts viedoklis, ka pietiekami precīzu un tajā pašā laikā funkcionālu definīciju izveidot ir ļoti grūti vai pat neiespējami. Labākajā gadījumā varētu runāt par konkrētiem kritērijiem, kurus varētu piemērot, lai noteiktu viena vecāka ģimenes statusu, t.i., kam nepieciešams atbalsts. Tomēr arī šajā gadījumā būtu jāparedz pietiekama elastība šo kritēriju piemērošanā, lai nodrošinātu taisnīgu un saprotamu atbalsta piešķiršanu.

Izvērtējot viena vecāka ģimeņu atbalstu, diskusijas laikā vairākkārt tika uzsvērts, ka ir maksimāli jārada apstākļi, lai šādas ģimenes neveidotos. Piemēram, jau šobrīd ir iespējams bez maksas noteikt paternitāti, saņemot valsts atbalstu. Tas ir ļoti atbalstāmi, un ir jācenšas pēc iespējas vairāk izmantot šo iespēju, lai noteiktu paternitāti un attiecīgi varētu vērsties pret bioloģisko tēvu ar prasību pildīt Civillikumā noteiktās saistības.

Apskatot dažādus atbalsta instrumentus, arī pašvaldību pārstāvji fokusa grupa diskusijas laikā minēja valsts atbalsta programmu "Latvijas Goda ģimenes apliecība" un apliecību "Goda ģimene", tā minēta kā labās prakses piemērs. Šajā kontekstā tika uzsvērts, ka, ieviešot līdzīgu atbalsta sistēmu viena vecāka ģimenēm, būtu svarīgi izveidot atšķirīgu atbalsta veidu, kas nedegradētu "Goda ģimene" ideju.

Runājot par dažādiem atbalsta instrumentiem, fokusa grupas diskusijas dalībnieki uzsvēra, ka finansiālais atbalsts noteikti nav tas labākais risinājums, jo ir grūtāk pārliecināties par tā izlietojuma lietderību un piemērotību, it īpaši bērna vajadzībām. Līdzīgi kā fokusa grupas diskusijā ar valsts iestāžu pārstāvjiem, uzsvērts, ka atbalsts "graudā", konkrētām vajadzībām, noteikti būtu efektīvāks. Kā piemērots risinājums šajā kontekstā arī tika pieminēta vaučeru sistēma, kas ļautu nodrošināt precīzu un mērķorientētu atbalstu.

Pašvaldības jau šobrīd aktīvi sniedz atbalstu viena vecāka ģimenēm, un pēc fokusa grupas diskusijas dalībnieku domām, atbalsts tiek nodrošināts pieejamo resursu robežās. Runājot par jaunu atbalsta instrumentu izveidi, dalībnieki uzsvēra, ka lietderīgāk būtu rast papildus finansējumu jau esošajai atbalsta sistēmai. Gadījumā, ja valsts līmenī tiek ieviests papildus atbalsts, piemēram, pabalsti vai nodokļu atlaides, tas būtu vērtīgi. Tomēr fokusa grupas diskusijas dalībnieku ieskatā, šos naudas līdzekļus varētu izmantot lietderīgāk, ja tie tiktu administrēti pašvaldību līmenī. Tas nodrošinātu objektivāku un mērķētāku atbalsta piešķiršanu, kā arī mazinātu krāpšanās riskus.

Starptautiskā pieredze attiecībā uz atbalsta sniegšanu viena vecāka ģimenēm noteikti būtu apskatāma un būtu jāizvērtē iespējas to piemērot Latvijā. Tomēr, kad tika minēti dažādi ārvalstu piemēri, fokusa grupas diskusijas dalībnieki uzsvēra, ka ļoti svarīga ir sistēmiska pieeja atbalstam kopumā. Lemjot par vienas vai otras starptautiskās pieredzes pārņemšanu, svarīgi izvērtēt Latvijas līdzšinējo situāciju, kontekstu un iesaistītās puses. Pārņemot pieredzi, būtu svarīgi organizētas diskusijas ar valsts, pašvaldību un mērķa grupu pārstāvjiem, lai novērstu situāciju, kad lēmumi tiek pieņemti bez atbilstošas iesaistes no viena vecāka ģimeņu un pašvaldību puses.

Diskusijas nobeigumā dalībnieki uzsvēra nepieciešamību pēc sabiedrības, un īpaši – mērķa grupas informēšanas par jebkādu jaunu atbalsta sistēmu. Tāpat, tika uzsvērts, ka Labklājības ministrijai vajadzētu aktīvāk iesaistīties informācijas izplatīšanā, skaidrotu pieejamos atbalsta veidus un to saņemšanas kārtību.

Fokusa grupas diskusija ar nevalstisko organizāciju pārstāvjiem

Pētījuma ietvaros tika īstenotas divas fokusa grupas diskusijas, kurās pamatā piedalījās nevalstisko organizāciju (turpmāk – NVO) pārstāvji. Fokusa grupas diskusija notika 06.11.2024. un 14.11.2024., un tajās piedalījās pārstāvji no biedrības "Ģimenes centrs TuTI", biedrības "Latvijas Bērnu labklājības tīkls", nodibinājuma "Bērnu un pusaudžu resursu centrs", sociālā uzņēmuma "OnPlate", biedrības "DOMUS atbalsta centrs", biedrības "Patvērums ģimenei", atbalsta centra "Dzeguzēns" un nodibinājuma "Fonds Mammām un Tētiem". Vienā no diskusijām piedalījās arī Izglītības un zinātnes ministrijas pārstāvis³. Kopā fokusa grupas diskusijās piedalījās 10 personas. Fokusa grupas diskusiju vadīja Oxford Research Baltics pētnieks Aivars Timofejevs.

Diskusijas laikā tika apspriesta vecāku, kuri par savu bērnu rūpējas vieni, situācija Latvijā, līdz šim sniegtais atbalsts no NVO puses un iespējamie atbalsta uzlabojumi.

Diskusijas laikā NVO pārstāvji norādīja, ka savā darbībā bieži saskaras ar mērķa grupas, t.i., vecāku, kuri par savu bērnu/-iem rūpējas vieni, problēmām un attiecīgi sniedz tām dažāda veida atbalstu, piemēram, sniedzot psihologa konsultācijas, organizējot pasākumus, sniedzot brīvprātīgo atbalstu un organizējot labdarības akcijas u.c. Tomēr diskusijā tika uzsvērts, ka šī mērķa grupa atbalsta piešķiršanā netiek īpaši nodalīta un nepieciešamais atbalsts, iespēju robežās, tiek sniegts visiem, kam tas nepieciešams un kas ir vērsušies pie NVO pēc atbalsta. NVO pārstāvji uzsvēra, ka pēdējā laikā ir aktualizējies jautājums par atbalsta sniegšanu Ukrainas bēgļiem un viņu ģimenēm, kas visbiežāk ir tieši sievietes ar bērniem. Runājot par viena vecāka ģimenes definīciju, tika pausta nostāja, ka striktu definīciju izveidot nemaz nav iespējams. Dalībnieki aicināja vērtēt situāciju pēc būtības - kam atbalsts ir nepieciešams. Kā iespējamie kritēriji tika izskatīti dažādi faktori - gan cilvēku skaits māsājniecībā, gan kopējie māsājniecības ienākumi, gan bērnu skaits māsājniecībā vai bērnu skaits uz vienu pieaugušo. Izskatot iespējamie kritērijus, tika uzsvērts, ka šobrīd spēkā esošie kritēriji - paternitātes neesamība un viena no vecākiem miršanas fakts, nav

³ Izglītības un zinātnes ministrijas pārstāvis piedalījās NVO diskusijā, jo ministrijas pārstāvim nebija iespējas piedalīties citos piedāvātajos diskusiju laikos. Šis fakts tika izmantots, lai salīdzinātu NVO un Izglītības un zinātnes ministrijas izpratni par problēmas būtību, kā arī iespējamajiem risinājumiem gan no NVO, gan Izglītības un zinātnes ministrijas skatu punkta.

pietiekami un piemēroti Latvijas situācijai. Realitātē pastāv daudz vairāk ģimeņu, kuras de facto ir uzskatāmas par viena vecāka ģimenēm, jo otrs vecāks nekādi nepiedalās bērna audzināšanā un/vai aprūpē. Diskusijas laikā dalībnieki pauda viedokli, ka kopumā viena vecāka ģimenes atrodas sarežģītākā situācijā salīdzinājumā ar pilnām ģimenēm. Tomēr grūtības pakāpes un situācijas ir ļoti dažādas un to nevar vienādi attiecināt uz visiem. Grūtības ar kurām saskaras viena vecāka ģimenes, ir atkarīgas gan no ienākumu līmeņa, gan kopējā mājsaimniecības sastāva un citu ģimenes locekļu līdzdalības bērnu aprūpē, gan citiem faktoriem. Kopumā NVO pārstāvji norādīja, ka iespēju robežās cenšas sniegt atbalstu visām ģimenēm, kuras vērsas pēc palīdzības un kurām tā ir patiešām nepieciešama.

Izvērtējot līdzšinējo sadarbību ar valsts un pašvaldību pārstāvjiem, diskusijas dalībnieki uzsvēra, ka sadarbība notiek, bet tā varētu būt lielāka un intensīvāka. Jau šobrīd notiek atbalsta pasākumu saskaņošana un informācijas apmaiņa, bet tā varētu būt vēl lielāka. Tika norādīts, ka valsts un pašvaldību iestāžu pārstāvji ne vienmēr novērtē un izmanto NVO potenciālu pilnā apjomā. Tādēļ nākotnē būtu lietderīgi stiprināt šo sadarbību un veicināt izpratni par NVO potenciālu. Diskusijas laikā arī izskanēja viedoklis, ka būtu nepieciešams daudz lielāks valsts atbalsts, īpaši finansiālais, ko NVO varētu izmantot dažādu atbalsta pasākumu finansēšanai. Vienlaikus, netika rasta atbilde uz jautājumu par finansējuma avotiem. NVO pārstāvji kā vienu no potenciāli labākajiem atbalsta veidiem norādīja konkrētu, mērķorientētu atbalstu dažādu vajadzību segšanai, piemēram, mācību līdzekļu iegādei, komunālo maksājumu segšanai, veselības aprūpei kā arī pirmās nepieciešamības preču iegādei. Šādu atbalsta sistēmu varētu veidot izmantojot vaučeru sistēmu, tās administrēšanu varētu uzticēt pašvaldībām. Savukārt tiešais finansiālais atbalsts tiek sagaidīts no valsts. Līdzīgi citu valstu pieredzei, arī Latvijā, valsts atbalsts varētu izpausties gan tiešos naudas pabalstos, gan nodokļu atlaižu veidā. Piemēram, no Uzturlīdzekļu garantiju fonda izmaksātie līdzekļi tiek uzskatīti par nepietiekamiem un tos būtu jāpārskata un attiecīgi jāpalielina, atbilstoši inflācijai. Sarunas nobeigumā, atgriežoties pie jautājuma par optimālāko veidu, kā noteikt atbalsta nepieciešamību un apjomu, kā iespējamaais risinājums tika minēta noteikta proporcija starp bērnu skaitu ģimenē, mājsaimniecības lielumu un kopējo ienākumu līmeni. Tomēr konkrēti kvantitatīvie rādītāji diskusijā netika norādīti, attiecīgi šis jautājums būtu jāizvērtē tālāk detalizēti.

Secinājumi

- Fokusa grupu diskusiju laikā netika pausts viennozīmīgs viedoklis par definīcijas vecākiem, kuri par bērnu rūpējas vieni, nepieciešamību un tās būtību.
- Arī ES līmenī nepastāv vienota un skaidra definīcija, kas liecina par šīs problēmas komplicēto raksturu.
- Šobrīd izmantotie kritēriji - viena no vecākiem nāve vai nenoteikta paternitāte - ir pārāk strikti, kā arī ļoti ierobežojoši, tādēļ tie neatbilst reālajām vajadzībām.
- Kā papildu kritēriji, lemjot par atbalsta piešķiršanu, būtu jāizmanto tādi, kas būtu viegli pielietojami un neradītu lielu administratīvo un birokrātisko slogu.

- Mājsaimniecības lielums, bērnu un pieaugušo proporcija, kā arī mājsaimniecības kopējie ienākumi varētu būt piemēroti kritēriji atbalsta piešķiršanai.
- Vecāki, kuri par bērnu rūpējas vieni, nav aktuālākā mērķa grupa, kam ir nepieciešamība palīdzība un atbalsts. Ir citas sociālās grupas, kurām atbalsts ir nepieciešams vairāk.
- Ja vecāki, kuri par bērnu rūpējas vieni, vēršas pēc palīdzības pie pašvaldībām vai NVO, tad iespēju robežās palīdzība tiek nodrošināta, līdzīgi kā citām sociālajām grupām.
- Ārvalstu pieredze atbalsta sniegšanā vecākiem, kuri par bērnu rūpējas vieni, ir izskatāma kā piemērs, bet ir nepieciešama rūpīga analīze par tās piemērotību Latvijas kontekstam.
- Finansiālais atbalsts mērķa grupai būtu salīdzinoši viegli ieviešams un administrējams, bet tas arī ir saistīts ar zināmiem riskiem nelietderīgai līdzekļu izlietošanai.
- Nelietderīgas līdzekļu izmantošanas novēršanai vislietderīgākais būtu atbalsts konkrētām lietām, piemēram, komunālo maksājumu segšanai utt. To varētu ieviest, izmantojot vaučeru sistēmu.
- Gan definējot mērķa grupu, gan veidojot atbalsta sistēmu ir svarīgi, lai atbalsta esamība neveicinātu viena vecāka ģimeņu skaita pieaugumu.
- Valsts atbalsts vislabāk varētu izpausties kā tiešais finansiālais atbalsts vai nodokļu atlaides.
- Pašvaldību atbalstu vislabāk būtu organizēt konkrētiem mērķa pasākumiem, piemēram, komunālo maksājumu segšanai.

3. ĀRVALSTU PARAUGPRAKSES IZPĒTE

Eiropas Parlamenta ziņojumā par viena vecāka ģimenēm, norādīts, ka viena vecāka ģimenes Eiropas Savienībā (turpmāk – ES) definē dažādos veidos. Visbiežāk viena vecāka ģimene tiek raksturota kā mājsaimniecība, kurā viens no vecākiem dzīvo kopā ar vienu vai vairākiem saviem apgādājamiem bērniem un bez partnera vai laulātā, kas dzīvo šajā mājsaimniecībā, taču var dzīvot kopā ar citiem ģimenes locekļiem. Citiem vārdiem sakot, definīcija pieļauj, ka vecākam var būt partneris, ja vien šis partneris nedzīvo vienā mājsaimniecībā. Tāpat, vientuļais vecāks var dzīvot kopā ar citiem ģimenes locekļiem, piemēram, brāļiem, māsām vai saviem vecākiem (t. i., mājsaimniecībā esošo bērnu vecvecākiem).⁴

Tomēr oficiālie viena vecāka ģimenes stāvokļa rādītāji, kas ir pieejami Eurostat tabulās, neļauj identificēt viena vecāka ģimenes, pamatojoties uz iepriekš minēto definīciju. Daudzi Eurostat rādītāji attiecas uz "vientuļiem pieaugušajiem ar bērniem", kuros nevar skaidri noteikt, vai šie pieaugušie ir bērna/-u bioloģiskie vecāki vai citas personas, kas audzina bērnus. Turklāt daudzus rādītājus nevar diferencēt pēc dzimuma, tādējādi nodrošinot iespēju pārbaudīt viena vecāka ģimenes dzimuma raksturu. Visbeidzot, nav informācijas par datu ticamības intervāliem, kas palielina risku pārmērīgi interpretēt tendences, papildus tam, nevar identificēt bērnus, kas dzīvo kopā ar abiem šķirtajiem vecākiem. Lai gan šiem rādītājiem var būt ierobežojumi, tie joprojām tiek plaši izmantoti oficiālajos ziņojumos par viena vecāka ģimenēm. Vairumā gadījumu šie rādītāji ļauj iegūt samērā precīzu priekšstatu par situāciju, īpaši, ja runa ir par tendenču analīzi valstu ietvaros.⁵

Saskaņā ar Eiropas Komisijas darbaspēka apsekojumu (un iepriekš minēto datu ierobežojumiem), vecāku īpatsvars, kas bērnus audzina vieni, Latvijā vērtējams, kā relatīvi augsts, ES ieņemot 6. vietu ar gandrīz 15% starp sievietēm un 5% starp vīriešiem (2019.gada dati) un saskan ar kopējo pieauguma tendenci ES. Ārvalstu izpētei izvēlētajās valstīs – Čehijā, Portugālē un Slovēnijā šādu vecāku īpatsvars vērtējams kā būtiski zemāks.

Īpaši zems viena vecāka ģimeņu skaits ir Slovēnijā. Dati norāda uz dažādām tendencēm dažādās valstīs. Starp valstīm to skaits svārstās, neliecinot par skaidru samazinājumu vai palielinājumu.

Tabula Nr. 2. Vientuļo vecāku ar apgādājamiem bērniem skaits (tūkst.)

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
ES 27 valstis	6,171.3	6,252.5	6,140.4	5,697.4	5,991.3	5,928.6
Latvija	43.8	45.4	53.8	53.2	58.9	56.2
Čehija	182.2	178.1	186.6	174.7	190.9	138.8
Portugāle	138.3	131.9	127.8	115.1	112.9	128.2
Slovēnija	18.5	18.2	16.6	7.1	8.2	9.5

Avots: [Statistics](#) | [Eurostat \(europa.eu\)](#)

Lai gan ES-27 valstīs kopumā ir redzams samazinājums vientuļo vecāku skaitā, atsevišķās valstīs, piemēram, Latvijā un Čehijā, ir vērojamas lielas svārstības. Slovēnijā vērojams būtisks kritums, bet

⁴ European Parliament (2020). The situation of single parents in the EU. Pieejams: [The situation of single parents in the EU](#)

⁵ Turpat.

Portugālē pēc vairāku gadu krituma ir straujš pieaugums 2023. gadā. Šīs izmaiņas var būt saistītas gan ar demogrāfiskām tendencēm, gan ar valstu specifisko sociālo un ģimenes politiku.

Saskaņā ar ES ienākumu un dzīves apstākļu apsekojuma datiem, sociālekonomiskās problemātikas raksturošanai parasti izmanto mērķa grupas vecāku īpatsvaru, kas pakļauti nabadzības riskam. Dati liecina, ka Latvijā salīdzinājumā ar citām ES valstīm šis rādītājs nav vērtējams kā augsts un 2018. gadā bija nedaudz zem ES vidējā līmeņa.

Nabadzības vai sociālās atstumtības risks vientuļo pieaugušo ar bērniem vidū pastāvīgi samazinās - no 50% 2010. gadā līdz 43% 2018. gadā. Izpētot to veidojošos rādītājus, secināts, ka tā samazināšanās ir saistīta ar zemas darba intensitātes (no 27% līdz 22%) un smagas materiālās nenodrošinātības (no 18 % līdz 11%), nevis ar nabadzības riska līmeņa samazināšanos, kas pēc 2011. gada gandrīz nemainījās.⁶ Nabadzības risks var atstāt nopietnas sekas gan uz vecākiem, gan bērniem, piemēram, radot stigmatu, ietekmējot kognitīvās spējas un ilgtermiņa plānošanu, pasliktinot veselību, mazinot sociālās saites un atbalstu, kā arī ierobežojot politisko un pilsonisko līdzdalību.¹³

Tabula Nr. 3. Vientuļo vecāku ar apgādājamiem bērniem nabadzības riska indekss (%)

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
ES 27 valstis	34.2	31.3	32.4	32.9	31.8	31.9
Latvija	32.6	26.2	30.6	37.5	29.4	29.6
Čehija	30.1	30.8	31.9	32.4	30.8	33.0
Portugāle	28.3	33.9	25.5	30.6	29.9	30.1
Slovēnija	24.7	26.1	21.8	21.8	16.5	26.6

Avots: [Statistics | Eurostat \(europa.eu\)](#)

Tabula liecina, ka laika posmā no 2018. gada līdz 2023. gadam Čehija, Portugāle un Slovēnija saskaras ar līdzīgām tendencēm viena vecāka ģimeņu nabadzības riska līmeņos kā Latvija. Tādējādi to pieredze var būt īpaši vērtīga, jo risinājumi, kas darbojas šajās valstīs, varētu būt piemērojami Latvijas situācijā.

Slovēnijā ir viens no zemākajiem nabadzības riska līmeņiem starp minētajām valstīm, īpaši 2022. gadā (6.9%), taču 2023. gadā vērojams straujš pieaugums.

Tabula Nr. 4. Nabadzības riskam pakļauto strādājošo vientuļo vecāku ar apgādājamiem bērniem īpatsvars (%)

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
ES 27 valstis	22.5	21.0	19.7	18.9	18.9	19.8
Latvija	18.2	18.3	15.8	25.8	19.2	18.3
Čehija	16.0	17.4	20.7	19.5	16.4	17.0
Portugāle	18.3	26.4	19.7	19.5	19.6	20.8
Slovēnija	13.7	14.7	11.9	13.6	6.9	16.8

Avots: [Statistics | Eurostat \(europa.eu\)](#)

Kā liecina Eurostat dati, Slovēnijā 2023. gadā kopumā pieauga nabadzības riska līmenis, t.sk. visiem mājāsaimniecību veidiem⁷. Tas saistāms ar inflācijas līmeņa pieaugumu un enerģētisko krīzi.

⁶ European Parliament (2020). The situation of single parents in the EU. Pieejams: [The situation of single parents in the EU](#)

⁷ Eurostat (2024). In-work at-risk-of-poverty rate by household type. Pieejams: [Statistics | Eurostat](#)

Dati parāda ievērojami zemāku nabadzības risku divu vecāku ģimenēm, norādot uz stabilāku finansiālo situāciju šajās ģimenēs salīdzinājumā ar vienuļajiem vecākiem.

Tabula Nr. 5. Nabadzības riskam pakļauto strādājošo divu vecāku ģimenes ar apgādājamiem bērniem īpatsvars (%)

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
ES 27 valstis	9.9	9.7	9.3	9.5	9.3	9.3
Latvija	8.0	7.6	7.6	8.2	7.2	7.0
Čehija	4.1	4.2	3.9	3.1	3.5	3.1
Portugāle	10.5	10.9	10.2	12.8	12.4	12.0
Slovēnija	5.5	4.2	5.1	4.7	4.2	4.3

Avots: [Statistics | Eurostat \(europa.eu\)](#)

Nodarbinātu personu nabadzības risks ir saistīts ar tādiem darba tirgus faktoriem kā neadekvāta alga, nepilnas slodzes darbs un nestabila, pagaidu vai sezonāla nodarbinātība, kā arī ar ģimenes situāciju saistītiem faktoriem, kas ietver pelnītāju skaitu un mājsaimniecības locekļu skaitu. Apkopojot, dati liecina, ka nepieciešama mērķēta un integrēta sociālā politika, kas ņemtu vērā viena vecāka ģimeņu specifiskās vajadzības, lai palīdzētu vienuļajiem vecākiem izkļūt no nabadzības riska. Tomēr, kā tiek secināts Eiropas Parlamenta ziņojumā par viena vecāka ģimenēm, daudzas problēmas, ar kurām saskaras vienuļie vecāki un viņu ģimenes, neatšķiras no tām, ar kurām saskaras, piemēram, divu vecāku ģimenes, kas nozīmē arī to, ka daudzas politikas attiecībā uz šiem ģimeņu veidiem var būt diezgan līdzīgas. Tomēr tas nenozīmē, ka nav politikas jomu, kas būtu īpaši izstrādātas un īstenotas, lai risinātu tieši vienuļo vecāku īpašo situāciju. Ziņojumā runājot par politikas jomām, kas īpaši paredzētas vienuļajiem vecākiem, īpaša uzmanība pievērsta bērnu uzturlīdzekļiem un ģimenes/aizgādības tiesībām. Savukārt tādas politikas jomas, kā pirmsskolas izglītība un aprūpe, bērna kopšanas atvaļinājums, bērna pabalsti un ienākumu aizsardzība nav īpaši paredzēti vienuļajiem vecākiem, bet visiem vecākiem / ģimenēm ar bērniem vai visiem darba ņēmējiem. Tomēr tiek atzīts, ka šīm politikas jomām ir liels potenciāls uzlabot vienuļo vecāku stāvokli, taču bieži vien to īstenošana ir nepietiekama.⁸

Turpmākajās apakšnodaļās analizēti paraugprakses piemēri no Čehijas, Portugāles un Slovēnijas. Tiek aplūkots, kā šajās valstīs normatīvajos aktos definētas ģimenes, kurās viens vecāks rūpējas par bērnu, kādi kritēriji tiek izmantoti un pazīmes noteiktas, lai šādas ģimenes identificētu, kā arī kāds atbalsts tiek nodrošināts šiem vecākiem.

Čehija

Saskaņā ar Eurostat datiem, Čehijā 2023. gadā bija 138,8 tūkstoši vienuļo vecāku ar apgādājamiem bērniem.⁹ Citi dati liecina, ka Čehijas vienuļo vecāku grupā ietilpst 210 tūkstoši vecāku (2021.gada dati), kuri rūpējas par vairāk nekā 336 tūkstošiem bērniem un 90% vienuļo vecāku ir sievietes.¹⁰ Savukārt saskaņā ar Čehijas statistikas biroja datiem, 2021. gadā aptuveni 13% bija mājsaimniecības ar bērniem,

⁸ European Parliament (2020). The situation of single parents in the EU. Pieejams: [The situation of single parents in the EU](#)

⁹ Eurostat (2024). Number of households by household composition, number of children and age of youngest child. Pieejams: [Statistics | Eurostat](#)

¹⁰ Sance Detem (2021). Neviditelní rodiče samoživitelé vedou 210 000 českých domácností. Pieejams: [Neviditelní rodiče samoživitelé vedou 210 000 českých domácností | Šance Dětém](#)

kurās nav viena no vecākiem.¹¹ Čehija ir viena no valstīm ar viszemāko "nabadzības riska sliekšni" (*risk-of-income poverty*), 2023. gadā tas bija 9,8%.¹² 2018. gadā nabadzības riskam bija pakļautas 4,1 % strādājošo divu vecāku ģimenes ar apgādājamiem bērniem, 2023. gadā jau 3,1 %. Savukārt nabadzības riskam pakļauto īpatsvars starp strādājošiem vientuļajiem vecākiem ar apgādājamiem 2018.gadā bija 16%, bet 2023.gadā 17%.¹³ Galvenie zemas nabadzības riska faktori ir salīdzinoši zema ienākumu nevienlīdzība un salīdzinoši zems vidējais ienākumu līmenis. Turklāt svarīga nozīme ir arī salīdzinoši augstai sociālo pabalstu, piemēram, sociālā atbalsta ģimenēm ar bērniem, efektivitātei. Saskaņā ar 2020.gada datiem, svarīgākais ienākumu avots viena vecāka ģimenēm ir ienākumi no darba (63,8%), kam seko sociālās apdrošināšanas ienākumi (15,4%) un alimenti (14,6%), ko saņem aptuveni 70% vientuļo vecāku.¹⁴

Vecāku pienākumi

Čehijā vecāku atbildību veido svarīgākās vecāku tiesības un pienākumi pret bērnu. Vecāku pienākumos ietilpst bērnu aprūpe, tostarp - jo īpaši rūpes par veselību, fizisko, emocionālo, tikumisko un intelektuālo attīstību, bērna aizsardzība, personisks kontakts starp vecāku un bērnu, audzināšanas un izglītības nodrošināšana, dzīvesvietas nodrošināšana, bērna pārstāvība un bērna mantas pārvaldība. Vecāku atbildība sākas bērna piedzimšanas brīdī. Ja māte ir zināma, vecāku atbildība rodas tieši bērna dzimšanas brīdī. Tēva atbildība rodas vienlaikus ar māti, vai vēlāk. Tēva gadījumā tas ir atkarīgs no paternitātes noteikšanas laika t.i. kad tiek noteikta bērna paternitāte. Vecāku atbildība vienādi pieder abiem vecākiem, ja vien tā nav atņemta ar tiesas spriedumu. Vecāku atbildību vecāki īsteno saskaņoti. Ja vecāki nespēj vienoties par kādu bērnam svarīgu jautājumu, piemēram, par bērna ārstēšanu, dzīvesvietu, izglītību un nodarbinātību u.c., jautājumu izskata un lēmumu pieņem tiesa. Tas attiecas arī uz gadījumiem, kad viens no vecākiem ir izslēdzis otru bērna vecāku no lēmumu pieņemšanas par svarīgiem jautājumiem, kas skar bērnu.¹⁵

Vecākiem, kuri vēlas šķirt laulību, jāvēršas tiesā ar atbilstošu prasību. Vispirms notiek tiesvedība, lai reglamentētu nepilngadīgo aprūpi pēc laulības šķiršanas, kuras rezultātā tiek noteikti bērna sadzīves apstākļi (aizgādība, saskarsme, dzīvesvieta). Tikai pēc tam, kad šī tiesvedība ir pabeigta, laulības izbeigšana tiek izskatīta atsevišķā laulības šķiršanas tiesvedībā.¹⁶ Civillkodeksā ir nošķirta bērna nodošana viena vecāka aizgādībā, dalītā vai kopīgā aizgādībā vai tādas personas aizgādībā, kura nav bērna vecāks. Visizplatītākais aizgādības veids Čehijā ir **viena vecāka atsevišķa aizgādība**. Tā ir sistēma, kurā vienam no vecākiem tiek uzticēts bērns, bet otram tiek piešķirtas uzturēšanas saistības un noteikts saskarsmes

¹¹ Český statistický úřad (2022). Početnější rodiny s dětmi jsou chudší. Pieejams: [Početnější rodiny s dětmi jsou chudší | Statistika a my](#)

¹² Czech Statistical Office (2024). Household income and living conditions. Pieejams: [Household income and living conditions | Statistics \(gov.cz\)](#)

¹³ Eurostat (2024). In-work at-risk-of-poverty rate by household type. Pieejams: [Statistics | Eurostat \(europa.eu\)](#)

¹⁴ Ministry of Labour and Social Affairs, Department of Family Policy and Protection of Children's Rights (2022). Single parents families. Pieejams: [European Care Strategy](#)

¹⁵ Portál veřejné správy (2020). Rodičovská odpovědnost tvoří nejvýznamnější práva a povinnosti rodičů vůči dítěti. Pieejams: [Rodičovská odpovědnost - gov.cz](#)

¹⁶ Aperio (2024). Průvodce zákony pro rodiče.

apjoms ar bērnu.¹⁷ Tas nozīmē, ka vienam no vecākiem ir ierobežota ietekme uz bērna audzināšanu un lēmumu pieņemšanu. **Kopīga aizgādība** nozīmē, ka netiek pieņemts konkrēts lēmums par bērna nodošanu viena vecāka aprūpē. Praksē viens no vecākiem var, piemēram, rūpēties par bērna izglītības vajadzībām kopīgas aizgādības kontekstā, otrs vecāks rūpējas par bērna sporta aktivitātēm un/vai viens no vecākiem koncentrējas uz bērna valodu zināšanām, savukārt otrs vecāks pievērš uzmanību citām bērna interesēm. Abi vecāki kopīgi rūpējas par bērna veselības aprūpi un materiālajām vajadzībām (piemēram, ēdiena gatavošanu, apģērbu). Nosacījums bērna nodošanai kopīgā aizgādībā ir abu vecāku piekrišana. Šis aizgādības veids ir salīdzinoši reti sastopams. Savukārt, **dalīta aizgādība** nozīmē, ka par bērnu pārmaiņus rūpējas katrs no vecākiem uz noteiktu laiku. Tiesa arī nosaka tiesības un pienākumus, kas tiek īstenoti šajos periodos. Intervālus nosaka pēc vienošanās – tās var būt, piemēram, nedēļas vai mēneši. Laiks, kas pavadīts kopā ar katru no vecākiem, parasti ir līdzīgs, taču arī šajā aizgādības veidā viens no vecākiem var rūpēties par bērniem darba dienās, bet otrs - tikai nedēļas nogalēs. Šīs aizgādības formas priekšrocība ir pietiekams bērna kontakts ar vecākiem, kur abi vecāki turpina piedalīties bērna audzināšanā.¹⁸ Vecākiem, kuri nav precējušies, nav jāvērsas tiesā, ja viņi vienojas par to, kā rūpēties par bērnu pēc šķiršanās. Vienošanās var nebūt rakstiska, neviens to nepārbauda, lai pārliecinātos, vai tā nav pretrunā bērna interesēm. Uz bērna uzturlīdzekļiem attiecas arī mutiska vienošanās. Vecāki, kas nav noslēguši laulību, vērsas tiesā tikai, ja viņiem ir atšķirīgas domas un viņi nevar vienoties.¹⁹

Paternitāte un maternitāte

Vecāku stāvokļa noteikšanas un apstrīdēšanas kontekstā prakse un tiesību akti galvenokārt koncentrējas uz paternitātes noteikšanu un apstrīdēšanu. Čehijas Civill kodekss ir ļoti lakonisks attiecībā uz maternitātes noteikšanu – bērna māte ir tā sieviete, kura ir dzemdējusi bērnu.²⁰ Paternitātes noteikšanas pamatā Čehijā ir tā sauktās paternitātes prezumpcijas. Pirmā paternitātes prezumpcija attiecas uz situācijām, kad bērna vecāki ir precējušies – par bērna tēvu tiek iecelts mātes vīrs, un viņš ir reģistrēts bērna dzimšanas apliecībā. Pirmais pieņēmums attiecas arī uz situācijām, kad bērns piedzimst 300 dienu laikā pēc laulības šķiršanas (tikai tad, ja māte nav atkārtoti apprecējusies). Ja laulātie šķiras un bērns ir dzimis laikā starp laulības šķiršanas procesa uzsākšanu un 300 dienu laikā pēc laulības šķiršanas, un vīrs vai mātes bijušais vīrs paziņo, ka viņš nav bērna tēvs, bet cits vīrietis paziņo, ka viņš ir bērna tēvs, šis vīrietis tiek uzskatīts par tēvu. Bērna mātei ir jāapstiprina tiesas procesā sniegtā informācija. Ja bērna vecāki nav precējušies, tad paternitāte bērnam ir jānosaka citādi (mātes partneris netiek automātiski reģistrēts bērna dzimšanas apliecībā). Gadījumā, ja māte un vīrietis kopīgi atzīst paternitāti bērnam, pastāv otra paternitātes prezumpcija. Šo paternitāti var noteikt pat nedzimušiem bērniem, paziņojumu var iesniegt dzimtsarakstu nodaļā vai tiesā. Ja paternitāte netiek noteikta kādā no iepriekš minētajiem prezumpcijas veidiem, nav citas izvēles, kā

¹⁷ VašeVýživné (2023). Formy péče o děti po rozchodu rodičů 2024. Pieejams: [Formy péče o děti po rozchodu rodičů 2024 | Vasevyzivne.cz](https://vasevyzivne.cz)

¹⁸ Turpat.

¹⁹ Aperio (2024). Průvodce zákony pro rodiče.

²⁰ Čehijas Civill kodekss No. 89/2012 Coll. Pieejams: [89/2012 Sb. Občanský zákoník \(nový\) \(zakonyprolidi.cz\)](https://zakonyprolidi.cz)

vērsties tiesā, lai tā ar savu lēmumu noteiktu paternitāti. Šādā gadījumā tā ir trešā paternitātes prezumpcija, un par tēvu tiek uzskatīts vīrietis, kuram attiecīgajā laikā ir bijis dzimumakts ar bērna māti. Šādā gadījumā pieteikumu tiesā var iesniegt māte, bērns vai vīrietis, kurš sevi uzskata par bērna tēvu.²¹

Protams, bērna māte nevar vienpusēji norādīt bērna tēvu un tādējādi noteikt paternitāti. Ja bērna dzimšanas apliecībā nav norādīts bērna tēvs un bioloģiskais tēvs tuvākajā laikā neierodas dzimtsarakstu nodaļā un bērna dzimšanas apliecībā neieraksta sevi kā tēvu, tad nav citas izvēles, kā vien vērsties tiesā, lai paternitāti noteiktu. Šajā kontekstā jāņem vērā, ka, ja bērna paternitāte nav noteikta, māte nevar oficiāli pieprasīt bērnam uzturlīdzekļus no tēva. Kā arī, bērna tēvs nevar oficiāli prasīt, lai viņam tiktu atļauts tikt ar bērnu un pavadīt ar viņu laiku.²² Dzimumnoziegumu rezultātā dzimušu bērnu paternitātes noteikšana likumdošanā netiek atrunāta.

Ja bērnam viens no vecākiem ir miris, bet ir otrs vecāks, kuram nav ierobežota vecāku atbildība un kurš spēj nodrošināt bērna aprūpi un audzināšanu, tiesības un pienākumi automātiski pāriet viņam/viņai. Tiesa lemj citādi tikai tad, ja tā atrod patiešām nopietnu iemeslu to darīt.²³ **Bāreņu pensija** ir galvenais atbalsta veids apgādnieka zaudējuma gadījumā un ir paredzēta, lai segtu ienākumu apgādnieka zaudējuma dēļ. Šis finansiālais atbalsts ir paredzēts, lai palīdzētu apmierināt apgādībā esoša bērna dzīves vajadzības un uzturētu dzīves līmeni pēc vecāka/-u vai personas, kuras aizgādībā bija bērns, vecāku aizgādības vietā, zaudējuma. Ja mirušais nav bijis bruņoto spēku dalībnieks, par bāreņa pensijas pieteikuma izskatīšanu ir atbildīga Čehijas Sociālā nodrošinājuma pārvalde.²⁴

Definējums

Čehijas likumos parādās divi termini “vientuļais vecāks” un “vientuļais darbinieks”.

Čehijas “**Valsts sociālā atbalsta**” likumā par **vientuļo vecāku** (*osamělých rodičů*) uzskata vecāku, kurš nav precējies, ir atraitnis vai šķīries, ja vien viņš/viņa nedzīvo kopā ar savu (citu) dzīvesbiedru. Dzīvesbiedrs tiek ņemts vērā kā līdzatbildīgā persona tikai tad, ja viņš ir dzīvojis kopā ar personu, kura bija uzskatāma par vientuļo personu vismaz trīs mēnešus. Vecāku, kurš ir reģistrētās partnerattiecībās,²⁵ neuzskata par vientuļo vecāku.²⁶

Darba kodekss skaidro **vientuļo** (*osamělými*) darbinieku kā neprecētu, atraitni vai šķirtu sievieti; neprecētu, atraitni vai šķirtu vīrieti, kā arī sievietes un vīriešus, kuri ir neprecēti citu nopietnu iemeslu dēļ un nedzīvo kopā ar laulāto vai partneri.²⁷

²¹ Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí (n/d). Postup určování a popírání rodičovství v České republice. Pieejams: [Určování a popírání rodičovství v České republice - Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí \(umpod.cz\)](#)

²² Rodinný právník (n/d). Otcovství. Pieejams: [Otcovství - Rodinný právník \(rodinny-pravnik.cz\)](#)

²³ BPA advokátní kancelář (n/d). Co se stane s dítětem po smrti pečujícího rodiče? Pieejams: [BPA advokátní kancelář s.r.o. | Co se stane s dítětem po smrti pečujícího rodiče? \(bpa-ak.cz\)](#)

²⁴ Portál veřejné správy (2024). Sirotčí důchod – žádost vyřizuje ČSSZ. Pieejams: [Sirotčí důchod – žádost vyřizuje ČSSZ - gov.cz](#)

²⁵ Reģistrētas partnerattiecības ir divu viena dzimuma personu pastāvīga savienība. Čehijas Likums par reģistrēto partnerību. Pieejams: [115/2006 Sb. Zákon o registrovaném partnerství \(zakonyprolidi.cz\)](#)

²⁶ Čehijas Valsts sociālā atbalsta likums Nr. 117/1995 Coll. Pieejams: [117/1995 Sb. Zákon o státní sociální podpoře \(zakonyprolidi.cz\)](#)

²⁷ Čehijas Darba kodekss Nr. 262/2006 Coll. Pieejams: [262/2006 Sb. Zákoník práce \(zakonyprolidi.cz\)](#)

Likuma par veselības apdrošināšanu izpratnē, lai saņemtu pabalstu slima bērna aprūpei, par **vientuļo darbinieku** tiek uzskatīts darbinieks, kurš nav precējies, ir atraitnis vai šķīries un ja viņš/viņa nedzīvo kopā ar partneri (laulāto) vai reģistrētās partnerattiecībās. Par vientuļo darbinieku tiek uzskatīts arī darbinieks, kura sieva (vīrs) izcieš vismaz viena gada brīvības atņemšanas sodu, vai atrodas apcietinājumā, vai ja ir uzsākta tiesvedība par laulātā atzīšanu par pazudušu vai mirušu.²⁸

Lai personas varētu atzīt par vientuļo vecāku, tām parasti ir jāiesniedz attiecīgie dokumenti, kas apliecina, ka bērnu aprūpi nodrošina tikai viena persona māsaimniecībā. Piemēram, spriedums, ar kuru bērna aizgādības tiesības tiek piešķirtas vienam no vecākiem, vai ārpustiesas vienošanās, dzimšanas apliecība, kur reģistrēts tikai viens no vecākiem u.c. Čehijā vientuļajiem vecākiem (un viņu bērniem) nav paredzēts atsevišķs valsts garantēts atbalsts, taču šī grupa ir atzīta kā īpaša mērķa grupa ar tiesībām saņemt papildu atbalstu slima bērna aprūpei un lielāku bērna piedzimšanas pabalstu.

Sociālie pabalsti

Čehijā nodarbinātam vientuļajam vecākam, kura pastāvīgā aprūpē ir vismaz viens bērns līdz 16 gadu vecumam, kurš nav pabeidzis obligāto izglītību, **pabalsts slima bērna aprūpei** (ošetřovné) tiek piešķirts par periodu līdz 16 kalendārajām dienām par vienu slimības gadījumu (citos gadījumos šis pabalsts nepārsniedz 9 kalendārās dienas).²⁹

*Piemēram, šķirti vecākiem, kuri aprūpē slimu septiņus gadus vecu bērnu, var būt situācijas, kad mātei ir piešķirta pastāvīga bērna aprūpe (viņa ir vientuļa - nedzīvo kopā ar partneri un nav stājusies atkārtotā laulībā), bet tēvs aprūpē bērnu, piemēram, tikai vienu nedēļu mēnesī (t.i., viņa pastāvīgā aprūpē nav bērna, kas ir jaunāks par 16 gadiem), bet viņš nav vientuļš. Šo vecāku bērns saslimst, atrodoties pie tēva, un bērna ārstējošais ārsts nosaka, ka bērnam nepieciešama aprūpe 20 dienas. Pirmās 7 dienas bērnu aprūpēs tēvs, pēc tam aprūpi pārņem māte. Viņa būs tiesīga saņemt pabalstu nākamās 9 dienas, t.i., līdz kopējam 16 dienu atbalsta periodam, un atlikušās 4 dienas viņa būs atbrīvota no darba pienākumu veikšanas, bet vairs nebūs tiesīga saņemt pabalstu. Šajā gadījumā, ja māte pirmā sāktu aprūpēt slimu bērnu 7 dienas, tad bērna tēvs būtu tiesīgs saņemt pabalstu tikai 2 dienas. Tas ir, līdz brīdim, kad viņa 9 dienu atbalsta periods būs beidzies.*³⁰

Papildus tam, gadījumos, kad ir nodarbināts vientuļais vecāks, kura aprūpē ir bērni līdz 15 gadu vecumam, darba devējs šādu vecāku var nosūtīt komandējumā ārpus pašvaldības, kurā atrodas viņa/viņas darbavieta vai dzīvesvieta, tikai tad, ja vecāks tam ir devis piekrišanu. Gadījumos, kad par bērnu rūpējas abi vecāki, tas pats nosacījums par nosūtīšanu komandējumā attiecas tikai uz gadījumiem, kad ģimenē ir bērns līdz astoņu gadu vecumam.

²⁸ Čehijas Likums par veselības apdrošināšanu Nr. 187/2006 Coll. Pieejams: [187/2006 Sb. Zákon o nemocenském pojištění \(zakonyprolidi.cz\)](https://zakonyprolidi.cz)

²⁹ Czech Social Security Administration (2023). Benefits. Pieejams: [Benefits - ČSSZ Web Other Languages - Česká správa sociálního zabezpečení \(cssz.cz\)](https://cssz.cz)

³⁰ HAMPLOVÁ E. (2017). OŠETŘOVNÉ V PŘÍPADECH STRÍDÁNÍ PŘI OŠETŘOVÁNÍ ČI PÉČI. Pieejams: [69e71dbb-e106-3e5e-303b-14e5732839cf \(cssz.cz\)](https://cssz.cz)

Bērna piedzimšanas pabalsts (*porodné*) ir vienreizējs pabalsts ģimenēm ar zemiem ienākumiem. To izmanto, lai uzlabotu ģimenes ekonomisko situāciju, kad piedzimst bērns. Šo pabalstu izmaksā mātēm, kuras ir dzemdējušas savu pirmo un otro dzīvi dzimušo bērnu³¹. Uz pabalstu var pretendēt gadījumos, ja ģimenes ienākumi nepārsniedz iztikas minimumu 2,7 reizes. **Vientuļajai mātei**, kura gaida savu pirmo bērnu, ienākumiem jābūt mazākiem par CZK 18,765 (aptuveni 740 eiro), iztikas minimums šādai mājāsaimniecībai noteikts CZK 6,950 (aptuveni 274 eiro). Pabalstam var pieteikties bērna tēvs, ja bērna māte nomirst un viņai bija tiesības uz bērna piedzimšanas pabalstu. Tāpat arī cita persona, kas uzņemas rūpes par bērnu, var iesniegt pieteikumu, ja vien šī persona atbilst noteiktiem kritērijiem.³² Bērna piedzimšanas pabalsts ir noteikts fiksētā apmērā, un tā apmērs ir CZK 13 000 (aptuveni 515 eiro) par pirmo bērnu un CZK 10 000 (aptuveni 395 eiro) par otro bērnu.³³

Lai saņemtu šo pabalstu, jāaizpilda iesniegums un virkne dažādu pielikumu, piemēram, apliecinājums par ceturkšņa ienākumiem, par mācībām, par reģistrēšanos Nodarbinātības birojā, par citām kopīgi novērtējamajām personām u.c.³⁴ Iesniegumā cita starpā jānorāda informācija par iesniedzēja ģimenes stāvokli un visām personām, kuras ietilpst kopīgi novērtēto personu grupā. Iesniedzējam jānorāda ģimenes stāvoklis, izvēloties vienu no opcijām – neprecējies, precējies, atraitnis, šķīries.³⁵

Kopīgi novērtētās personas³⁶ ir personas, kuru ienākumi tiek novērtēti kopā ar pabalsta pieprasītāju, izvērtējot, vai pieprasītājs atbilst pabalsta saņemšanas nosacījumiem. Visbiežāk kopīgi vērtētās personas ir ģimenes locekļi, kas dzīvo kopā vienā mājāsaimniecībā. Vecāki un apgādājamie bērni vienmēr tiek vērtēti kopā. Laulātie vai personas, kas dzīvo reģistrētās partnerattiecībās, vienmēr tiek vērtēti kopā. Laulāto/reģistrēto partneri var izslēgt no kopīgi vērtējamo personu loka, ja pabalsta pieprasītājs pierāda, ka laulātais/reģistrētais partneris nav dzīvojis ar viņu vienā mājāsaimniecībā iepriekšējos 3 mēnešus. Pierādījumi, uz kuru pamata Nodarbinātības birojs nolemj, ka persona nedzīvo kopā ar savu partneri - nav fiksēti, tā var būt izziņa no dzīvokļa, ka persona dzīvoklī dzīvo viena ar saviem bērniem (pašvaldības dzīvokļu gadījumā, tas parasti tiek norādīts reģistrācijas apliecībā). Vai arī pierādījums, ka otrs vecāks līdz noteiktam datumam ir pārtraucis pieprasīt nodokļu atvieglojumus par bērniem. Bieži vien pierādījumi ir arī pieteikuma par bērna aizgādību tiesību iesniegšana.³⁷

Tiek uzskatīts, ka personas pastāvīgi dzīvo kopā un kopīgi sedz savu vajadzību izmaksas gadījumos, kad runa ir par nepilngadīgiem apgādājamiem bērniem. Ja bērna vecāki ir šķīrušies, tad tas no vecākiem, ar

³¹ Sieviete nav tiesību uz bērna piedzimšanas pabalstu, ja pirms dzemdībām viņai jau divas reizes ir bijušas tiesības uz bērna piedzimšanas pabalstu, ņemot bērnu līdz viena gada vecumam pastāvīgā aprūpē, aizstājot vecāku aprūpi, vai ja viņa jau ir dzemdējusi vienu dzīvu bērnu un otru bērnu līdz viena gada vecumam ir pieņēmusi pastāvīgā aprūpē, aizstājot vecāku aprūpi, ja turpmāk nav noteikts citādi. Čehijas Valsts sociālā atbalsta likums Nr. 117/1995 Coll. Pieejams: [117/1995 Sb. Zákon o státní sociální podpoře \(zakonyprolidi.cz\)](#)

³² European Commission (2024). Czech Republic. Pieejams: [Czech Republic - Employment, Social Affairs & Inclusion - European Commission \(europa.eu\)](#)

³³ Ministerstvo práce a sociálních věcí (n/d). Porodné. Pieejams: [Porodné \(mpsv.cz\)](#)

³⁴ Turpat.

³⁵ Úřadu práce (2022). Žádost o porodné. Pieejams: [formular \(mpsv.cz\)](#)

³⁶ Člověk v tísni (n/d). Společně posuzované osoby. Pieejams: [11.2.3. /ekvprvu.cz\)](#)

³⁷ Moravskoslezský kruh (2020). Rozchod, střídavá péče o děti a příspěvek na bydlení. Pieejams: [Rozchod, střídavá péče o děti a příspěvek na bydlení | Moravskoslezský kruh, z. s. \(mskruh.cz\)](#)

kuru bērns dzīvo kopā, tiek uzskatīts par personu, kas ir kopīgi novērtējama ar apgādībā esošo nepilngadīgo bērnu. Ja minētajiem vecākiem saskaņā ar īpašu tiesību normu ir uzticēta abu vecāku kopīga vai dalīta aprūpe, tad ar apgādībā esošo nepilngadīgo bērnu tiek novērtēts tas vecāks, kas noteikts ar šo vecāku vienošanos, ar nosacījumu, ka šādu vienošanos vecāki var mainīt tikai kalendārā ceturkšņa pirmajā dienā. Par vecākiem uzskata arī personas, kurām ar tiesas vai citas kompetentas iestādes lēmumu ir piešķirtas aizgādības tiesības pār bērniem.³⁸ Ja vientuļais vecāks dzīvo vienā mājsaimniecībā ar saviem vecākiem, pieprasot bērna piedzimšanas pabalstu, bērna pabalstu vai vecāku pabalstu, vientuļā vecāka vecāki netiks iekļauti kā kopīgi vērtējamās personas, bet mājokļa pabalsta gadījumā tiek vērtētas visas personas, kuras ir reģistrētas kā mājsaimniecībā dzīvojošas personas.³⁹

Viena vecāka aprūpe parasti nozīmē, ka viens no vecākiem dzīvo kopā ar bērnu, otrs piedalās bērna uzturēšanā un vajadzību nodrošināšanā un pēc iepriekš noteikta grafika redz bērnu (nedēļas nogalēs, brīvdienās, daļu brīvdienu utt.). Šis grafiks nav jānosaka tiesai, to var arī noteikt, pamatojoties uz vecāku vienošanos.⁴⁰

Saskaņā ar asociācijas “VašeVýživné” sniegto informāciju, bieža problēma vientuļajām mātēm, kuras pretendē uz kādu no pabalstiem, ir dzimšanas apliecībā norādītais bērna tēvs. Varas iestādes nereti automātiski pieņem, ka tēvs dzīvo kopīgā mājsaimniecībā – tādējādi tiek ņemti vērā arī viņa ienākumi, lai gan mātei to faktiski nav. Šādā gadījumā nepieciešams pieteikt tēva izslēgšanu no kopīgi vērtējamo personu loka. To var izdarīt pat tad, ja attiecīgajai personai joprojām ir reģistrēta pastāvīgā dzīvesvieta turpat, kur vientuļajai mātei. Taču mātei ir jāpierāda, ka viņa ar bērna tēvu nedzīvo kopā vismaz trīs mēnešus. Ja vientuļā māte to var pierādīt, viņa var pieteikties izslēgšanai no kopīgi vērtēto personu loka Čehijas Republikas Darba biroja reģionālajā nodaļā.⁴¹

Uzturlīdzekļi

Čehijā vecāki var paši vienoties par uzturlīdzekļiem, gadījumā, ja tas nav iespējams, tas notiek ar tiesas starpniecību. Saskaņā ar Civilt kodeksu⁴², uzturlīdzekļu apmēru nosaka, pamatojoties uz bērna vajadzībām, abu vecāku finansiālo stāvokli un viņu spēju sniegt ieguldījumu uzturlīdzekļu nodrošināšanā. Tiesa ņem vērā arī vecāku dzīves līmeni, lai nodrošinātu, ka bērna dzīves līmenis ir salīdzināms ar abu vecāku dzīves līmeni. Katrs gadījums ir individuāls, tā, piemēram, arī dalītas aizgādības gadījumā, ja vecākiem ir aptuveni

³⁸ Člověk v tísní (n/d). Společně posuzované osoby. Pieejams: [11.2.3. Společně posuzované osoby | Člověk v právu \(clovekvprahu.cz\)](#)

³⁹ VašeVýživné (2023). Společně posuzované osoby v domácnosti. Pieejams: [Společně posuzované osoby v domácnosti | Vasevyzivne.cz](#)

⁴⁰ Moravskoslezský kruh (2020). Rozchod, střídavá péče o děti a příspěvek na bydlení. Pieejams: [Rozchod, střídavá péče o děti a příspěvek na bydlení | Moravskoslezský kruh, z. s. \(mskruh.cz\)](#)

⁴¹ VašeVýživné (2023). Společně posuzované osoby v domácnosti. Pieejams: [Společně posuzované osoby v domácnosti | Vasevyzivne.cz](#)

⁴² Čehijas Civilt kodekss Nr. 89/2012 Coll. Pieejams: [89/2012 Sb. Občanský zákoník \(nový\) \(zakonyprolidi.cz\)](#)

vienādi ienākumi, tiesa var nolemt atcelt savstarpējo alimentu nosūtīšanu. Tomēr, ja vecāku ienākumi ir atšķirīgi, uzturlīdzekļi var tikt aprēķināti tam vecākam, kuram ir lielāki ienākumi.⁴³

Obligāto uzturlīdzekļu nemaksāšana ir viens no visizplatītākajiem noziegumiem Čehijā, 31% no vientuļajām mātēm nesaņem uzturlīdzekļus⁴⁴ Gadījumos, kad uzturlīdzekļi ir noteikti ar tiesas nolēmumu, bet netiek maksāti brīvprātīgi, tos var piedzīt divos veidos:

- vēršoties tiesā, lai izpildītu nolēmumu,
- vēršoties pie tiesu izpildītāja, lai panāktu izpildi.

Ja vecāks, kuram ir jāmaksā uzturlīdzekļi, iesniedz tiesā pieteikumu par nolēmuma izpildi, viņam lūgumā būs jānorāda, kā tiesai ir jāizpilda nolēmums, t.i., jāidentificē tā vecāka atgūstamais īpašums, kuram ir pienākums nodrošināt uzturlīdzekļus. Savukārt, ja vecāks nolemj izmantot tiesu izpildītāja pakalpojumus, pietiek ar izpildes pieteikumu. Tiesu izpildītājs⁴⁵ parūpēsies par visu pārējo un pats identificēs mantu. Atšķirībā no tiesas tiesu izpildītājs var veikt arī parādnieka autovadītāja apliecības arestu.

Uzturlīdzekļu nemaksāšana uzskatāma par kriminālpārkāpumu. Kriminālkodeksā šis noziedzīgais nodarījums ir definēts tādējādi, ka, ja vecāks, kuram ir pienākums, pat nolaidības dēļ nepilda savu juridisko pienākumu uzturēt vai atbalstīt citu personu ilgāk nekā četrus mēnešus, viņš tiek sodīts ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz vienam gadam. Vecāks, kurš apzināti izvairās pildīt savu juridisko pienākumu uzturēt vai apgādāt ilgāk nekā četrus mēnešus, soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz diviem gadiem. Bargāks sods no sešiem mēnešiem līdz trim gadiem vecākam tiek piemērots, ja viņš vai viņa pakļauj pabalsta saņēmēju briesmām.⁴⁶

2021. gada 1. jūlijā stājās spēkā Likums Nr. 588/2020 par uzturlīdzekļu piešķiršanu apgādājamam bērnam un par grozījumiem dažos saistītos tiesību aktos (Likums par Uzturlīdzekļu aizstāšanu).⁴⁷ Likums nosaka kārtību kādā sniedzama palīdzība apgādājamiem bērniem situācijā, kad vecākam pamatojoties uz tiesas spriedumu ir noteikts konkrēts uzturlīdzekļu apmērs, bet vecāks nepilda savas uzturēšanas saistības pret bērnu (vai bērniem) vai nepilda to pietiekamā apmērā. Šādā gadījumā vecāks, kurš nodrošina aizgādību vai bērns (pilngadīgs) pēc tam var vērsties pie valsts un pieteikties sociālajam pabalstam, tā sauktajiem **aizvietojošajiem uzturlīdzekļiem** (*náhradní výživné*). Saskaņā ar iepriekš minēto likumu, tiesības uz šo sociālo pabalstu ir apgādājamiem bērniem, kuri dzīvo Čehijas Republikā un kuriem persona, kurai ir pienākums maksāt uzturlīdzekļus, pienācīgi un savlaicīgi nenosūta norādīto uzturlīdzekļu summu. Šajā nolūkā, saskaņā ar Likumu Nr. 117/1995 par valsts sociālo atbalstu⁴⁸, ar apgādājamo bērnu saprot bērnu

⁴³ VašeVýživné (2023). Formy péče o děti po rozchodu rodičů 2024. Pieejams: [Formy péče o děti po rozchodu rodičů 2024 | Vasevyzivne.cz](https://vasevyzivne.cz)

⁴⁴ Ministry of Labour and Social Affairs, Department of Family Policy and Protection of Children's Rights (2022). Single parents families. Pieejams: [European Care Strategy](https://ec.europa.eu/european_care_strategy/)

⁴⁵ Čehijas Likums par tiesu izpildītājiem un izpildes darbībām Nr. 120/2001 Coll. Pieejams: [120/2001 Sb. Exekuční řád \(zakonyprolidi.cz\)](https://zakonyprolidi.cz)

⁴⁶ Aperio (2024). Průvodce zákony pro rodiče.

⁴⁷ Čehijas Likums par uzturlīdzekļu piešķiršanu apgādājamam bērnam Nr. 588/2020 Coll. Pieejams: [588/2020 Sb. Zákon o náhradním výživném pro nezaopatřené dítě a o změně některých souvisejících zákonů \(zákon o n... \(zakonyprolidi.cz\)](https://zakonyprolidi.cz)

⁴⁸ Čehijas Valsts sociālā atbalsta likums Nr. 117/1995 Coll. Pieejams: [117/1995 Sb. Zákon o státní sociální podpoře \(zakonyprolidi.cz\)](https://zakonyprolidi.cz)

līdz obligātās izglītības beigšanai⁴⁹ un pēc tam, bet ne vēlā kā līdz bērna 26 gadu vecumam, ja viņš/viņa nepārtraukti gatavojas turpmākai profesijai vai bērnu ir skāris nelaimes gadījums vai slimība, un šī iemesla dēļ viņš/viņa nevar sagatavoties profesijai vai nevar strādāt algotu darbu. Pēc obligātās izglītības beigšanas par apgādībā esošu bērnu līdz 18 gadu vecumam uzskata arī bērnu, kurš ir reģistrēts Nodarbinātības pārvaldes reģionālajā nodaļā kā darba meklētājs un kuram nav tiesību uz bezdarbnieka pabalstiem vai pārkvalifikācijas pabalstiem. Tomēr bērnu, kurš ir trešās grupas invaliditātes pensijas saņēmējs, nevar uzskatīt par apgādājamu bērnu. Minētais 26 gadu vecums ir noteiktais vecuma ierobežojums pēc kura vairs nav iespējams pieprasīt uzturlīdzekļu aizstājumu, lai gan uzturēšanas saistības joprojām var turpināties. Dzīvesvietai Čehijas Republikas teritorijā jābūt ne tikai pastāvīgai, bet arī reālai, ja bērna faktiskā dzīvesvieta ir citā valstī, tiesības uz šo sociālo pabalstu nav.⁵⁰

Aizvietojošo uzturlīdzekļu pabalsta summa tiek aprēķināta kā starpība starp noteiktajiem uzturlīdzekļiem un faktiski samaksātajiem uzturlīdzekļiem, bet tā nevar pārsniegt CZK 3,000 (apmēram 118 eiro) mēnesī. Šī "uzturlīdzekļu aizstājēja" summa vienmēr tiks aprēķināta par iepriekšējiem četriem kalendāra mēnešiem.⁵¹

Neprecēta vientuļā māte, kurai ir piedzimis bērns, var pieprasīt uzturlīdzekļus no bērna tēva ne tikai par savu bērnu, bet arī par sevi - divus gadus pēc bērna piedzimšanas. Par prasību un iespējamo uzturlīdzekļu apmēru visbiežāk lemj tiesa pēc neprecētās mātes pieprasījuma. Neprecētajai mātei tiesā jāiesniedz pašreizējās situācijas apraksts, jānorāda nepieciešamā uzturlīdzekļu summa, kā arī jāiesniedz pierādījumi, piemēram, ārstniecības iestāžu izziņas, maksājuma apliecinājumi utt. Pēc tam, tiesa izvērtē ne tikai bērna tēva ienākumus, bet arī iesniedzējas finansiālo stāvokli un norādītās vajadzības.⁵² Pēc **neprecētas vientuļās grūtnieces** lūguma tiesa var likt vīrietim, kura paternitāte ir iespējama, iepriekš nodrošināt uzturlīdzekļus un pabalstu ar grūtniecību un dzemdībām saistīto izdevumu segšanai. Šīs izmaksas var ietvert, piemēram, maksājumus par medikamentiem, grūtnieču apģērba iegādi vai uzturēšanos slimnīcā. Izmaksās nav iekļauts bērna aprīkojums (piemēram, ratiņi, bērnu apģērbs). Šīs izmaksas jau būtu jāsedz ar nolēmumu par bērna uzturlīdzekļiem. Uzturlīdzekļus neprecētai mātei un ar grūtniecību un dzemdībām saistīto izdevumu apmaksu var piespriest arī ar atpakaļejošu datumu, bet ne ilgāk kā divus gadus no dzemdību dienas. Uzturlīdzekļus maksā regulāros maksājumos, un tie ir maksājami vienu mēnesi iepriekš.⁵³ Pienākums segt ar grūtniecību un dzemdībām saistītos izdevumus rodas vīrietim, kura paternitāte ir iespējama, pat ja bērns nav piedzimis dzīvs.⁵⁴

⁴⁹ Saskaņā ar Čehijas Izglītības likumu Nr. 561/2004, obligātā izglītība sadalās starp 2 izglītības līmeņiem. Tā sākas pirmsskolā un ilgst 1 gadu vai, ja bērni atliek skolas gaitu uzsākšanu, divus gadus. Obligātā pirmsskolas izglītība tiek īstenota no bērna 5 gadu vecuma. Sasniedzot 6 gadu vecumu, par obligātu kļūst pamatzglītība un skolas apmeklēšana ir obligāta deviņus mācību gadus, bet ne ilgāk kā līdz tā mācību gada beigām, kurā skolēns sasniedz septiņpadsmit gadu vecumu. Čehijas Izglītības likumu Nr. 561/2004. Pieejams: [561/2004 Sb. Školský zákon \(zakonyprolidi.cz\)](https://zakonyprolidi.cz)

⁵⁰ Aperió (2024). Průvodce zákony pro rodiče. Společnost pro zdravé rodičovství.

⁵¹ Turpat.

⁵² VašeVýživné (2024). Výživné neprovdané matky 2024. Pieejams: [Výživné neprovdané matky 2024 | Vasevyzivne.cz](https://vasevyzivne.cz)

⁵³ Ministerstvo spravedlnosti (n/d). Nesezdaný pár – výživné a zajištění úhrady některých nákladů neprovdané matce. Pieejams: [Nesezdaný pár \(výživné a zajištění úhrady některých nákladů neprovdané matce\) – Výživné – MSp \(justice.cz\)](https://justice.cz)

⁵⁴ BPA advokátní kancelář (n/d). Výživné a zajištění úhrady některých nákladů neprovdané matce. Pieejams: [BPA advokátní kancelář s.r.o. | Výživné a zajištění úhrady některých nákladů neprovdané matce \(bpa-ak.cz\)](https://bpa-ak.cz)

Atbalsta organizācijas

Papildus tam, darbojas dažādas atbalsta organizācijas, kuras piedāvā atbalsta programmas vientuļajiem vecākiem. Piemēram:

Viena vecāka ģimeņu asociācijas (bezpeļņas organizācija) mērķis ir nodrošināt bērniem no viena vecāka ģimenēm salīdzināmu dzīves kvalitāti kā bērniem no pilnām ģimenēm. Asociācija ir iesaistījusi vientuļo vecāku jautājuma atspoguļojumā plašsaziņas līdzekļos, organizē petīciju pasākumus, konsultē par likumiem, kas ietekmē viena vecāka ģimenes, un iesniedz priekšlikumus tiesību aktu grozījumiem.⁵⁵ Asociācija uztur **VašeVýživné.cz** (*jūsu uzturlīdzekļi*), kas piedāvā vientuļajiem vecākiem asistētu uzturlīdzekļu atgūšanu, kā arī bezmaksas juridiskās un psiholoģiskās konsultācijas. Organizācija bez maksas atbalsta vecākus visos uzturlīdzekļu atgūšanas procesa posmos. Vecākiem nav jāmaksā par advokāta vai izpildītāja pakalpojumiem. Organizācija sniedz arī cita veida atbalstu vientuļo vecāku ģimenēm.⁵⁶ Atbalstīta uzturlīdzekļu piedziņa kā sociālais pakalpojums tiek sniegts Eiropas Sociālā fonda finansēta pakalpojuma ietvaros.⁵⁷ Papildus tam, asociācijas ieņēmumus veido ziedojumi.

Veselīgas audzināšanas asociācija Aperio piedāvā ekspertu konsultācijas, izglītības programmas un atbalstu, lai vecāki varētu audzināt savus bērnus ar prieku un veselīgu pašapziņu. Organizācija atbalsta visas ģimenes, tomēr jau kopš 2010.gada ir pievērsusies arī vientuļajiem vecākiem, bet kopš 2011.gada risina vientuļo vecāku situācijas. Asociācija piedāvā vientuļajiem vecākiem ilgtermiņa izglītību, konsultācijas, koučingu, mentoringu, tā ir īstenojusi pētījumu par vientuļo vecāku situāciju darba tirgū, kā arī ieviesa atbalsta programmas vientuļajiem vecākiem.⁵⁸ Kluba ieņēmumus veido ziedojumi un projektu līdzekļi.⁵⁹

Vientuļo māšu klubs sniedz finansiālu, materiālu, profesionālu, juridisku un visaptverošu informatīvu palīdzību vientuļo vecāku ģimenēm no visas Čehijas. Savās palīdzības programmās viņi sniedz finansiālu atbalstu, lai nodrošinātu pārtikas un mājokļa izmaksas (īre, enerģija). 2023.gadā palīdzības apjoms pārsniedza 12 miljonus CZK (aptuveni 475 tūkstoši eiro). Palīdzības saņēmēji tiek rūpīgi pārbaudīti, organizācija sadarbojas ar sociālajiem darbiniekiem, patversmēm un Darba biroja filiālēm. Materiālā palīdzība apgērba veidā tiek sniegta Apgērba bankā. Vecāki var izmantot bezmaksas uzticības tālruni un tiešsaistes juridiskās konsultācijas.⁶⁰ Kluba ieņēmumus veido ziedojumi un ieņēmumi no saimnieciskās darbības.⁶¹ Lai pretendētu uz palīdzību, cita starpā nepieciešams iesniegt - tiesas nolēmumu par bērna aizgādību, dokuments par uzturlīdzekļiem/aizvietojošajiem uzturlīdzekļiem, kopsavilkums par visiem sociālajiem pabalstiem, ko persona saņem no sociālā dienesta, īres līgums, algas izraksts/apliecinājums par

⁵⁵ Asociace neúplných rodin (n/d). Nová pomoc pro samoživitelky. Pieejams: [Nová pomoc pro samoživitelky - Asociace neúplných rodin \(anr.cz\)](#)

⁵⁶ VašeVýživné (n/d). O nás. Pieejams: [O nás | Vasevyzivne.cz](#)

⁵⁷ VašeVýživné (n/d). Asistované vymáhání výživného jako sociální služba. Pieejams: [Asistované vymáhání výživného jako sociální služba | Vasevyzivne.cz](#)

⁵⁸ Aperio (2023). Rodiče jsou tu pro děti. Pro rodiče je tu Aperio. Pieejams: [Aperio – Společnost pro zdravé rodičovství | Aperio - Aperio](#)

⁵⁹ Aperio (2023). Výroční zpráva. Pieejams: [Výroční zpráva Aperio 2023.pdf - Google Drive](#)

⁶⁰ Klub svobodných matek (n/d). O nás. Pieejams: [O nás – Klub svobodných matek z.s \(klubsvobodnychmatek.cz\)](#)

⁶¹ Klub svobodných matek (2023). Annual Report 2023. Pieejams: [Annual Report 2023 \(klubsvobodnychmatek.cz\)](#)

reģistrēšanos Sociālajā dienestā, apstiprinājums par vecāku pabalsta/aizbildniecības pabalsta saņemšanu u.c.⁶²

Portugāle

Saskaņā ar Eurostat datiem, Portugālē 2023. gadā bija 128,2 tūkstoši vientuļo vecāku ar apgādājamiem bērniem.⁶³ Citi dati liecina, ka 2023. gadā Portugālē bija vairāk nekā 130,8 tūkstoši viena vecāka mājsaimniecību. No tām 114,2 tūkstoši jeb 87 % gadījumu vienīgais vecāks mājsaimniecībā bija sieviete.⁶⁴ Saskaņā ar 2021. gada tautas skaitīšanas rezultātiem, Portugālē 18,5% mājsaimniecību veidoja viena vecāka ģimenes.⁶⁵

Vecāku pienākumi

Vecāku pienākumi ir pilnvaras-pienākumi, kas vecākiem tiek piešķirti attiecībā pret saviem bērniem. Uz bērniem attiecas vecāku pienākumi līdz pilngadības vai nepilngadīgajam stājoties laulībā (Civilkodeksa 1877. pants). Pilngadības vecums ir 18 gadi. Vecāku pienākumi ietver sevī, piemēram, bērnu izglītošanu, rūpes par bērnu fizisko un psiholoģisko attīstību, dzīvesvietas izvēli u.c.⁶⁶

Vecāku pienākumu īstenošanas regulējums attiecas uz:

- bērna dzīvesvietu/aizbildnību, nosakot, ar ko bērns dzīvos. Bērna dzīvesvietu var noteikt ar vienu vai abiem vecākiem (pārmaiņus dzīvesvieta vai aizbildnība). Izņēmuma gadījumos dzīvesvietu var noteikt ar kādu citu personu, kas nav vecāki;
- vecāku pienākumu īstenošana, nosakot, vai tas ir abu vecāku ziņā vai tikai viena no vecākiem ziņā. Vecāku pienākumu īstenošana tikai vienam no vecākiem ir iespējama tikai izņēmuma gadījumos;
- bērna un tā vecāka, ar kuru nav bērna pastāvīgās dzīvesvietas, apciemošanas, kontaktēšanās un saziņas laiki;
- bērnam maksājamo uzturlīdzekļu apmērs.

Juridiski un konstitucionāli Portugālē vecāku pienākumus vienlīdzīgi pilda abi vecāki, un to regulēšana vienmēr notiek saskaņā ar bērna interesēm, kas ir svarīgākas par jebkurām citām interesēm. Tādējādi parasti, ja vien nav noteikts savādāk, vecāku pienākumu īstenošana ir abu vecāku kompetencē attiecībā uz visiem jautājumiem, kas ir īpaši svarīgi bērna dzīvē, ar tiem saprotot jautājumus, kuri ir absolūti svarīgi bērna veselībai, labklājībai un attīstībai. Likumā nav definēts, kas ir šie īpaši svarīgi jautājumi, bet parasti tiek uzskatīts, ka tie ietver, piemēram, bērna pārcelšanos uz ārzemēm vai uz vietu, kas ģeogrāfiski ir ļoti

⁶² Klub svobodných matek (n/d). Žádost o podporu. Pieejams: [Žádost o podporu – Klub svobodných matek z.s \(klubsvobodnychmatek.cz\)](https://klubsvobodnychmatek.cz)

⁶³ Eurostat (2024). Number of households by household composition, number of children and age of youngest child. Pieejams: [Statistics | Eurostat](#)

⁶⁴ Statista (2024). Number of single-parent households in Portugal from 2022 to 2023, by gender of the parent. Pieejams: [Portugal: monoparental households by gender 2023 | Statista](#)

⁶⁵ Salto (2023). Família monoparental: conheça os apoios disponíveis. Pieejams: [Conheça os apoios e benefícios atribuídos a uma família monoparental](#)

⁶⁶ E-justice (2024). Responsabilidade parental: direito de guarda e direito de visita. Pieejams: [Portal Europeu da Justiça - Responsabilidade parental: direito de guarda e direito de visita \(europa.eu\)](#)

tālu no iepriekšējās dzīvesvietas, ķirurģiskas iejaukšanās, dalību pasākumos, kas saistīti ar īpašu risku, un reliģijas izvēli. Jautājumus, kas saistīti ar bērna ikdienas dzīvi, ir tā vecāka kompetencē, ar kuru bērns attiecīgajā brīdī dzīvo.

Bēnam ir tiesības dzīvot kopā ar abiem vecākiem. Apmeklējumiem pie vecāka, ar kuru bērns ikdienā nedzīvo, jābūt pēc iespējas biežākiem, lai nodrošinātu līdzsvarotu iespēju abiem vecākiem dalīties mīlestībā un veicināt ciešu saikni ar bērnu. Ierobežojumi būs pieļaujami tikai īpaši nopietnos gadījumos, piemēram, ja saskarsme ar otru vecāku apdraud bērna labklājību, piemēram, fiziskas vai seksuālas vardarbības, sliktas izturēšanās vai vardarbības ģimenē gadījumos.

Vecāku pienākumu īstenošana ir obligāti jāneregulē vienmēr, kad vecāki nedzīvo kā pāris, pat ja viņi dzīvo vienā mājā, un nav svarīgi, vai viņi joprojām ir precējušies, dzīvojuši faktiskā savienībā vai nekad nav dzīvojuši kopā. Ir svarīgi noteikt, vai vecāki piekrīt vai nepiekrīt vecāku pienākumu regulējumam. Ja vecāki vienojas par visiem neregulējuma aspektiem, viņi var izvēlēties iesniegt rakstveida vienošanos apstiprināšanai jebkurā dzimtsarakstu nodaļā vai tiesā. Tikai tad, kad vienošanās ir apstiprināta, tā stājas spēkā. Ja vecāki nav noslēguši vienošanos, prasību par vecāku pienākumu izpildes regulēšanu ir jāiesniedz bērna dzīvesvietas apgabala Ģimenes un bērnu lietu tiesā. Prasību var iesniegt jebkurš no vecākiem vai ar advokāta starpniecību, vai arī prokuratūra, ja tai kļūst zināms par nepieciešamību regulēt vecāku pienākumu izpildi attiecībā uz bērnu.

Vecāku pienākumu īstenošanas regulējuma neievērošana ir tad, ja tie, kam ir pienākums to ievērot, neievēro spēkā esošo režīmu, kas izriet no vienošanās vai lēmuma, nevienā no tā aspektiem. Prasības par noteikumu neievērošanu mērķis ir nodrošināt to aspektu izpildi, kas netiek ievēroti, bet tās rezultātā var arī uzlikt naudas sodu tiem, kas to nav ievērojuši, un noteikt kompensāciju par labu bērnam, vecākam, kas to pieprasa, vai abiem.⁶⁷

Paternitāte un maternitāte

Pastāv būtiska atšķirība paternitātes noteikšanā gadījumos, kad bērns piedzimst precētai vai neprecētai (neprecēta, atraitne, šķirta, dzīvojoša de facto savienībā). Ja bērns dzimis precētai mātei, automātiski tiek uzskatīts, ka mātes vīrs ir bērna tēvs un attiecīgi tiek reģistrēts dzimtsarakstu nodaļā. Ja mātes vīrs nav dzimušā bērna tēvs, mātei šis fakts ir jādeklarē dzimtsarakstu nodaļā, bērna dzimšanas reģistrācijas brīdī. Ja bērns piedzimst neprecētai mātei, paternitāte tiek noteikta ar atzīšanu, kas var būt brīvprātīga vai ar tiesas starpniecību. Brīvprātīgā atzīšana nozīmē, ka vīrietis pats paziņo, ka ir konkrētā bērna tēvs.⁶⁸ Atzīšana tiesā nozīmē, ka bērns ir cēlis prasību pret iespējamo tēvu, kurā tiesa nosaka paternitāti saskaņā ar tai iesniegtajiem pierādījumiem. Ja bērna dzimšana tiek reģistrēta, nenorādot, kas ir tēvs, tiek uzsākts oficiāls paternitātes izmeklēšanas process, kas nav alternatīvs veids, kā noteikt bērna tēvu, bet tā mērķis ir novest pie paternitātes atzīšanas gadījumā, ja iespējamais tēvs atzīst savu paternitāti, vai tiesas ceļā pieprasītas

⁶⁷Ministério Público Portugal (n/d). Cidadão. Pieejams: [Cidadão | Portal do Ministério Público - Portugal \(ministeriopublico.pt\)](https://www.ministeriopublico.pt/)

⁶⁸Diário da República (n/d). Reconhecimento judicial da paternidade Pieejams: [Reconhecimento judicial da paternidade | DR \(diariodarepublica.pt\)](https://www.djrepublica.pt/)

paternitātes atzīšanas gadījumā, ja, neskatoties uz to, ka iespējamais tēvs neatzīst paternitāti, ir nopietni pierādījumi, ka viņš ir bioloģiskais tēvs.⁶⁹ Ja bērns tiek reģistrēts un dzimšanas apliecībā nav norādīta tēva vai mātes identitāte, dzimtsarakstu nodaļai ir jāinformē prokuratūra, kas uzsāk paternitātes vai maternitātes izmeklēšanas procedūru. Vecāka, kuru uzskata par bērna vai jaunieša vecāku, nāve neliedz iesniegt pret viņu prasību maternitātes vai paternitātes izmeklēšanai.⁷⁰

Vecāka nāves gadījumā bērni līdz 18 gadu vecumam (atsevišķos gadījumos pat līdz 27 gadu vecumam, ja apgūst izglītību) var saņemt apgādnieka zaudējuma pensiju. Taču, to var saņemt, ja mirušais ir veicis sociālās apdrošināšanas iemaksas. Apgādnieka zaudējuma pensija ir summa, ko maksā katru mēnesi un kas paredzēta, lai kompensētu saņēmēja ģimenes locekļiem zaudētos ienākumus no darba, kas radies saņēmēja nāves dēļ. Šo pensiju var saņemt ne tikai bērni, bet arī citi ģimenes locekļi.⁷¹ Viena vai abu vecāku nāves gadījumā, bērnam ir tiesības saņemt bāreņa pensiju. Šo pensiju izmaksā katru mēnesi līdz bērna 18 gadu vecumam. Tomēr, šis pensijas veids paredzēts ģimenēm ar zemiem ienākumiem un paredzēta tiem bērniem, kuru mirušais vecāks neveica sociālās apdrošināšanas iemaksas.⁷²

Portugālē paternitātes noteikšana izvarošanas gadījumos ietilpst gan krimināltiesību, gan civiltiesību regulējumā. Izvarošanas noziegumu regulē Portugāles Krimināllikuma (Código Penal)⁷³ 164. pants, kurā definēti izvarošanas elementi un sodāmība. Pierādījumi, kas iegūti kriminālprocesā pret izvarotāju, var tikt izmantoti arī paternitātes noteikšanā civilietās, ja izvarošanas rezultātā dzimst bērns. Paternitātes jautājumus regulē Portugāles Civilkodekss (Código Civil)⁷⁴, tas nosaka noteikumus par brīvprātīgu paternitātes atzīšanu un tiesas ceļā pieprasīto paternitāti. Civilkodekss izklāsta arī nosacījumus, saskaņā ar kuriem tiek veikta tiesas izmeklēšana par paternitāti, izmantojot pierādījumus, tostarp DNS testus. Ja kriminālprocesā tiek pierādīts, ka ir noticis dzimumakts, kas var būt par pamatu paternitātes izmeklēšanai, un tiek pierādīts, ka cietusī ir dzemdējusi bērnu apstākļos, kad likumīgais ieņemšanas periods aptver nozieguma izdarīšanas laiku, tad prokuratūrai ir jāuzsāk attiecīgā paternitātes izmeklēšanas prasība.⁷⁵

Portugāles Civilprocesa kodekss (Código de Processo Civil)⁷⁶ nosaka procedūras, kā notiek paternitātes lietu izskatīšana tiesās, tai skaitā pierādījumu iegūšana un izskatīšana. Civilprocesā var izmantot pierādījumus no kriminālprocesa, ja tie ir būtiski paternitātes jautājuma izšķiršanai. Kriminālprocesa

⁶⁹ Diário da República (n/d). Estabelecimento da paternidade. Pieejams: [Estabelecimento da paternidade | DR \(diariodarepublica.pt\)](#)

⁷⁰ Ministério Público Portugal (n/d). Cidadão. Pieejams: [Cidadão | Portal do Ministério Público - Portugal \(ministeriopublico.pt\)](#)

⁷¹ Ministério do Trabalho, Solidariedade e Segurança Social (2024). Pensão de sobrevivência. Pieejams: [Pensão de sobrevivência - seg-social.pt](#)

⁷² Caixa Geral de Depósitos (2022). A pensão de orfandade é um apoio para crianças e jovens órfãos de famílias com baixos rendimentos. Saiba como aceder. Pieejams: [Pensão de orfandade: quem pode ter direito a este apoio? \(cgd.pt\)](#)

⁷³ Caixa Geral de Depósitos (2022). Pensão de orfandade: quem pode ter direito a este apoio? Pieejams: [Código Penal - CP | DR \(diariodarepublica.pt\)](#)

⁷⁴ Portugāles Civilkodekss. Dekrētlukums Nr. 47344. Pieejams: [Código Civil - CC | DR \(diariodarepublica.pt\)](#)

⁷⁵ Portugāles Dekrētlukums Nr. 496/77 par grozījumiem Civilkodeksā. Pieejams: [Decreto-Lei n.º 496/77 | DR \(diariodarepublica.pt\)](#)

⁷⁶ Portugāles Civilprocesa kodekss. Dekrētlukums 41/2013. Pieejams: [Código de Processo Civil - CPC | DR \(diariodarepublica.pt\)](#)

kodekss (Código de Processo Penal)⁷⁷ regulē pierādījumu iegūšanu un izskatīšanu krimināllietās, un, ja bērna piedzimšana ir izvarošanas sekas, tad kriminālprocesa rezultātā iegūtie pierādījumi (piemēram, DNS analīzes) var tikt izmantoti arī civilīetās, kas attiecas uz paternitātes noteikšanu. Nav pieejama informācija, ka bērniem bez paternitātes Portugālē būtu pieejams specifisks atbalsts.

Definējums

Portugālē **viena vecāka ģimeni** (*famílias monoparentais*) var veidot:

- viens pieaugušais, kas dzīvo kopā ar bērniem un/vai jauniešiem, kuriem ir tiesības uz ģimenes pabalstu; vai
- grūtniece, kas dzīvo viena vai ar bērniem un/vai jauniešiem, kuriem ir tiesības uz ģimenes pabalstu.⁷⁸

Portugālē nav viena īpaša normatīvā akta, kas precīzi noteiktu dokumentu vai pierādījumu kopumu, ar kuru ģimene tiek atzīta par viena vecāka ģimeni. Tomēr, pastāv **mājsaimniecības sastāva apliecība** (*certificado de constituição do agregado familiar*), kurai Portugālē ir ļoti svarīga loma mājsaimniecības sastāva pierādīšanā. Apliecība pierāda mājsaimniecības sastāvu, sniedz būtisku informāciju par personas ģimenes stāvokli, sniedz informāciju par to vai personai ir bērni, cik to ir, vai pastāv kopīga aizbildnība pār bērniem u.c. informāciju.⁷⁹ Finanšu portālā ir pieejama informācija par tiem cilvēkiem, kuri ir piederīgi vienai mājsaimniecībai. Ja ir notikušas izmaiņas mājsaimniecības sastāvā, finanšu portālā ir jāatjauno sava informācija. Piemēram, ja persona ir stājusies laulībā, vai uzsākusi de fakto savienību, atjaunošana notiek pievienojot laulāto vai de fakto partneri un norādot jauno ģimenes stāvokli (norādīšana notiek – izvēloties kādu no piedāvātajiem variantiem). Šķiršanās gadījumā – bijušais laulātais vai bijušais kopdzīves partneris ir dzēšams no mājsaimniecības sastāva un ir jāatjauno ģimenes stāvoklis uz “šķirts”. Ja ir piedzimis bērns, tas arī ir jāpievieno savai mājsaimniecībai (līdzīgi kā Latvijas Elektroniskās deklarēšanas sistēmā, gada ienākumu deklarācijā). Lai pievienotu personu savai mājsaimniecībai vai to dzēstu, ir nepieciešams personas nodokļu maksātāja numurs. Tomēr, lai informācijas atjaunināšanas procesu veiktu, cilvēkiem, kuri pieder mājsaimniecībai (vai tiek izņemti no tās) ir jāautenticē sevi, tādējādi apstiprinot minēto faktu, tas attiecas arī uz bērniem. Papildus tam, sniedzama arī cita specifiska informācija, piemēram, informācija par vienošanos par vecāku pienākumu izpildi, gadījumos, kad bērns ir abu vecāku aizgādībā un dzīvo pārmaiņus pie abiem vecākiem, norādot kopīgā aizgādībā esošā apgādājamā dzīvesvietu, kas noteikta nolīgumā par vecāku varas īstenošanu. Portālā obligāti norādāma informācija arī par mājokļa adresi. Mājsaimniecības sastāva apliecība ir pieejama Nodokļu un muitas iestādes finanšu portālā.⁸⁰ Dzimšanas,

⁷⁷ Portugāles Kriminālprocesa kodekss. Dekrētlukums Nr. 78/87. Pieejams: [Código de Processo Penal - CPP | DR \(djariodarepublica.pt\)](https://www.djariodarepublica.pt)

⁷⁸ Precizē ģimenes pabalsta bērniem un jauniešiem apmērus, pirmsdzemdību ģimenes pabalstu, apbedīšanas pabalstu, invaliditātes pabalstu ģimenes pabalstam, pabalstu par palīdzību trešajai personai un pastiprina ģimenes pabalsta palielinājumu vientuļo vecāku gadījumos. Rīkojums Nr. 422/2023. Pieejams: [Portaria n.º 422/2023 | DR](https://www.djariodarepublica.pt)

⁷⁹ Serviço Público (2024). Como Obter o Certificado de Constituição do Agregado Familiar. Pieejams: [Certificado de Constituição do agregado Familiar \(servicopublico.pt\)](https://servicopublico.pt)

⁸⁰ Millennium bcp (2021). IRS: Agregado familiar. Pieejams: [IRS: Agregado familiar - Millennium bcp](https://www.millenniumbcp.com)

laulības noslēgšanas, šķiršanās, nāves, adopcijas u.c. gadījumos iedzīvotājiem ir jārūpējas par to, lai jaunais mājsaimniecības sastāvs tiktu paziņots Nodokļu un muitas iestādei. Visbiežāk mājsaimniecības sastāva apliecība attiecas uz iedzīvotāju ienākuma nodokļa deklarācijas iesniegšanu. Nodokļu administrācijas kodeksa 13. pantā⁸¹ ir atrodama visa informācija par to, kas var būt mājsaimniecības daļa nodokļu administrācijas vajadzībām. Kodeksā ir norādīti dažādie mājsaimniecību veidi un pieejas nodokļu aprēķinam dažādās specifiskās mājsaimniecības situācijās. Mājsaimniecību veidi var būt:

- laulātie vai de fakto partneri un viņu apgādājamie;
- vientuļie vecāki un viņu apgādājamie;
- adoptētājs un viņa apgādājamie;
- katrs no laulātajiem, kas dzīvo šķirti, ir šķīries vai ir atraitnis, vai bijušie laulātie un viņu apgādājamie.⁸²

Papildus tam, pastāv **deklarācija par ģimenes stāvokli** (*declaração de situação familiar*), kas ļauj aprēķināt ienākumu grupu, kas nepieciešama, lai noteiktu sociālo pabalstu summu, kas ir pieejama Sociālā nodrošinājuma dienesta tiešsaistes portālā. Pieejamā informācija Sociālā nodrošinājuma dienesta tiešsaistes portālā par ģimenes stāvokli ļauj Sociālā nodrošinājuma dienestam pareizi aprēķināt iedzīvotāju ienākuma nodokļa ieturējuma likmi.⁸³ Lai pievienotu cilvēkus mājsaimniecībai, tiešsaistes portālā šīm personām ir jāautentificējas platformai.⁸⁴

Sociālā nodrošinājuma dienests, izskatot personas iesniegumu, pārbauda sniegtos datus. Katram pieprasāmajam atbalsta veidam ir noteiktas veidlapas, kurās cita starpā ir minēti papildus iesniedzamie dokumenti (ja attiecināms).⁸⁵ Šis process ietver pieteikuma iesniedzēja sniegtās informācijas apstiprināšanu, kas var ietvert personas datus, situācijas, kas saistītas ar iemaksām, un citus elementus, kas attiecas uz sociālo pabalstu piešķiršanu. Dienests piekļūst savā datubāzē pieejamajiem ierakstiem, lai apstiprinātu saņēmēja sniegto informāciju. Piemēram, bezdarbnieku pabalstu pieprasīšanas gadījumos dienests var sazināties ar darba devējiem vai citām iestādēm, lai apstiprinātu informācijas patiesumu. Pēc datu pārbaudes tiek pieņemts lēmums par pieprasītā pabalsta piešķiršanu.⁸⁶

Ģimenēm, kurās 2024. gadā notika izmaiņas mājsaimniecības sastāvā, līdz 2025.gada 15. februārim ir jāpaziņo Nodokļu un muitas iestādei jaunais mājsaimniecības sastāvs. Turklāt, papildus tam,

⁸¹ Portugāles Iedzīvotāju ienākuma nodoklis Nr. 82-E/2014. Pieejams: [Código do IRS - Imposto sobre o Rendimento das Pessoas Singulares - CIRS | DR \(diariodarepublica.pt\)](#)

⁸² Doutor Finanças (2024). IRS: Quem pode estar no agregado familiar? Pieejams: [IRS: Quem pode estar no agregado familiar? \(doutorfinancas.pt\)](#)

⁸³ DECO PROteste (2024). Como confirmar agregado familiar e estudante dependente. Pieejams: [Comunicar agregado familiar às Finanças e à Segurança Social \(proteste.pt\)](#)

⁸⁴ Idealista (2023). Segurança Social Direta: alterar a declaração de situação familiar. Pieejams: [Segurança social direta: sabes o que é a declaração de situação familiar? — idealista/news](#)

⁸⁵ Ministério do Trabalho, Solidariedade e Segurança Social (n/d). Forms. Pieejams: [Forms - en.seg-social.pt](#)

⁸⁶ Instituto Da Segurança Social (2024). Guia prático subsídio de desemprego. Pieejams: [1867b682-64f2-4b1a-8f39-ca008602a16b \(seg-social.pt\)](#)

mājsaimniecībām jānorāda mājsaimniecības raksturojums, izmantojot sociālā nodrošinājuma dienesta deklarāciju par ģimenes statusu.⁸⁷

Viena vecāka ģimenes jēdzienu ir ierasts saistīt ar mājsaimniecībām, kurās bērns vai bērni dzīvo kopā tikai ar vienu no vecākiem, bet sociālā atbalsta nolūkos šis jēdziens var attiekties arī uz citām situācijām. Sociālā atbalsta nolūkos tiek skaidrots, ka viena vecāka ģimeni veido bērni un jaunieši, kuri saņem ģimenes pabalstu vai, kuriem ir tiesības uz šo pabalstu, un viena persona – tēvs, māte vai citas radniecības pakāpes radnieks. Tas var būt radnieks taisnā augšupējā vai sānu līnijā līdz 3. radniecības pakāpei, aizbildnis vai persona, kurai nepilngadīgais ir uzticēts ar tiesas vai administratīvu lēmumu. Radnieks līdz 3. radniecības pakāpei:

- taisnā augšupējā līnijā: tēvs, māte, vecvecāki un vec-vecvecāki;
- sānu līnija: brālis un māsa, brāļa dēls un meita, māsas dēls un meita, brāļa/māsas dzīvesbiedri, t.i. onkulis un tante.⁸⁸

Viena vecāka ģimenes var saņemt īpašāku atbalstu, jo tās ir atkarīgas no viena ienākumu avota. Atbalsts galvenokārt ietver noteiktu sociālo pabalstu palielināšanu un iedzīvotāju ienākuma nodokļa atvieglojumus, kā arī sociālos pabalstus mājokļu jomā un bezdarba gadījumos.⁸⁹ Tomēr, viena vecāka ģimenēm nav paredzēts atsevišķs valsts garantēts atbalsts.

Ģimenes pabalsts un pirmsdzemdību ģimenes pabalsts

Ģimenes pabalsts bērniem un jauniešiem (*abono de família*) ir ikmēneša pabalsts, kura mērķis ir kompensēt ģimenes izdevumus, kas saistīti ar bērnu un jauniešu uzturēšanu un izglītību. Tiesības uz ģimenes pabalstu ir bērniem un jauniešiem mājsaimniecībās, kuru ienākumi ir zemāki par noteiktu robežvērtību, kā arī bērniem līdz 16 gadu vecumam un jauniešiem no 16 līdz 24 gadu vecumam, ja tie apgūst vecumam atbilstošu izglītības līmeni. Turklāt, lai atbalsts atjaunotos katru gadu, obligāti jākārtos skolas tests. Tāpat, pabalsts līdz 24 gadu vecumam ir gadījumos, ja bērnam vai jauniešim ir invaliditāte. Atsevišķus vecuma ierobežojumus var pagarināt līdz trim gadiem, ja ar medicīnisko izziņu konstatē, ka to turētāji slimo vai ir cietuši nelaimes gadījumā, kura dēļ nav iespējams apgūt izglītību.⁹⁰

Ar 2023.gada 11. decembra rīkojumu Nr. 422/2023⁹¹, kas stājas spēkā 2024.gada 1.janvārī, palielināts ģimenes pabalsta bērniem un jauniešiem un pirmsdzemdību ģimenes pabalsta apmērs **viena vecāka ģimenēm**.

⁸⁷ DECO PROteste (2024). Como confirmar agregado familiar e estudante dependente. Pieejams: [Comunicar agregado familiar às Finanças e à Segurança Social \(proteste.pt\)](https://www.proteste.pt/pt/Financas-e-a-Seguranca-Social/proteste.pt)

⁸⁸ Caixa Geral de Depósitos (2024). Pelo facto de existir só uma fonte de rendimento num agregado com crianças, as famílias monoparentais têm direito a alguns apoios. Pieejams: [Famílias monoparentais: com que apoios podem contar? \(cgd.pt\)](https://www.cgd.pt/pt/Familias-monoparentais-com-que-apoios-podem-contar?cgd.pt)

⁸⁹ Precizē ģimenes pabalsta bērniem un jauniešiem apmērus, pirmsdzemdību ģimenes pabalstu, apbedīšanas pabalstu, invaliditātes pabalstu ģimenes pabalstam, pabalstu par palīdzību trešajai personai un pastiprina ģimenes pabalsta palielinājumu vientuļo vecāku gadījumos. Rīkojums Nr. 422/2023. Pieejams: [Portaria n.º 422/2023 | DR](https://dre.pt/pt/Portaria-n-422-2023)

⁹⁰ Nosaka ģimenes pabalstu bērniem un jauniešiem un definē aizsardzību ģimenes izdevumu gadījumā ģimenes aizsardzības apakšsistēmas ietvaros. Dekrētlukums Nr. 176/2003. Pieejams: [Decreto-Lei n.º 176/2003 | DR \(diariodarepublica.pt\)](https://dre.pt/pt/Decreto-Lei-n-176-2003)

⁹¹ Precizē ģimenes pabalsta bērniem un jauniešiem apmērus, pirmsdzemdību ģimenes pabalstu, apbedīšanas pabalstu, invaliditātes pabalstu ģimenes pabalstam, pabalstu par palīdzību trešajai personai un pastiprina ģimenes pabalsta palielinājumu vientuļo vecāku gadījumos. Rīkojums Nr. 422/2023. Pieejams: [Portaria n.º 422/2023 | DR](https://dre.pt/pt/Portaria-n-422-2023)

Ģimenes pabalsta summa ir atkarīga no tā, kurā ienākumu grupā atrodas ģimene. Ienākumu grupas aprēķinā, mājsaimniecības kopējo gada ienākumu summu dalot ar bērnu un jauniešu skaitu mājsaimniecībā, kuriem ir tiesības saņemt pabalstu, pluss viens. *Piemēram, vientuļajai mammai ir divi bērni un mammas bruto ienākumi 2023.gadā bija 12 tūkstoši eiro. Tas nozīmē, ka 12 000 eiro dala ar trīs (2 bērni + 1), kas ir 4 tūkstoši eiro.*

Lai noteiktu ģimenes pabalsta bērniem un jauniešiem apmēru, saskaņā ar sociālā atbalsta indeksu, noteiktas 5 ienākumu grupas.

Tabula Nr. 6. Ienākumu grupas un to apmēri

Ienākumu grupa	Mājsaimniecības ienākumu aprēķins	Mājsaimniecības ienākumu robežvērtības, eiro ⁹²
1. grupa ⁹³	ienākumi, kas vienādi vai mazāki par 0,5 no sociālā atbalsta indeksa * 14	līdz 3 363,01 eiro
2. grupa	ienākumi, kas lielāki par 0,5 un vienādi vai mazāki par 1 no sociālā atbalsta indeksa * 14	No 3 363,01 līdz 6 726,02 eiro
3. grupa	ienākumi, kas lielāki par 1 un vienādi vai mazāki par 1,7 no sociālā atbalsta indeksa * 14	No 6 726,02 līdz 11 434,23 eiro
4. grupa	ienākumi, kas pārsniedz 1,7 un ir vienādi vai mazāki par 2,5 no sociālā atbalsta indeksa * 14	No 11 434,23 eiro līdz 16 815,05 eiro
5. grupa	ienākumi, kas pārsniedz 2,5 no sociālā atbalsta indeksa * 14	Vairāk nekā 16 815,05 eiro

Avots: [Abono de família: conheça os valores para 2024](#)

Attiecīgi, saskaņā ar iepriekš minēto piemēru, vientuļā mamma ietilpst 2. ienākumu grupā.

Viena vecāka ģimenes, kuras attiecināmas 1. ienākumu grupai, saņem papildu 50% no ģimenes pabalsta vērtības. Ja viena vecāka ģimene pieder pie 2., 3. vai 4. grupas, tā saņem papildu 42,5 % no ģimenes pabalsta vērtības.⁹⁴

Tabula Nr. 7. Ģimenes pabalsta apmērs par katru bērnu/jaunieti viena vecāka ģimenē

Mājsaimniecības ienākumu grupa	Līdz 36 mēnešiem, eiro			No 36 mēnešiem līdz 72 mēnešiem, eiro	Vecāks par 72 mēnešiem, eiro
	1 bērns	2 bērni	3 un vairāk bērni		
1. grupa*	274,55	367,92	428,31	108,00	
2. grupa	232,38	315,24	365,09	108,00	
3. grupa	189,86	267,99	313,13	85,29	78,14
4. grupa	127,13	183,59	207,20	64,37	-

Avots: [Abono de família para crianças e jovens - seg-social.pt](#)

Jebkurš jautājums, kas nosaka ģimenes pabalsta apturēšanu vai izbeigšanu, ir jāpaziņo Sociālā nodrošinājuma dienestam 10 darbdienu laikā. Gadījumos, kad informācija tiek noklusēta, tiek sniegta nepatiesa informācija u.c. situācijās tiek piemēroti naudas sodi no 100 līdz 2494 eiro.⁹⁵

Viena vecāka ģimenēm ģimenes pirmsdzemdību pabalsts savukārt palielināts par 35% no valstī noteiktā ģimenes pirmsdzemdību pabalsta ikmēneša summas. Šo pabalstu piešķir grūtniecēm no 13. grūtniecības

⁹² Tabulā ietvertā robežvērtība eiro aprēķināta kā ienākumu robežvērtība ģimenei, kura pretendē uz ģimenes pabalstu pirmo reizi un pieteikums iesniegts 2024.gadā. Aprēķinam šajā gadījumā tiek izmantots 2023.gada sociālā atbalsta indekss (480,43 eiro), kas attiecīgi bija spēkā laikā, kad tika gūti 2023.gada ienākumi. Savukārt, lai aprēķinātu ienākumu robežvērtības ģimenei, kura jau saņem ģimenes pabalstu un saņems to 2024.gadā, aprēķinam izmanto 2022. gada sociālā atbalsta indeksu (443,20 eiro).

⁹³ Bērniem un jauniešiem, kuri ietilpst 1. ienākumu grupā un kuru ienākumi ir mazāki par 0,35 no sociālā atbalsta indeksa, papildus saņem pabalsts naudas izteiksmē, ko sauc par garantiju. Instituto Da Segurança Social (2024). Guia prático garantia para a infância. Pieejams: [6126c563-7fcc-4695-a0f2-0b5af03c113d \(seg-social.pt\)](#)

⁹⁴ Montepio (2024). Abono de família: conheça os valores para 2024. Pieejams: [Abono de família: conheça os valores para 2024 \(montepio.org\)](#)

⁹⁵ Ministério do Trabalho, Solidariedade e Segurança Social (2024). Abono de família para crianças e jovens. Pieejams: [Abono de família para crianças e jovens - seg-social.pt](#)

nedēļas, lai kompensētu grūtniecības periodā radušās izmaksas. Tas piešķirams grūtniecēm, kuru ienākumi ir vienādi vai mazāki par 4. ienākumu grupā noteiktajiem.

Tabula Nr. 8. Ģimenes pirmsdzemdību pabalsta apmērs viena vecāka ģimenēm

	1. grupa	2. grupa	3. grupa	4. grupa
1 bērns	247,09 eiro	209,14 eiro	170,87 eiro	114,41 eiro
Dvīņi	494,18 eiro	418,28 eiro	341,74 eiro	228,82 eiro
Trīņi	741,27 eiro	627,42 eiro	512,61 eiro	343,23 eiro

Avots: [Abono de família pré-natal - seg-social.pt](https://abono-de-familia-pre-natal-seg-social.pt)

Personām, kuras saņem pabalstu, grūtniecības pārtraukšanas gadījumā 10 darba dienu laikā no notikuma dienas vai citiem faktiem, kas nosaka attiecīgā pabalsta izbeigšanu, ir jāpaziņo Sociālā nodrošinājuma dienestam. Gadījumos, kad informācija tiek noklusēta, tiek sniegta nepatiesa informācija u.c. situācijās tiek piemēroti naudas sodi no 100 līdz 2494 eiro.⁹⁶

Bērnu un jauniešu ģimenes pabalsts, kā arī pirmsdzemdību ģimenes pabalsts ir valsts administrēti pabalsti. Ģimenes tos var pieteikt Sociālās apdrošināšanas tiešsaistes portālā⁹⁷ vai klātienē Sociālās apdrošināšanas nodaļās vai tā saucamajos “iedzīvotāju veikalos”⁹⁸ vai iedzīvotāju centros⁹⁹, kas piedāvā attiecīgo pakalpojumu.

Bērnu un jauniešu ģimenes pabalsta, kā arī pirmsdzemdību ģimenes pabalsta pieprasītājiem pieteikumā jānorāda katra mājsaimniecības locekļa ienākumi, to personu skaits, kurām ir tiesības uz pabalstu mājsaimniecībā u.c. informācija. Pierādījumus par ienākumiem un tās mājsaimniecības sastāvu, no kuras ir atkarīga ģimenes pabalsta summu noteikšana bērniem un jauniešiem, jāiesniedz katru gadu, oktobrī, ar ieinteresētās puses deklarāciju, norādot likumā minētos elementus, likums neierobežo pierādījumu iesniegšanu par deklarāciju patiesumu un tos pieprasa iestādes vai dienesti, kas pārvalda pakalpojumus.¹⁰⁰ Attiecīgi, lūdzot ģimenes pabalstu un pirmsdzemdību ģimenes pabalstu, pieteikumā jānorāda informācija par savu mājsaimniecības sastāvu. Sociālās nodrošināšanas dienesti izmanto šo informāciju, lai noteiktu, vai mājsaimniecība ir viena vecāka mājsaimniecība. Ja tā ir, tās piemēro piešķirtā pabalsta summas palielinājumu.¹⁰¹ Gadījumos, kad ģimene ir viena vecāka ģimene, jāiesniedz:

- apstiprināta vienošanās par vecāku pienākumu noregulējumu: ja starp vecākiem ir vienošanās par vecāku pienākumu noregulējumu, tam jābūt apstiprinātam dzimtsarakstu nodaļā vai tiesā;
- spriedums par vecāku pienākumu noregulēšanu: ja vienošanās starp vecākiem nav noslēgta, iesniedzamais dokuments ir spriedums, kas pieņemts saistībā ar prasību par vecāku pienākumu noregulēšanu;

⁹⁶ Ministério do Trabalho, Solidariedade e Segurança Social (2024). Abono de família pré-natal. Pieejams: [Abono de família pré-natal - seg-social.pt](https://abono-de-familia-pre-natal-seg-social.pt)

⁹⁷ Ministério do Trabalho, Solidariedade e Segurança Social (n/d). Segurança Social. Pieejams: [Serviço de Autenticação da Segurança Social \(seg-social.pt\)](https://servico-de-autenticacao-da-seguranca-social-seg-social.pt)

⁹⁸ Agência para a Modernização Administrativa (n/d). A Loja de Cidadão. Pieejams: [Loja de Cidadão - AMA](https://loja-de-cidadao-ama.pt)

⁹⁹ Agência para a Modernização Administrativa (n/d). Espaço Cidadão. Pieejams: [Espaço Cidadão - AMA](https://espaço-cidadao-ama.pt)

¹⁰⁰ Portugāles Dekrētlukums Nr. 176/2003. Nosaka ģimenes pabalstu bērniem un jauniešiem un definē aizsardzību ģimenes izdevumu gadījumā ģimenes aizsardzības apakšsistēmas ietvaros. Pieejams: [Decreto-Lei n.º 176/2003 | DR \(diariodarepublica.pt\)](https://dreto-lei-n-176-2003-dr-diariodarepublica.pt)

¹⁰¹ Precizē ģimenes pabalsta bērniem un jauniešiem apmērus, pirmsdzemdību ģimenes pabalstu, apbedīšanas pabalstu, invaliditātes pabalstu ģimenes pabalstam, pabalstu par palīdzību trešajai personai un pastiprina ģimenes pabalsta palielinājumu vientuļo vecāku situācijās. Rikojums Nr. 422/2023. Pieejams: [Portarija Nr.º 422/2023 | DR \(diariodarepublica.pt\)](https://portarija-nr-422-2023-dr-diariodarepublica.pt)

- pierādījums pieprasījumam par vecāku pienākumu regulēšanu dzimtsarakstu nodaļā vai tiesā: ja vēl nav apstiprināta vienošanās/ spriedums, vai ja nav uzsākts vecāku pienākumu regulēšanas process, tas pēc iespējas ātrāk jāizdara dzimtsarakstu nodaļā vai Ģimenes un bērnu tiesā un jāiesniedz attiecīgie pierādījumi.¹⁰²

Ja ģimene kļūst par viena vecāka ģimeni pēc tam, kad ir iesniegts pieteikums pirmsdzemdību ģimenes vai ģimenes pabalstam, Sociālās apdrošināšanas tiešsaistes portālā jāmaina informācija par mājsaimniecības sastāvu vai klātienē jāiesniedz pierādījumi par izmaiņām mājsaimniecības sastāvā un/vai ienākumos, aizpildot iesniegumu/deklarāciju.¹⁰³

Studenti, kuri apgūst vidējo izglītību vai līdzvērtīgu izglītības līmeni, labi mācās, atbilst 1. un 2. ienākumu grupai, un saņem ģimenes pabalstu par bērniem un jauniešiem, var saņemt **stipendiju** ko piešķir katru mēnesi, lai cīnītos pret priekšlaicīgu mācību pārtraukšanu, uzlabotu skolas vecuma jauniešu kvalifikāciju un kompensētu pieaugošās izmaksas, kas saistītas ar obligātu vidusskolas vai līdzvērtīgu izglītību. Bērns un jaunietis no viena vecāka ģimenes var saņemt lielāku stipendiju, kas ir 108 eiro apmērā (nevis 72 eiro).¹⁰⁴

Bezdarbnieka pabalsts

Portugālē bezdarbnieka pabalstu piešķir darba ņēmējiem, kuri piespiedu kārtā zaudējuši darbu (kļuvuši par bezdarbniekiem no viņiem neatkarīgu iemeslu dēļ), lai kompensētu ienākumu trūkumu. Tā apmēru aprēķina atbilstoši katra darba ņēmēja ienākumiem un tā apmērs ir 65 % no atalgojuma. Ja darbu zaudējušais ir persona, kura audzina bērnu/-us viena, personai ir tiesības uz bezdarbnieka pabalsta palielinājumu 10% apmērā.¹⁰⁵ Iesniegums bezdarbnieka pabalsta saņemšanai kopā ar pamatojošajiem dokumentiem iesniedzams Nodarbinātības un profesionālās apmācības institūtam (Instituto do Emprego e Formação Profissional). Minētā iestāde izskata iesniegumu un visu papildus iesniegto dokumentāciju, nepieciešamības gadījumā pieprasot to precizēt un/vai papildināt.¹⁰⁶ Bezdarbnieka pabalsta pieteikumu iesniegšana notiek tiešsaistē¹⁰⁷ vai klātienē.

Lai iegūtu tiesības uz šo palielinājumu, personai papildus jāiesniedz iesniegums, kurā jānorāda informācija par to, vai pabalsta pieteicējs ir precējies vai atrodas de facto attiecībās. Iesniegums iesniedzams sociālās apdrošināšanas tiešsaistes portālā vai kādā no nodaļām.¹⁰⁸ Viena vecāka ģimene šī pabalsta saņemšanai sastāv no ģimenes pabalsta bērniem un jauniešiem saņēmējiem un vienas citas pieaugušas personas (vecāka,

¹⁰² Ministério do Trabalho, Solidariedade e Segurança Social (2024). Abono de família para crianças e jovens. Pieejams: [Abono de família para crianças e jovens - seg-social.pt](https://seg-social.pt/de-familia-para-criancas-e-jovens)

¹⁰³ Ministério do Trabalho, Solidariedade e Segurança Social (2020). DECLARAÇÃO / ALTERAÇÃO COMPOSIÇÃO E RENDIMENTOS DO AGREGADO FAMILIAR. Pieejams: [ade3c638-7cf9-484d-a805-a018698b2198 \(seg-social.pt\)](https://seg-social.pt/ade3c638-7cf9-484d-a805-a018698b2198)

¹⁰⁴ Ministério do Trabalho, Solidariedade e Segurança Social (2023). Bolsa de estudo. Pieejams: [Bolsa de estudo - seg-social.pt](https://seg-social.pt/bolsa-de-estudo)

¹⁰⁵ Caixa Geral de Depósitos (2024). Como calcular o valor e a duração do subsídio de desemprego. Pieejams: [Como calcular o valor e a duração do subsídio de desemprego \(cgd.pt\)](https://cgd.pt/como-calcular-o-valor-e-a-duracao-do-subsidio-de-desemprego)

¹⁰⁶ Instituto Da Segurança Social (2024). Guia Prático Subsídio De Desemprego. Pieejams: [1867b682-64f2-4b1a-8f39-ca008602a16b \(seg-social.pt\)](https://seg-social.pt/1867b682-64f2-4b1a-8f39-ca008602a16b)

¹⁰⁷ Iefponline (2019). Submissão online de Requerimentos de Subsídio de Desemprego. Pieejams: [Apresentação do PowerPoint \(iefp.pt\)](https://iefp.pt/apresentacao-do-powerpoint)

¹⁰⁸ Ministério do Trabalho, Solidariedade e Segurança Social (2021). Requerimento majoração do montante do subsídio de desemprego, do subsídio por cessação de atividade ou do subsídio por cessação de atividade profissional. Pieejams: [40f432a2-72aa-467a-a705-8626628b9b0f \(seg-social.pt\)](https://seg-social.pt/40f432a2-72aa-467a-a705-8626628b9b0f)

radnieka līdz 3. pakāpei, adoptētāja, aizbildņa vai personas, kurai pieteikuma iesniedzējs ir uzticēts ar tiesas vai administratīvu lēmumu no juridiski kompetentām iestādēm vai dienestiem).¹⁰⁹

Gadījumos, kad informācija tiek noklusēta, tiek sniegta nepatiesa informācija u.c. situācijās, tiek piemēroti naudas sodi no 100 līdz 1000 eiro vai liegums saņemt bezdarbnieka pabalstu un/vai sociālo bezdarbnieka pabalstu līdz pat 2 gadiem.¹¹⁰

Cits sociālais atbalsts

Sociālais iekļaušanas pabalsts Portugālē paredzēts personām ar invaliditāti, kuru invaliditātes pakāpe ir vienāda vai lielāka par 60%.¹¹¹ Viena vecāka māsaimniecības, kuras saņem sociālās iekļaušanas pabalstu par bērnu līdz bērna 18 gadu vecumam, var saņemt ikmēneša summas palielinājumu par 35%.¹¹² Lai saņemtu pabalstu, cita starpā, jāsniedz informācijas par māsaimniecības sastāvu. Viena vecāka ģimeni veido bērni un jaunieši, kuriem ir tiesības uz pabalstu, un viens pieaugušais. Šis pieaugušais var būt ne tikai bērna tēvs vai māte, bet arī citas radniecības pakāpes radnieks. Tas var būt kāds no vecvecākiem, vecvecvecākiem, brālis un māsa, onkulis utt., vai persona, kurai nepilngadīgais ir uzticēts ar tiesas vai administratīvu lēmumu.¹¹³ Iesniegums iesniedzams sociālās apdrošināšanas tiešsaistes portālā vai kādā no nodaļām. Gadījumos, kad informācija tiek noklusēta, tiek sniegta nepatiesa informācija u.c. situācijās tiek piemēroti naudas sodi no 100 – 2494 eiro.¹¹⁴

Kopš 2022. gada septembra Portugālē ir pieejami bezmaksas **dienas aprūpes centru pakalpojumi** (Latvijas analogs ir pirmsskolas izglītības iestāde). Centri paredzēti bērniem, kas dzimuši pēc 2021. gada 1. septembra (ieskaitot). “Laimīgo bērnudārzu” programma tika izstrādāta, lai apkarotu bērnu nabadzību, veicinātu integrāciju un vienlīdzīgu piekļuvi iespējām un atbalstītu personīgās, ģimenes un profesionālās dzīves saskaņošanu. Prioritāra piekļuve citu starpā ir bērniem no viena vecāka ģimenes.¹¹⁵

Mājokļu atbalsts

“Porta 65” sākotnēji ir jaunatnes programma, valdības finansiāls atbalsts ģimenēm vecumā no 18 līdz 35 gadiem. Atbalsta saņēmēji ir jaunieši, kuri dzīvo vieni, māsaimniecībās vai kopdzīvē. Ja tas ir jauns pāris (precējies vai de facto savienība), viens no pāra locekļiem var būt līdz 37 gadu vecumam. Programmas mērķis ir veicināt jauniešu autonomiju, degradēto pilsētu teritoriju atjaunošanos un īres tirgus dinamiku.¹¹⁶ Jaunieši saskaņā ar Porta 65 programmu var iegūt atbalstu īres izdevumu segšanai. Tomēr, lai gūtu atbalstu,

¹⁰⁹ Ministério do Trabalho, Solidariedade e Segurança Social (2024). Subsídio de desemprego. Pieejams: [Subsídio de desemprego - seg-social.pt](#)

¹¹⁰ Instituto Da Segurança Social (2024). Guia Prático Subsídio De Desemprego. Pieejams: [1867b682-64f2-4b1a-8f39-ca008602a16b \(seg-social.pt\)](#)

¹¹¹ Ministério do Trabalho, Solidariedade e Segurança Social (2024). Prestação Social para a Inclusão. Pieejams: [Prestação Social para a Inclusão - seg-social.pt](#)

¹¹² Turpat.

¹¹³ Turpat.

¹¹⁴ Turpat.

¹¹⁵ Caixa Geral de Depósitos (2024). Como é que as creches são gratuitas? Pieejams: [Creches gratuitas: quem tem direito e como aceder? \(cgd.pt\)](#)

¹¹⁶ Caixa Geral de Depósitos (2024). Porta 65: 11 perguntas e respostas para perceber este apoio. Pieejams: [Porta 65: 11 perguntas e respostas para perceber este apoio \(cgd.pt\)](#)

jauniešiem ir jāatbilst virknei prasību, tostarp attiecībā uz ikmēneša ienākumiem. Ar laiku programma tika paplašināta un izveidota papildus programma “Porta 65+”, kas aptver atbalsta sniegšanu neatkarīgi no personas vecuma, šajā programmā īpašs atbalsts ir paredzēts viena vecāka ģimenēm.¹¹⁷ Attiecībā uz viena vecāka ģimenēm, cita starpā, jānorāda, ka konkrētā ģimene saņem ģimenes pabalsta bērniem un jauniešiem palielinājumu par viena vecāka ģimeni vai iedzīvotāju ienākuma deklarācija par iepriekšējo gadu, vai jebkurš cits dokuments, kas apliecina viena vecāka ģimenes stāvokli.¹¹⁸

Darba tiesības

Papildus visām tiesībām, kas piešķirtas tiesību aktos, lai darba ņēmēji varētu rūpēties par ģimeni, mātei vai tēvam, kas ir atbildīgs par bērnu/-iem viena vecāka ģimenē un kam ir bērni līdz 8 gadu vecumam, ir tiesības strādāt attālināti. Darba devējs nevar noraidīt šo pieprasījumu, ja ir izpildīti šādi nosacījumi:

- Attālinātais darbs ir saderīgs ar veicamo darbu;
- Darba devējam ir resursi un līdzekļi, lai to izdarītu;
- Uzņēmumā ir 10 vai vairāk darbinieki.¹¹⁹

Papildus minētajiem sociālajiem, mājošanas un darba tiesību atbalsta veidiem, vecākiem, kuri bērnus audzina vieni, pieejami arī dažādi citi atbalsta veidi, ja to ienākumi attiecināmi uz 1. un 2. ienākumu kategoriju. Piemēram, Portugālē jebkura ģimene, kuras kopējie gada ienākumi ir zemi (attiecas uz 1. un/vai 2. ienākumu kategoriju) var saņemt atlaidi elektroenerģijai, ūdenim un internetam,¹²⁰ atbalstu skolas piederumu, grāmatu, ēdināšanas un transporta izdevumu segšanai u.c.¹²¹

Iedzīvotāju ienākuma nodoklis

Visām ģimenēm Portugālē ir tiesības uz iedzīvotāju ienākuma nodokļa atvieglojumu¹²² par katru bērnu. Tomēr, viena vecāka ģimenēm ir īpaša priekšrocība, kas attiecas uz iedzīvotāju ienākuma nodokļa atvieglojumiem vispārējiem un ģimenes izdevumiem. Kamēr citām ģimenēm ir tiesības samazināt apliekamo iedzīvotāju ienākuma nodokli par 35% no šo izdevumu summas, nepārsniedzot 250 eiro, viena vecāka ģimenēm ir tiesības samazināt apliekamo iedzīvotāju ienākuma nodokli par 45%, nepārsniedzot 335 eiro.¹²³ Svarīgi ņemt vērā arī to, ka neatkarīgi no tā, vai persona ir vai nav no viena vecāka ģimenes, visām

¹¹⁷ Caixa Geral de Depósitos (2024). Famílias monoparentais: com que apoios podem contar? Pieejams: [Famílias monoparentais: com que apoios podem contar? \(cgd.pt\)](https://www.cgd.pt/familias-monoparentais-com-que-apoios-podem-contar?cgd.pt)

¹¹⁸ Portugāles Rikojums Nr. 277-A/2010 ar kuru regulē finansiālā atbalsta programmu Porta 65 - Noma jauniešiem. Pieejams: [Regulamenta o Decreto-Lei n.º 308/2007, de 3 de Setembro, que cria o programa de apoio financeiro Porta 65 - Arrendamento por Jovens | DR \(diariodarepublica.pt\)](https://www.dre.pt/Regulamenta-o-Decreto-Lei-n-308-2007-de-3-de-Setembro-que-cria-o-programa-de-apoio-financeiro-Porta-65-Arrendamento-por-Jovens-DR-diariodarepublica.pt)

¹¹⁹ Caixa Geral de Depósitos (2023). Despesas de teletrabalho: quem paga e como se calculam? Pieejams: [Despesas de teletrabalho: quem paga e como se calculam? \(cgd.pt\)](https://www.cgd.pt/teletrabalho-quem-paga-e-como-se-calculam?cgd.pt)

¹²⁰ Notas em Dia (2024). Apoios do Estado 2024: Se recebe o salário mínimo conheça os apoios existentes. Pieejams: [Apoios do Estado 2024: Se recebe o salário mínimo conheça os apoios existentes – Notas Em Dia](https://www.notasemdia.pt/apoios-do-estado-2024-se-recebe-o-salario-minimo-conheca-os-apoios-existentes-notas-em-dia)

¹²¹ Notas em Dia (2024). Ação social escolar, o que é e quem tem direito? Pieejams: [Ação social escolar – Notas Em Dia](https://www.notasemdia.pt/acao-social-escolar-o-que-e-e-quem-tem-direito-notas-em-dia)

¹²² Iedzīvotāju Ienākuma Nodokļa Kods. Pieejams: [Código Do Imposto Sobre O Rendimento Das Pessoas Singulares \(portal.fiscas.gov.pt\)](https://portal.fiscas.gov.pt/codigo-do-imposto-sobre-o-rendimento-das- pessoas-singulares)

¹²³ Caixa Geral de Depósitos (2024). Famílias monoparentais: com que apoios podem contar? Pieejams: [Famílias monoparentais: com que apoios podem contar? \(cgd.pt\)](https://www.cgd.pt/familias-monoparentais-com-que-apoios-podem-contar?cgd.pt)

ģimenēm ir tiesības uz nodokļa atvieglojumiem par katru bērnu vai jauniešu: 726 eiro par bērnu līdz trīs gadu vecumam un 600 eiro par tiem, kas vecāki par trim gadiem un 900 eiro par katru bērnu līdz 3 gadu vecumam, ja tas ir otrais vai nākamais apgādājamais bērns (neatkarīgi no pirmā bērna vecuma).¹²⁴

Izdevumi, kuri samazina nodokļa apmēru ir, piemēram, izdevumi izglītībai un apmācībām (mācību maksa, izdevumi par dienas aprūpes centriem un bērnudārziem, ēdināšana skolā, studentu izmitināšana, skolas piederumu iegāde (ja tie iegādāti skolā)), izdevumi veselības aprūpei, vispārējiem ģimenes izdevumiem, kas ietver sevī izdevumus par komunālajiem pakalpojumiem, degvielas, apģērba un pārtikas iegādi u.c. Gan minētajām izdevumu kategorijām, gan citām ir arī atsevišķi limiti un piemērošanas nosacījumi.¹²⁵ Lai saņemtu atvieglojumu, iesniedzot iedzīvotāju ienākumu nodokļa deklarāciju, jāiesniedz izdevumus pamatojošie dokumenti. To administrē Nodokļu un muitas iestāde (*Autoridade Tributária e Aduaneira*).¹²⁶ Iesniedzot deklarāciju, nodokļu maksātājiem Nodokļu un muitas iestādes Finanšu portālā jāapstiprina vai jāatjauno informācija par savas mājsaimniecības sastāvu. Nodokļu atvieglojumu sadalīšanas veids ir atkarīgs no tā, kas ir noteikts līgumā, kas regulē vecāku pienākumus. Gadījumos, kad:

- nav noteikta dalītā aizgādība, vecākam, kurš maksā uzturlīdzekļus, ir tiesības ieturēt 20% no to summas. Tomēr vecāks nevar atskaitīt citus izdevumus par apgādājamo, piemēram, izglītību vai veselību;
- noteikta dalītā aizgādība, iespējams sadalīt izdevumus. Dalītās aizgādības gadījumā sadalīšana var tikt veikta vienādās daļās vai citā veidā (piemēram, 60/40 vai 30/70, ja summa ir 100), atbilstoši aizgādības regulējuma līgumā noteiktajam. Lai veiktu šo sadalījumu, ar Finanšu portāla starpniecību ir jāpaziņo ģimeņu grupa (ieskaitot bērnu uzturēšanās statusu) un procentuālā daļa no izdevumu vērtības, kas jāatvelk katram vecākam. Ja starp vecākiem rodas domstarpības par procentiem, kuru summa nav 100%, Federālais ieņēmumu dienests katram no viņiem automātiski piemēro 50% procentus. Ja dalīta aizgādība notiek ar mainīgu dzīvesvietu, izdevumi tiek dalīti uz pusēm un katrs vecāks var ieturēt 50%.
- aizgādība ir piešķirta tikai vienam no vecākiem, tad tikai šis vecāks var iekļaut izdevumus par bērnu savā deklarācijā.¹²⁷

Uzturlīdzekļi

Uzturlīdzekļi nav paredzēti tikai un vienīgi tam, lai garantētu bērna pamata iztiku. Ar uzturlīdzekļiem saprot visu, kas nepieciešams bērna vai jaunieša uzturēšanai un izglītošanai, piemēram, cita starpā pārtiku, apģērbu, mācību grāmatas un materiālos un veselības aprūpes izdevumus. Vecākiem vienmēr ir pienākums

¹²⁴ Montepio (2024). Famílias monoparentais: direitos e apoios. Pieejams: [Famílias monoparentais: direitos e apoios \(montepio.org\)](https://montepio.org)

¹²⁵ Montepio (2024). Conheça as despesas que pode deduzir no IRS. Pieejams: [Conheça as despesas que pode deduzir no IRS \(montepio.org\)](https://montepio.org)

¹²⁶ Área Tributária (n/d). Pieejams: [Portal das Finanças \(portal.finanze.gov.pt\)](https://portal.finanze.gov.pt)

¹²⁷ Caixa Geral de Depósitos (2024). Sabe como funciona o IRS para os pais separados? Pieejams: [Sabe como funciona o IRS para os pais separados? \(cgd.pt\)](https://cgd.pt)

nodrošināt uzturlīdzekļus saviem nepilngadīgajiem bērniem. Katra vecāka ieguldījums šo izdevumu segšanā būs proporcionāls viņa finansiālajām iespējām.¹²⁸

Ja laulība tiek šķirta uz abpusējas vienošanās pamata, vecāku varas noteikšana un uzturlīdzekļu maksāšana jau ir daļa no vienošanās, kas tiek noformēta Dzimtsarakstu nodaļā. Ja ir bijis nepieciešams vērsties tiesā, lai šķirtu laulību, vienošanos par uzturlīdzekļiem var apstiprināt tiesā. Ja starp vecākiem (precētiem vai neprecētiem) nav panākta vienošanās, uzturlīdzekļus vienmēr nosaka tiesa. Summu nosaka katrā gadījumā atsevišķi un ņemot vērā bērna vajadzības un vecāku finansiālo situāciju. Ja persona, kas ir atbildīga par uzturlīdzekļu maksāšanu, nemaksā vai nepilda šo pienākumu, kreditors (t.i., tas no vecākiem, kuram ir piešķirtas aizgādības tiesības) var vērsties tiesā. Kreditors lūdz tiesu veikt nepieciešamos pasākumus, lai nodrošinātu, ka parādniekam ir pienākums pildīt savus pienākumus. Kreditors var arī pieprasīt, lai tiesa piespriež saistību nepildītājam samaksāt naudas sodu, kā arī izmaksāt kompensāciju. Uzturlīdzekļu saistību neizpilde Portugālē ir noziegums, kuru reglamentē Kriminālkodekss. Nepildot pienākumu, personai var tikt piemērots naudas sods vai cietumsods ar brīvības atņemšanu, galējos gadījumos sasniedzot pat 2 gadu cietumsodu. Ja tēvam vai mātei nav finansiālu iespēju maksāt uzturlīdzekļus, var aktivizēt Nepilngadīgo uzturlīdzekļu garantiju fondu.¹²⁹

Nepilngadīgo uzturlīdzekļu garantiju fonds nodrošina uzturlīdzekļu maksājumus vecāka vietā, kurš nepilda savas saistības. Uzturlīdzekļu apmēru nosaka tiesa un tas ir paredzēts bērniem vai jauniešiem līdz 18 gadu vecumam, un to mērķis ir garantēt nepilngadīgā iztikas līdzekļus. Viens no kritērijiem uzturlīdzekļu saņemšanai no minētā fonda ir mājāsaimniecības ienākumi, tie nedrīkst pārsniegt sociālā atbalsta indeksa vērtību.¹³⁰ 2024. gadā sociālā atbalsta indekss bija 509,26 eiro, bet 2023. gadā 480,43 eiro.¹³¹

Atbalsta organizācijas

Izpētes rezultātā netika identificētas organizācijas, kuru darbs būtu specifiski fokusēts uz viena vecāka ģimenēm. Tomēr, tika identificēta bezpeļņas organizācija “BEIRA SERRA”, kura pozicionē sevi kā attīstības asociāciju un darbojas reģionālā līmenī (Cova da Beira reģionā). Organizācija īsteno projektus sociālajā, ekonomikas, kultūras un vides jomā ar mērķi izveidot taisnīgu un vienlīdzīgu sabiedrību.¹³² Cita starpā, organizācija 2019. gadā uzsāka projektu, kurš bija fokusēts tieši uz viena vecāka sieviešu ģimenēm un ilga trīs gadus. 2024.gadā projekts turpinās. “Veleda - Sievietes tīklā” ir Beira Serra atbalstītā projekta nosaukums, kura mērķis ir palīdzēt vientuļo vecāku ģimenēm vairākās pašvaldībās. Projekta mērķis ir izveidojot atbalsta tīklu nepilnām ģimenēm, uzlabojot viņu dzīves apstākļus. Projekta ietvaros izveidotas:

¹²⁸ Ministério Público Portugal (n/d). Cidadão. Pieejams: [Cidadão | Portal do Ministério Público - Portugal \(ministeriopublico.pt\)](https://www.ministeriopublico.pt/)

¹²⁹ Caixa Geral de Depósitos (2022). Pensão de alimentos aos filhos: o que é e como funciona? Pieejams: [Pensão de alimentos aos filhos: o que é e como funciona? \(cgd.pt\)](https://www.cgd.pt/pt/seg-social/pensao-de-alimentos-aos-filhos-o-que-e-e-como-funciona?cgd=pt)

¹³⁰ Ministério do Trabalho, Solidariedade e Segurança Social (2024). Fundo de Garantia de Alimentos Devidos a Menores. Pieejams: [Fundo de Garantia de Alimentos Devidos a Menores - seg-social.pt](https://www.fundo-de-garantia-de-alimentos-devidos-a-menores-seg-social.pt/)

¹³¹ Caixa Geral de Depósitos (2024). Indexante dos apoios sociais: qual é a importância do IAS? Pieejams: [Indexante dos apoios sociais: qual é a importância do IAS? \(cgd.pt\)](https://www.cgd.pt/pt/seg-social/indexante-dos-apoios-sociais-qual-e-a-importancia-do-ias?cgd=pt)

¹³² BEIRA SERRA (n/d). Quem somos. Pieejams: [INÍCIO | Beira Serra](https://www.beira-serra.org/)

- VELEDA grupas – atbalsta /palīdzības grupas sievietēm, kuru mērķis ir novērst izolētību, sniegt atbalstu un informāciju, kā arī veicināt sadraudzību starp sievietēm, kuras dzīvo līdzīgā situācijā.
- Atvērto durvju telpas – individualizēts atbalsts, lai palīdzētu risināt konkrētas situācijas.
- Ķenguru mammas - bērnu aprūpe starp VELEDA sievietēm, kad vien nepieciešams.
- Darbnīcas mājās - apmācības un nelielu remontdarbu veikšana, lai uzlabotu ģimeņu dzīves apstākļus.
- Praktisks ceļvedis vientuļo vecāku ģimenēm.
- Apmācības cilvēkresursu speciālistiem par vientuļo vecāku statusu un darbu.¹³³

Projekts guva finansiālu atbalstu La Caixa fonda un BPI Solidaritātes balvas ietvaros. "La Caixa" fonds ir bezpeļņas organizācija, bet BPI ir banka. Abas minētās organizācijas īsteno kopīgu iniciatīvu, kuras mērķis ir sniegt finansiālu atbalstu privātu bezpeļņas iestāžu projektiem, kas īpaši paredzēti neaizsargātā situācijā esošiem cilvēkiem un kas veicina dzīves kvalitātes uzlabošanu un vienlīdzīgas iespējas cilvēkiem, kuri dzīvo Portugālē.¹³⁴

Dažās Portugāles **pašvaldībās** tiek piedāvātas īres atbalsta programmas, kuru veids un apmērs ir atkarīgs no konkrētās pašvaldības. Atbalsts var izpausties gan kā ikmēneša finansiālā palīdzība, gan kā nodrošinājums ar mājokli par samazinātām cenām, tas ir paredzēts ģimenēm ar zemiem ienākumiem. Atsevišķas pašvaldības ir paplašinājušas atbalsta saņēmēju loku iekļaujot tajā arī viena vecāka ģimenes.¹³⁵

Slovēnija

Saskaņā ar Eurostat datiem, Slovēnijā 2023. gadā bija 9,5 tūkstoši vientuļo vecāku ar apgādājamajiem bērniem.¹³⁶ 2021. gadā vientuļo vecāku ģimene Slovēnijā ir trešais izplatītākais ģimenes veids. Šāda veida ģimene veido 23% no visām ģimenēm un 33% no ģimenēm ar bērniem. Lielākā daļa viena vecāka ģimeņu (80%) ir mātes ar bērniem. Salīdzinot ar 2011. gadu, 2021. gadā vientuļo vecāku ģimeņu īpatsvars nedaudz samazinājās. Viens no iemesliem, iespējams, bija dzīvesvietas adrešu regulēšana saistībā ar pasākumiem, kas saistīti ar Covid-19 slimības profilaksi. Tiek pieļauts, ka arī pirms 2021. gada viena vecāka ģimeņu īpatsvars faktiski bija mazāks.¹³⁷

Vecāku pienākumi

Saskaņā ar Slovēnijas Ģimenes kodeksu,¹³⁸ vecākiem ir galvenā atbildība par bērna aprūpi, audzināšanu un attīstību un vecāki par to ir vienlīdz atbildīgi. Bērna intereses ir viņu primārais pienākums. Aprūpi īsteno

¹³³ BEIRA SERRA (n/d). Quem somos. Pieejams: [INÍCIO | Beira Serra](#)

¹³⁴ Fundação "la Caixa" (2024). O que fazemos. Pieejams: [O que fazemos - Fundação "la Caixa" \(fundacaolacaixa.pt\)](#)

¹³⁵ Jornal de Notícias (2024). Famílias monoparentais e idosos são quem mais pede ajuda para pagar a renda. Pieejams: [Famílias monoparentais e idosos são quem mais pede ajuda para pagar a renda](#)

¹³⁶ Eurostat (2024). Number of households by household composition, number of children and age of youngest child. Pieejams: [Statistics | Eurostat](#)

¹³⁷ Statistical Office of the Republic of Slovenia (2021). Households and families, Slovenia, 1st January 2021. Pieejams: [Households and families, Slovenia, 1st January 2021 \(stat.si\)](#)

¹³⁸ Slovēnijas Ģimenes kodekss. Pieejams: [Družinski zakonik \(DZ\) \(PISRS\)](#)

abi vecāki, savstarpēji vienojoties un ievērojot bērna intereses. Ja viņi nevar vienoties paši, viņiem palīdz panākt vienošanos sociālā darba centrs vai mediatori. Ja vecāki nedzīvo kopā un bērna aprūpi un audzināšanu nenodrošina abi vecāki, vecāki, savstarpēji vienojoties un saskaņā ar bērna interesēm, lemj par jautājumiem, kas būtiski ietekmē bērna attīstību. Ja viņi nevar vienoties paši, panākt vienošanos viņiem palīdz sociālā darba centrs vai, ja viņi to vēlas, mediatori. Vecāks, kurš nodrošina bērna aprūpi un audzināšanu, lemj par jautājumiem, kas saistīti ar bērna ikdienas dzīvi un bērna dzīvesvietu, ja tas neskar jautājumus, kas būtiski ietekmē bērna attīstību. Ja vecāki nespēj vienoties par jautājumiem, kas būtiski ietekmē bērna attīstību, šajos gadījumos lēmumu pieņem tiesa. Ja viens no vecākiem nevar īstenot vecāku aprūpi, otrs vecāks īsteno vecāku aprūpi viens pats. Ja viens no vecākiem vairs nav dzīvs vai nav zināms, vai ja viņam ir atņemta vecāku aprūpe, vecāku aprūpe pieder otram vecākam. Vecāki var vienoties, ka visi bērni ir viena vecāka aprūpē vai, ka viens no bērniem ir viena vecāka aprūpē, bet otrs bērns - otra vecāka aprūpē. Ja vecāki nevar panākt vienošanos, viņiem to palīdz darīt sociālā darba centrs vai, ja viņi vēlas, mediatori.

Ja laulātajiem ir nepilngadīgi bērni, tiesa spriedumā par laulības šķiršanu lemj, kam jānodrošina bērna turpmākā aprūpe. Tiesa lemj arī par uzturlīdzekļiem un otra vecāka saskarsmi ar bērnu. Aizbildnība tiek lietots kā termins, kas nozīmē, kam jānodrošina bērna aprūpe un audzināšana. Tā sauktā dalītā vai kopīgā aizgādība ir piemērota tikai bijušajiem laulātajiem, kuri spēj savstarpēji vienoties.¹³⁹ Ja vecāki saskaņā ar noteikumiem, kas regulē laulības un ģimenes attiecības, vienojas par kopīgu aizgādību vai saglabā kopīgu aizgādību pār bērnu, tad, nosakot mājsaimniecības materiālo situāciju, bērns tiek ņemts vērā kopā ar tā vecāka mājsaimniecību, par kuru abi vecāki ir iepriekš vienojušies. Ja vecāki par to nevienojas, nosakot mājsaimniecības materiālo situāciju, bērns tiek pieskaitīts tam vecākam, pie kura ir deklarēta bērna pastāvīgā dzīvesvieta. Nosakot tiesības uz finansiālu sociālo palīdzību vai kompensējošu piemaksu bērna kopīgas aizgādības gadījumā, minimālo ienākumu apmēru bērnam nosaka uz pusi no tā kritērija līmeņa, uz kuru bērnam ir tiesības saskaņā ar tiesību aktiem, kas reglamentē sociālā nodrošinājuma pabalstus.¹⁴⁰

Paternitāte un maternitāte

Ģimenes kodekss nosaka, ka par bērna māti tiek uzskatīta sieviete, kura šo bērnu dzemdējusi. Par laulībā dzimuša bērna tēvu tiek uzskatīts bērna mātes vīrs. Ārlaulībā dzimuša bērna tēvs ir vīrietis, kurš atzīst bērnu par savu vai kura paternitāte ir noteikta ar tiesas lēmumu. Vīrietis var atzīt paternitāti sociālā darba centrā, dzimtsarakstu nodaļā, publiskā dokumentā (piemēram, notariālā aktā) vai testamentā. Ja laulība beidzas ar bērna mātes vīra nāvi un bērns piedzimst 300 dienu laikā pēc laulības beigām, par bērna tēvu uzskata mātes mirušo vīru. Bērns, kas dzimis laulībā, kuru māte noslēgusi 300 dienu laikā pēc iepriekšējās laulības izbeigšanās, tēvs ir mātes jaunais vīrs, neatkarīgi no iepriekšējās laulības izbeigšanās iemesla.¹⁴¹ Paternitāti

¹³⁹ Odvetniška pisarna Mele (n/d). Razveza zakonske zveze. Pieejams: [Razveza zakonske zveze - Odvetniška pisarna Mele \(odvetnik-mele.si\)](http://odvetnik-mele.si)

¹⁴⁰ eUpravi (n/d). Vloga za uveljavljanje pravic iz javnih sredstev. Pieejams: [eUprava - Vloga \(gov.si\)](http://eUprava-Vloga.gov.si)

¹⁴¹ Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (n/d). Materinstvo in očetovstvo. Pieejams: [Materinstvo in očetovstvo | GOV.SI](http://Materinstvo.in.očetovstvo.GOV.SI)

var atzīt pēc bērna piedzimšanas vai pirms tās. Paternitāti bērnam, kas ieņemts, bet vēl nav piedzimis, var atzīt tikai tad, ja tam piekrīt māte.¹⁴² Dzimumnoziegumu rezultātā dzimušu bērnu paternitātes noteikšana likumdošanā netiek atrunāta.

Definējums

Saskaņā ar Likumu par valsts pabalstu piemērošanu, Slovēnijā par viena vecāka ģimeni (*enostarševska družina*) uzskata viena vecāka savienību ar bērniem, ja otrs vecāks ir miris un bērns nesaņem uzturlīdzekļus (apgādnieka zaudējuma pensiju), vai ja otrs vecāks nav zināms, vai ja bērns nesaņem uzturlīdzekļus no otra vecāka.¹⁴³

Viena vecāka ģimenēm nav paredzēts atsevišķs valsts garantēts atbalsts, taču šī grupa ir atzīta kā īpaša mērķa grupa ar tiesībām saņemt papildu atbalstu sociālajai palīdzībai naudas izteiksmē, bērnu pabalstam, sociālās aizsardzības pabalstam un atsevišķiem pakalpojumiem.

Palīdzības saņemšanas nosacījumi paredz, ka bērni, kurus audzina tikai viens no vecākiem, ir tiesīgi saņemt atbalstu, ja:

- otrs vecāks ir miris un bērns no viņa nesaņem uzturlīdzekļus (parasti apgādnieka zaudējuma pensiju); vai
- otrs vecāks nav zināms; vai
- bērns faktiski nesaņem uzturlīdzekļus no otra vecāka (otrs vecāks nemaksā uzturlīdzekļus).

Gadījumā, ja otrs vecāks nemaksā uzturlīdzekļus un ja bērns saņem uzturlīdzekļu kompensāciju, bērnam nav tiesību uz pabalstu, kas pienākas viena vecāka ģimenēm. Tāpat, ja uzturlīdzekļu pabalsts netiek pieprasīts, bet bērnam varētu būt tiesības uz to, bērnam nav tiesību uz šo pabalstu.¹⁴⁴

Sociālo pabalstu saņemšanai jāiesniedz iesniegums Slovēnijas Sociālā darba centrā. Saskaņā ar sociālās labklājības likumu¹⁴⁵ **Sociālā darba centrs** tiek izveidots kā valsts sociālās labklājības iestāde. Sociālā darba centra struktūrvienības nodrošina sociālās labklājības pakalpojumus, valsts pilnvaras un uzdevumus, kā arī pašvaldībai svarīgas sociālās labklājības programmas un sadarbību ar nevalstiskajām organizācijām. Sociālā darba centrs nodrošina sociālo profilaksi, pirmo sociālo palīdzību, individuālo palīdzību, atbalstu noziegumos cietušajiem, atbalstu ģimenēm, sociāli maznodrošinātām grupām, nodrošina krīzes izmitināšanu u.c.

Sociālā darba centrs informāciju par iesnieguma izskatīšanai un lēmuma pieņemšanai nepieciešamajiem faktiem *ex officio* iegūst no savas lietvedības, kā arī no administratīvajiem, citu valsts institūciju, pašvaldību institūciju vai valsts varas turētāju oficiālajiem reģistriem.¹⁴⁶ Iesniegumā (piesakoties tiesību izmantošana

¹⁴² Na sodišču (n/d). Ugotavljanje / izpodbijanje očetovstva / materinstva. Pieejams: [Ugotavljanje / izpodbijanje očetovstva / materinstva | Na sodišču \(nasodiscu.si\)](#)

¹⁴³ Slovēnijas Likums par tiesību īstenošanu no valsts līdzekļiem. Pieejams: [Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev \(ZUPJS\) \(PISRS\)](#)

¹⁴⁴ Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (2024). Denarna socialna pomoč. Pieejams: [Denarna socialna pomoč | GOV.SI](#)

¹⁴⁵ Slovēnijas Sociālās labklājības likums. Pieejams: [Zakon o socialnem varstvu \(ZSV\) \(PISRS\)](#)

¹⁴⁶ Slovēnijas Noteikumi par kārtību, kādā tiek īstenotas tiesības uz ģimenes pabalstiem. Pieejams: [Pravilnik o postopkih za uveljavljanje pravic do družinskih prejemkov \(PISRS\)](#)

no valsts līdzekļiem: sociālajai palīdzībai naudas izteiksmē, bērna pabalstam, sociālās aizsardzības pabalstam u.c.) ir iekļauts tiešs jautājums par to, vai iesnieguma iesniedzējs ir viena vecāka ģimene. Kā arī, iesnieguma iesniedzējam papildus ir jāsniedz visa informācija, kura nav pieejama oficiālajos reģistros. Piemēram, ģimenes locekļu kontu izraksti, pierādījums par laulības šķiršanas procesa uzsākšanu u.c. Papildus, nosakot iesniedzēja finansiālo situāciju, tiek ņemtas vērā šādas personas, kuras jānorāda iesniegumā:

- laulātais vai persona, ar kuru pieteikuma iesniedzējs dzīvo ārpus laulības savienībā, kas saskaņā ar laulību un ģimenes attiecībām regulējošo normatīvo aktu ir tiesiskajām sekām pielīdzināmas laulības (laulāto nenorāda, ja laulātais vairs nedzīvo ar ģimeni un ir uzsākts laulības šķiršanas process);
- bērni, kuri saskaņā ar tiesību aktiem pieteikuma iesniedzējam vai iepriekšējā punktā minētajai personai saskaņā ar likumu ir jāuztur.¹⁴⁷

Saskaņā ar Likumu par tiesību izpildi no valsts līdzekļiem,¹⁴⁸ Sociālā darba centrs, nosakot personas, kas ņemamas vērā kopā ar pieteikuma iesniedzēju, var pārbaudīt faktisko situāciju arī ārpus sava darba laika, ievērojot vispārīgo administratīvo procesu regulējošā likuma noteikumus, t.i. var veikt neplānotas pārbaudes un apmeklējumus. Ja Sociālā darba centrs konstatē, ka sniegti nepatiesi dati vai informācija ir slēpta, lēmums tiek atcelts un persona nevar izmantot tiesības saņemt atbalstu no valsts līdzekļiem trīs mēnešus no lēmuma, ar ko atceļ lēmumu par tiesību piešķiršanu.¹⁴⁹

Papildus tam, lai pieņemtu lēmumus par valsts pabalstiem, plānotu politiku sociālās iekļaušanas palielināšanai, uzraudzītu situāciju, kā arī zinātniskās pētniecības un statistikas vajadzībām, tiek uzturēta datorizēta valsts pabalstu datubāze. Šajā datubāzē ir pieejama informācija par dažāda veida pabalstiem un personām, t.sk. datiem par ģimenes attiecībām (ģimenes locekļu skaits, neatkarīgi no tā, vai tā ir viena vecāka vai divu vecāku ģimene, attiecības ar pieteikuma iesniedzēju) u.c.¹⁵⁰

Sociālā palīdzība naudas izteiksmē

Sociālā palīdzība naudas izteiksmē Slovēnijā ir paredzēta, lai palīdzētu cilvēkiem apmierināt viņu iztikas minimuma vajadzības. To var pieprasīt, ja ienākumi ir mazāki par likumā noteikto ienākumu robežu un gadījumos, kad persona atbilst citiem likumā noteiktajiem nosacījumiem, piemēram, ir viena vecāka ģimene. Pirmais pieaugušais ģimenē vai vienīgā persona ģimenē, vai pieaugušais, kas atrodas aprūpes iestādē no 2024. gada 1. aprīļa var saņemt 484,88 eiro mēnesī, summa palielinās atkarībā no ģimenes veida un nodarbinātības statusa. Papildus sociālās palīdzības apmērs no 2024. gada 1. aprīļa viena vecāka ģimenei

¹⁴⁷ Slovēnijas Likums par tiesību īstenošanu no valsts līdzekļiem. Pieejams: [Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev \(ZUPJS\) \(PISRS\)](#)

¹⁴⁸ [Turpat.](#)

¹⁴⁹ eUpravi (n/d). Vloga za uveljavljanje pravic iz javnih sredstev. Pieejams: [eUprava - Vloga \(gov.si\)](#)

¹⁵⁰ Slovēnijas Likums par tiesību īstenošanu no valsts līdzekļiem. Pieejams: [Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev \(ZUPJS\) \(PISRS\)](#)

ir 0,18 no minimālā ienākuma pamatsummas jeb 87,28 eiro mēnesī par 1 bērnu, 174,56 eiro par 2 bērniem, 261,84 eiro par 3 bērniem un 286,08 eiro par katru nākamo bērnu.¹⁵¹

Apgādnieka zaudējuma pensija (*Družinska pokojnina*) ir galvenais atbalsta veids apgādnieka zaudējuma gadījumā un to izmaksā mirušā apdrošinātā vai pensijas saņēmēja apgādnieka zaudējuma gadījumā. Bērnam ir tiesības to saņemt līdz 15 gadu vecumam vai līdz skolas beigšanai, bet ne ilgāk kā līdz 26 gadu vecumam. Bērniem, kuri nemācās, ir tiesības uz apgādnieka zaudējuma pensiju līdz 18 gadu vecuma sasniegšanai, ja viņi ir reģistrējušies Nodarbinātības dienestā kā bezdarbnieki. Pensijai var pieteikties Slovēnijas Pensiju un invaliditātes apdrošināšanas institūtā.¹⁵²

Apgādnieka zaudējuma pensijas apmērs parasti ir atkarīgs no ģimenes locekļu skaita un statusa. Ja tiesības uz apgādnieka zaudējuma pensiju ir tikai bērniem vai tikai citiem ģimenes locekļiem (audžubērniem, mazbērniem vai citiem bērniem), apgādnieka zaudējuma pensiju aprēķina, pamatojoties uz šādu principu:

- viens ģimenes loceklis saņem 70 % no bāzes;
- divi ģimenes locekļi - 80 % no bāzes;
- trīs ģimenes locekļi - 90 % no bāzes;
- četri vai vairāk ģimenes locekļi - 100 procenti no bāzes.

Bāzi aprēķina balstoties uz mirušās apdrošinātās personas vidējiem mēneša ienākumiem no jebkura secīga 24 gadu perioda apdrošināšanas laikā (sākot no 1970. gada 1. janvāra). Šie ienākumi tiek koriģēti (pārreķināti), ņemot vērā inflāciju vai citus ekonomiskos apstākļus, izmantojot indeksācijas koeficientus.¹⁵³

Aprēķināto ģimenes pensiju sadala vienādās daļās atkarībā no ģimenes locekļu skaita. Ja gan bērniem, gan citiem ģimenes locekļiem ir tiesības uz apgādnieka zaudējuma pensiju, bērniem apgādnieka zaudējuma pensija tiek aprēķināta atbilstošā procentuālā apmērā, bet pārējiem ģimenes locekļiem ir tiesības uz jebkuru atlikušo apgādnieka zaudējuma pensijas bāzes daļu, kas arī ir sadalāma vienādās daļās.

Bērnam, kurš zaudējis abus vecākus, apgādnieka zaudējuma pensija tiek piešķirta, balstoties uz tā vecāka ienākumu izvērtējumu, kurš ir izdevīgāks bērnam, un tās apmērs ir 100 procenti no izvērtējuma bāzes.¹⁵⁴

Bērnu pabalsts

Slovēnijā bērna pabalsts (*Otroški dodatek*) ir papildu pabalsts bērna uzturēšanai, audzināšanai un izglītībai. Saskaņā ar Likumu par vecāku aizsardzību un ģimenes pabalstiem,¹⁵⁵ bērniem, kas dzīvo viena vecāka ģimenēs, bērna pabalsts tiek palielināts 30 % apmērā par katru bērnu, kuram ir tiesības uz bērna pabalstu, saskaņā ar ģimenes klasifikāciju ienākumu kategorijā. Tiesības uz bērna pabalstu ir vienam no vecākiem

¹⁵¹ Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (2024). Denarna socialna pomoč. Pieejams: [Denarna socialna pomoč | GOV.SI](#)

¹⁵² Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije (n/d). Družinska pokojnina. Pieejams: [ZPIZ](#)

¹⁵³ DATA (2021). Pokojninska osnova – kako se jo določi? Pieejams: [Pokojninska osnova - kako se jo določi? - Data d.o.o. Podjetniške novice](#)

¹⁵⁴ Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije (n/d). Družinska pokojnina. Pieejams: [ZPIZ](#)

¹⁵⁵ Slovēnijas Likums par vecāku aizsardzību un ģimenes pabalstiem. Pieejams: [72. člen Zakona o starševskem varstvu in družinskih prejemkih \(ZSDP-1\)](#)

vai bērna aizbildnim par bērnu līdz 18 gadu vecumam, kuram ir reģistrēta dzīvesvieta Slovēnijā un kurš faktiski tajā dzīvo. Vecāki vienojas par to, kurš izmantos tiesības uz bērna pabalstu. Ja vecāki par to nevienojas, bērns tiek ņemts vērā pie viena no vecākiem, pie kura viņš ir reģistrējies dzīvesvietu. Ja bērns dzīvo pie viena no vecākiem, tiesības uz bērna pabalstu īsteno tas no vecākiem, pie kura bērns dzīvo.¹⁵⁶ Ja bērns dzīvo tikai pie viena vecāka un otrs vecāks nepiedalās bērna uzturēšanā, pabalsta saņemšanai ir nepieciešama oficiāla vienošanās vai tiesas lēmums par uzturlīdzekļiem, pretējā gadījumā pabalsts nav pieejams. Izņēmums ir gadījumi, kad bērnam paternitāte nav reģistrēta.¹⁵⁷

Bērnu pabalsta apmēru nosaka, ņemot vērā katra mājsaimniecības locekļa vidējos neto mēneša ienākumus. Ienākumi uz vienu ģimenes locekli nedrīkst pārsniegt 1 218,08 eiro (2024. gada janvāris).¹⁵⁸ Laulības šķiršanas vai neregistrētas kopdzīves izbeigšanās gadījumā, nosakot ienākumu grupu, ņem vērā tā vecāka ienākumus, kuram bērns nav piešķirts ar laulības šķiršanas spriedumu, bet ņem vērā uzturlīdzekļus, ko piespriedusi tiesa vai par kuriem panākta vienošanās, kā arī citu ģimenes locekļu ienākumus. Aprēķinot ģimenes kopējos ienākumus situācijās, kad bērna aprūpi nodrošina tikai viens no vecākiem, uzskaita tā vecāka ienākumus, pie kura bērns dzīvo un kurš pieprasa tiesības saņemt bērna pabalstu.¹⁵⁹ Gadījumos, kad bērns dzīvo pārmaiņus pie abiem vecākiem, nosakot ģimenes kopējos ienākumus, tiek ņemti vērā tā vecāka ienākumi, par kuru abi vecāki vienojušies kā par bērna pabalsta saņēmēju, kā arī uzturlīdzekļu summa, ko nodrošina otrs vecāks.

Bērna pabalsta apmēru nosaka atbilstoši ģimenes klasifikācijai ienākumu kategorijā. Bērna pabalsta saņemšanai, ņem vērā arī pieteikuma iesniedzēju aktīvus - nekustamo īpašumu, transportlīdzekļus, skaidro naudu u.c.¹⁶⁰

¹⁵⁶ Slovēnijas Noteikumi par kārtību, kādā tiek īstenotas tiesības uz ģimenes pabalstiem. Pieejams: [Pravilnik o postopkih za uveljavljanje pravic do družinskih prejemkov \(PISRS\)](#)

¹⁵⁷ European Commission (2013). Your social security rights in Slovenia. Pieejams: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwjAg_HVu8KJAXwFRAIHfSoEnQQFnoECCAQAQ&url=https%3A%2F%2Fec.europa.eu%2Femployment_social%2Fempl_portal%2FSSRinEU%2FYour%2520social%2520security%2520rights%2520in%2520Slovenia_en.pdf&usg=AOvVaw1qcHoWTJwKGIHLNRjXL2S7&opi=89978449

¹⁵⁸ European Commission (2024). Slovenia - Child benefit. Pieejams: [Slovenia - Employment, Social Affairs & Inclusion - European Commission \(europa.eu\)](#)

¹⁵⁹ Slovēnijas Noteikumi par kārtību, kādā tiek īstenotas tiesības uz ģimenes pabalstiem. Pieejams: [Pravilnik o postopkih za uveljavljanje pravic do družinskih prejemkov \(PISRS\)](#)

¹⁶⁰ eUprava (n/d). Otroški dodatek. Pieejams: [eUprava - Otroški dodatek](#)

Attēls Nr. 17. Bērna pabalsta apmērs (eiro) mēnesī atbilstoši ienākumu kategorijai par bērnu līdz pamatskolas beigām vai līdz 18 gadu vecumam

Ienākumu kategorija	Vidējie mēneša ienākumi vienai personai (euro)	1. bērns	2. bērns	3. un nākamais bērns
1	līdz 230,76	141,13	155,23	169,36
2	no 230,77 līdz 384,61	120,65	133,38	146,03
3	no 384,62 līdz 461,54	91,96	102,78	113,57
4	no 461,55 līdz 538,46	72,53	82,76	93,18
5	no 538,47 līdz 679,51	59,30	69,21	79,05
6	no 679,52 līdz 820,51	37,58	47,03	56,43
7	no 820,52 līdz 1 051,31	28,20	37,58	47,03
8	no 1 051,32 līdz 1 269,24	24,55	33,95	43,34

Avots: [Otroški dodatek | GOV.SI](#)

Par bērniem līdz vidusskolai, bet ne vēlāk kā līdz 18 gadu vecumam, bērnu pabalsta apjomi pirmajās 6 ienākumu kategorijās ir identiski kā par bērniem līdz pamatskolas beigām, nelielas atšķirības ir 7. un 8. ienākumu kategorijā.

Attēls Nr. 18. Bērna pabalsta apmērs eiro mēnesī atbilstoši ienākumu kategorijai par bērnu vidusskolā, bet ne vēlāk kā līdz 18 gadu vecumam

7	no 820,52 līdz 1 051,31	35,59	44,98	61,29
8	no 1 051,32 līdz 1 269,24	28,25	37,65	49,24

Avots: [Otroški dodatek | GOV.SI](#)

Tiesības uz bērna pabalsta palielinājumu par bērniem, kas dzīvo viena vecāka ģimenēs, tiek piešķirtas vienam no vecākiem, ja viņš/viņa viens pats īsteno vecāku atbildību, kā norādīts veidlapā DP-3 “Pieteikums tiesībām uz bērna pabalstu”.¹⁶¹ Uzskata, ka vecāks veic vecāku atbildību viens pats, ja viņš/viņa pieteikumā bērna pabalsta saņemšanai nesniedz informāciju par savu laulāto vai kopdzīves partneri un tas ir norādīts oficiālajos reģistros. Pabalsta saņemšanai jāiesniedz iesniegums Sociālā darba centrā. Iesniegums izskatāms saskaņā ar iepriekš minēto pieeju.

Sociālās aizsardzības pabalsts

Slovēnijā sociālās aizsardzības pabalsts (*Varstveni dodatek*) ir neatkarīgas sociālā nodrošinājuma tiesības tiem, kas nespēj nodrošināt savu materiālo drošību no viņiem neatkarīgu apstākļu dēļ. Līdzekļi tiek paredzēti izmaksām, kas saistītas ar mājokļa uzturēšanu vai ilglietojuma patēriņa preču (mēbeļu, ierīču u.c.) nomaiņu, nevis izmaksām, kas saistītas ar minimālo dzīves vajadzību nodrošināšanu. Sociālās aizsardzības pabalsta apmērs ir atkarīgs no pabalsta sliekšņa konkrētajā gadā un personas ienākumiem.

¹⁶¹ Uradni list (n/d). Vloga za uveljavitev pravice do otroškega dodatka. Pieejams: [RS_-2008-031-01198-OB~P003-0000.PDF \(uradni-list.si\)](#)

Papildus ienākumu summai, aizsardzības pabalsts ir atkarīgs arī no ģimenes locekļu skaita, īpašs atbalsts paredzēts vecākiem, kuri bērnu/-us audzina vieni. No 2024. gada 1. aprīļa valstī noteiktais sociālās aizsardzības pabalsta sliekšnis vienai personai ir 712,77 eiro. Viena vecāka ģimenei, kurā ir viens bērns, pabalsta sliekšnis ir 1052,19 eiro, divu bērnu gadījumā - 1478,88 eiro, trīs bērnu gadījumā - 1905,58 eiro. Pabalsta summa mainās arī atkarībā no vecāka nodarbinātības statusa.¹⁶² Pabalsta saņemšanai jāiesniedz iesniegums Sociālā darba centrā. Iesniegums izskatāms saskaņā ar iepriekš minēto pieeju.

Citi pakalpojumi

Ģimeņu atbalsta programmas ietvaros viena vecāka ģimenēm pieejami, piemēram, Daudzpaudžu centru pakalpojumi. Tie nodrošina lietotājiem vietas socializācijai, izglītībai un informācijai. Tas ir samērā jauns pakalpojums, Daudzpaudžu centri ar nosaukumu Daudzpaudžu centri+ darbojas kopš 2024. gada augusta, kad tie sāka īstenot jaunus projektus, tikai dažās vietās tie darbojas kopš 2016. gada. Daudzpaudžu centru+ projekti tiek īstenoti saskaņā ar publisko konkursu, ko izsludinājusi Darba, ģimenes, sociālo lietu un vienlīdzīgu iespēju ministrija. Projektus finansē Eiropas Sociālais fonds Plus. Kā daļu no saviem projektiem viņi piedāvā bezmaksas aktivitātes visu paaudžu cilvēkiem. Centru mērķis ir piedāvāt daudzveidīgas, pieejamas un kvalitatīvas profilakses programmas, kas paredzētas neaizsargātām sociālajām grupām, tādējādi palīdzot uzlabot neaizsargāto grupu dzīves kvalitāti un novēršot to ieslīgšanu sociālajā atstumtībā un nabadzībā. Kā viena no šo centru mērķa grupām minēti viena vecāka ģimenes. Izveidots 16 centru tīkls, kas ir vienmērīgi izklaidēts visā Slovēnijā.¹⁶³

Uzturlīdzekļi

Slovēnijā vecākiem ir pienākums uzturēt savus kopīgos bērnus. Ģimenes kodekss¹⁶⁴ nosaka, ka ģimenes izjukšanas gadījumā attiecības vienmēr ir jāregulē, nosakot kur bērni turpinās dzīvot, kas pārņems bērnu aizbildnību un kā tiks regulēti bērnu uzturlīdzekļi. Ja aizgādība ir piešķirta abiem vecākiem, neviens no viņiem nemaksā uzturlīdzekļus. Tas nozīmē, ka dalīta aizgādība var būt veids, kā izvairīties no uzturlīdzekļu maksāšanas. Laulātais, kuram vienīgajam piešķirta aizgādība, saņem bērna uzturlīdzekļus. Prasību par uzturlīdzekļu piedziņu iesniedz, ja uzturlīdzekļi vēl nav noteikti - ja vecāki nebija precējušies un šķiršanās bija tikai de facto, nevis de jure.¹⁶⁵ Uzturlīdzekļi ir jāmaksā līdz brīdim, kad bērns sasniedz 18 gadu vecumu vai kamēr bērns apgūst pilna laika izglītību, bet ne ilgāk kā līdz brīdim, kad bērns sasniedz 26 gadu vecumu. Uzturlīdzekļi nav saistīti ar laulības formalitāti. Uzturēšanas saistības tiek uzliktas gan laulības, gan ārīlulības gadījumos. Protams, šķirtajiem vecākiem ir jāvienojas arī par bērna audzināšanu un saskarsmi ar bērniem. Uzturēšanas saistības nosaka tiesa, saskaņā ar tā saukto uzturlīdzekļu trīsstūri.

¹⁶² Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (2024). Varstveni dodatek. Pieejams: [Varstveni dodatek | GOV.SI](#)

¹⁶³ Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (n/d). Večgeneracijski centri. Pieejams: [Večgeneracijski centri | GOV.SI](#)

¹⁶⁴ Slovēnijas Ģimenes kodekss. Pieejams: [Družinski zakonik \(DZ\) \(PISRS\)](#)

¹⁶⁵ Odvetniška pisarna Mele (n/d). Razveza zakonske zveze. Pieejams: [Razveza zakonske zveze - Odvetniška pisarna Mele \(odvetnik-mele.si\)](#)

Nosakot uzturlīdzekļus, ir jāņem vērā tā vecāka finansiālās iespējas, kuram ir pienākums maksāt uzturlīdzekļus, kā arī, izsverot bērna vajadzības. Uzturlīdzekļi ir jānosaka naudas izteiksmē, jo tādā veidā tie ir faktiski izpildāmi. Tomēr dažos gadījumos, protams, var panākt vienošanos par citu uzturēšanas metodi, ja tas ir bērna interesēs. Uzturlīdzekļus var noteikt, vienojoties vai nevienojoties (atkarībā no tā, vai tiesa konstatē, ka vienošanās ir bērna interesēs). Ja vecāki vai uzturlīdzekļu saņēmējs un parādnieks nevienojas par uzturlīdzekļiem, par to lemj tiesa. To nosaka kā ikmēneša summu. Uzturlīdzekļus piešķir tiesa vai administratīvā vienība. Tiesa var arī noteikt uzturlīdzekļu summu, pamatojoties uz vienošanos starp pusēm. Attiecībā uz uzturlīdzekļiem ir vērts pieminēt arī to, ka tas var atšķirties atkarībā no maksātāja finansiālā stāvokļa izmaiņām vai uzturlīdzekļu saņēmēja vajadzībām. Tāpēc uzturlīdzekļi nav fiksēti, bet tos var arī mainīt – palielināt vai samazināt. Tāpēc uzturlīdzekļi ir kaut kas tāds, ko nevar noteikt ar vienkāršu aprēķinu vai tabulu, bet kas katrā atsevišķā gadījumā ir jānosaka apstākļiem atbilstošā veidā.¹⁶⁶ Slovēnijas Republikas Valsts stipendiju, attīstības, invaliditātes un uzturēšanas fonds¹⁶⁷ iesaistās gadījumos, lai nokārtotu saistības, ja netiek maksāti uzturlīdzekļi. Bērnām ir tiesības uz uzturlīdzekļu kompensāciju, ja tie netiek maksāti trīs mēnešus pēc kārtas.¹⁶⁸ Ja par uzturlīdzekļiem atbildīgā persona uzturlīdzekļus nemaksā, bērns vai bērna likumiskais pārstāvis var pieprasīt uzturlīdzekļu atmaksu. Tiesības uz uzturlīdzekļu izmaksu ir tik ilgi, kamēr pastāv uzturlīdzekļu saistības, ja pabalsta saņēmējs nav darba attiecībās. Uzturēšanas pienākums ilgst ilgākais līdz bērna 26 gadu vecumam. Uzturlīdzekļu kompensācijas apmērs šobrīd ir:

- bērnam līdz 6 gadu vecumam 89,95 eiro,
- bērnam no 6 līdz 14 gadiem 98,93 eiro,
- bērnam vecumā no 14 gadiem 116,92 eiro.¹⁶⁹

Atbalsta organizācijas

Izpētes rezultātā netika identificētas organizācijas, kuru darbs būtu specifiski fokusēts uz viena vecāka ģimenēm.

¹⁶⁶ Pravnik na dlani (n/d). Preživnina. Pieejams: [Preživnina - Vrste preživnin in kdo je opravičen do nje \(pravniknadlani.si\)](#)

¹⁶⁷ Likums par Slovēnijas Republikas Valsts stipendiju, attīstības, invaliditātes un uzturēšanas fondu. Pieejams: [Zakon o Javnem štipendijem, razvojem, invalidskem in preživninskem skladu Republike Slovenije \(ZJSRS\) \(PISRS\)](#)

¹⁶⁸ Slovēnijas Noteikumi par kārtību, kādā tiek īstenotas tiesības uz ģimenes pabalstiem. Pieejams: [Pravilnik o postopkih za uveljavljanje pravic do družinskih prejemkov \(PISRS\)](#)

¹⁶⁹ Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (n/d). Zaupanje otroka v varstvo in vzgojo, določitev stikov in preživnine. Pieejams: [Zaupanje otroka v varstvo in vzgojo, določitev stikov in preživnine | GOV.SI](#)

Secinājumi

1. Apskatot Čehijas, Portugāles un Slovēnijas normatīvajos aktos iekļautās definīcijas par ģimenēm (skatīt tabulu Nr.9), kurās vecāks rūpējas par bērnu viens, secināms, ka:

1.1. Čehijā vientuļo vecāku definīcija apvieno gan vecāka oficiālo ģimenes stāvokli (nav precēts, atraitnis, šķīries, reģistrētās partnerattiecībās), gan faktisko ģimenes stāvokli (dzīvo ar/bez dzīvesbiedra/partnera). Tomēr, kā liecina pieejamā informācija, bieži vien vecāka oficiālais ģimenes stāvoklis var tikt skatīts plašākā nozīmē. Čehijas Likums par veselības apdrošināšu paredz elastīgākas prasības, norādot izņēmumus oficiālajā ģimenes stāvoklī un paredzot, ka atsevišķos gadījumos par vientuļo vecāku var tikt noteiktas personas, kuru laulātais atrodas ieslodzījumā vai ir pazudis. Par vecākiem uzskata arī personas, kurām ar tiesas vai citas kompetentas iestādes lēmumu ir piešķirtas aizgādības tiesības pār bērniem. Kopumā Čehijas pieeja vientuļo vecāku definēšanai izceļas ar centieniem aptvert plašu situāciju loku, vienlaikus koncentrējoties uz to ģimeņu vajadzībām.

1.2. Portugāles gadījumā viena vecāka ģimenes definīcijā būtiska loma ir fiziskajai kopdzīvei, uzsverot, ka bērni dzīvo tikai ar vienu pieaugušo. Taču sociālā atbalsta sistēmā šī definīcija tiek interpretēta plašāk, pieļaujot, ka šis pieaugušais var būt ne tikai bērna bioloģiskais vecāks, bet arī citas radniecības pakāpes radnieks. Šāda pieeja norāda uz sistēmas elastību un spēju pielāgoties dažādām ģimenes situācijām, tomēr vienlaikus definīcija satur virkni ierobežojošu kritēriju, kas būtiski ietekmē to, kuras mājāsaimniecības kvalificējas atbalsta saņemšanai. Definīcijā ir izcelts, ka viena vecāka ģimeni veido bērni un/vai jaunieši, kuriem ir tiesības uz ģimenes pabalstu. Šīs tiesības tiek saistītas ar vairākiem faktoriem, tostarp: zemiem mājāsaimniecības ienākumiem, aktīvu iesaisti mācību procesā, bet jauniešiem līdz 24 gadu vecuma – ar invaliditāti. Lai gan sākotnēji Portugālē noteiktā definīcija šķiet plaša, detalizētie kritēriji būtiski ierobežo mērķa grupu līdz ļoti šauram personu lokam. Faktiski tiek atbalstītas tikai tās ģimenes, kurām ir sociāli ekonomiskas grūtības, kuras ir zemāko ienākumu kategorijās un kuru bērni aktīvi piedalās izglītības procesā vai kam ir invaliditāte. Tomēr šis modelis mazāk atbilst ģimeņu ar vidējiem vai nedaudz augstākiem ienākumiem vajadzībām.

1.3. Slovēnijā viena vecāka ģimenes definīcija balstās uz fizisko kopdzīvi, kas nozīmē, ka bērni dzīvo kopā tikai ar vienu pieaugušo. Otrā vecāka statusam ir svarīga loma šajā definīcijā, jo tiek ņemts vērā gan gadījums, ja otrs vecāks ir miris, gan arī situācijas, kad otra vecāka identitāte nav zināma vai viņš nav atzīts. Šāda pieeja atspoguļo galveno uzsvaru uz bērnu dzīvošanu ar vienu vecāku, kas ir atbildīgs par viņu labklājību. Papildus tam, būtisks aspekts ir vecāka

finansiālo saistību neizpilde pret bērnu. Valsts atbalsta politika attiecībā uz viena vecāka ģimenēm Slovēnijā ir cieši saistīta ar ienākumu līmeni, jo pieejamais atbalsts tiek paredzēts galvenokārt ģimenēm ar zemiem ienākumiem.

Tabula Nr. 9. Čehijas, Portugāles un Slovēnijas normatīvajos aktos iekļautās definīcijas, kritēriji un pazīmes par ģimenēm, kur vecāks viens pats rūpējas par bērnu, kā arī tām pieejamais specifiskais atbalsts

	Čehija	Portugāle	Slovēnija
Definīcijas	Čehijas “Valsts sociālā atbalsta” likumā par vientuļo vecāku uzskata vecāku, kurš nav precējies, ir atraitnis vai šķīries, ja vien viņš/viņa nedzīvo kopā ar savu (citu) dzīvesbiedru. Dzīvesbiedrs tiek ņemts vērā kā līdzatbildīgā persona tikai tad, ja viņš ir dzīvojis kopā ar personu, kura bija uzskatāma par vientuļo personu vismaz trīs mēnešus. Vecāku, kurš ir reģistrētās partnerattiecībās,¹⁷⁰ neuzskata par vientuļo vecāku.¹⁷¹ Darba kodekss skaidro vientuļo darbinieku kā neprecētu, atraitni vai šķirtu sievieti; neprecētu, atraitni vai šķirtu vīrieti, kā arī sievietes un vīriešus, kuri ir neprecēti citu nopietnu iemeslu dēļ un nedzīvo kopā ar laulāto vai partneri.¹⁷² Likuma par veselības apdrošināšanu izpratnē, lai saņemtu pabalstu slima bērna aprūpei, par vientuļo darbinieku tiek uzskatīts darbinieks, kurš nav precējies, ir atraitnis vai šķīries un ja viņš/viņa nedzīvo kopā ar partneri (laulāto) vai reģistrētās partnerattiecībās. Par vientuļo darbinieku tiek uzskatīts arī darbinieks, kura sieva (vīrs) izcieš vismaz viena gada brīvības atņemšanas sodu, vai atrodas apcietinājumā, vai ja ir uzsākta tiesvedība par laulātā atzīšanu par pazudušu vai mirušu.¹⁷³	Portugālē viena vecāka ģimeni var veidot: • viens pieaugušais, kas dzīvo kopā ar bērniem un/vai jauniešiem, kuriem ir tiesības uz ģimenes pabalstu; vai • grūtniece, kas dzīvo viena vai ar bērniem un/vai jauniešiem, kuriem ir tiesības uz ģimenes pabalstu.¹⁷⁴	Slovēnijā par viena vecāka ģimeni uzskata viena vecāka savienību ar bērniem, ja otrs vecāks ir miris un bērns nesaņem uzturlīdzekļus (apgādnieka zaudējuma pensiju), vai ja otrs vecāks nav zināms, vai ja bērns nesaņem uzturlīdzekļus no otra vecāka.¹⁷⁵
Kritēriji / pazīmes	• Vecāka ģimenes stāvoklis: neprecēts, atraitnis, šķīries, nav reģistrētu partnerattiecību.	• Mājsaimniecības sastāvs: vecāks ar bērnu/-iem, kuri ir ar zemiem mājsaimniecības	• Mājsaimniecības sastāvs: vecāks ar bērnu/-iem. • Otra vecāka juridiskais statuss: miris, nav zināms.

¹⁷⁰ Reģistrētās partnerattiecības ir divu viena dzimuma personu pastāvīga savienība. Čehijas Likums par reģistrēto partnerību. Pieejams: [115/2006 Sb. Zákon o registrovaném partnerství \(zakonyprolidi.cz\)](#)

¹⁷¹ Čehijas Valsts sociālā atbalsta likums Nr. 117/1995 Coll. Pieejams: [117/1995 Sb. Zákon o státní sociální podpoře \(zakonyprolidi.cz\)](#)

¹⁷² Čehijas Darba kodekss Nr. 262/2006 Coll. Pieejams: [262/2006 Sb. Zákoník práce \(zakonyprolidi.cz\)](#)

¹⁷³ Čehijas Likums par veselības apdrošināšanu Nr. 187/2006 Coll. Pieejams: [187/2006 Sb. Zákon o nemocenském pojištění \(zakonyprolidi.cz\)](#)

¹⁷⁴ Precizē ģimenes pabalsta bērniem un jauniešiem apmērus, pirmsdzemdību ģimenes pabalstu, apbedīšanas pabalstu, invaliditātes pabalstu ģimenes pabalstam, pabalstu par palīdzību trešajai personai un pastiprina ģimenes pabalsta palielinājumu vientuļo vecāku gadījumos. Rīkojums Nr. 422/2023. Pieejams: [Portaria n.º 422/2023 | DR](#)

¹⁷⁵ Slovēnijas Likums par tiesību īstenošanu no valsts līdzekļiem. Pieejams: [Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev \(ZUPJS\) \(PISRS\)](#)

	• Mājsaimniecības sastāvs: vecāks nedzīvo kopā ar dzīvesbiedru / partneri (ilgāk par 3 mēnešiem). • Aizgādības nodrošināšana: viena vecāka aizgādība; kopīgas vai dalītas aprūpes gadījumā vecāks, kas noteikts ar abu vecāku vienošanos. • Īpašie apstākļi: nedzīvo kopā ar laulāto vai partneri nopietnu iemeslu dēļ (to atrašanās ieslodzījumā, pazušana).	ienākumiem un aktīvi izglītības procesā vai ir ar invaliditāti. • Īpašie apstākļi: pieaugušais (radnieks) ar bērnu/-iem; grūtniece.	• Finansiāls atbalsts: nesaņem uzturlīdzekļus, nesaņem apgādnieka zaudējuma pensiju, nesaņem uzturlīdzekļu kompensāciju.
Pierādījumi	• Vecāka ģimenes stāvokli apliecinoši dokumenti. • Mājsaimniecības sastāvu apliecinoši dokumenti: apliecinājums par kopīgi novērtētajām personām, pierādījumi, kas apliecina, ka laulātais/reģistrētais partneris nedzīvo mājsaimniecībā pēdējos 3 mēnešus. • Aizgādības tiesības apliecinoši dokumenti: tiesas spriedums, ar kuru bērna aizgādības tiesības tiek piešķirtas vienam no vecākiem, ārpustiesas vienošanās, dzimšanas apliecība, kur reģistrēts tikai viens no vecākiem. • Īpašos apstākļus apliecinošie dokumenti.	• Mājsaimniecības sastāvu un ienākumus apliecinoši dokumenti: mājsaimniecības sastāva apliecība, deklarācija par ģimenes stāvokli. • Skolas tests. • Vecāku pienākumus regulējošie dokumenti.	• Mājsaimniecības sastāvu apliecinoši dokumenti: iesniegums pabalsta saņemšanai, norādot mājsaimniecības sastāvu, pierādījums par laulības šķiršanas procesa uzsākšanu u.c. • Finansiāls atbalsts: ģimenes locekļu kontu izraksti par to, ka netiek saņemti uzturlīdzekļi, apgādnieka zaudējuma pensija, uzturlīdzekļu kompensācija.
Pieejamais atbalsts	• Pabalsts slima bērna aprūpei (pagarināts periods). • Darba tiesību atbalsts: darba devējs var nosūtīt komandējumā ārpus pašvaldības, kurā atrodas viņa/viņas darbvieta vai dzīvesvieta, vientuļo vecāku tikai tad, ja vecāks tam ir devis piekrišanu. • Bērna piedzimšanas pabalsts (īpaši nosacījumi saņemšanai). • NVO: bezmaksas juridiskās konsultācijas, psihologu konsultācijas, izglītības programmas vecākiem, koučings, mentorings, atbalsta programmas, finansiāla palīdzība pārtikas un mājokļu izmaksu segšanai, apģērbs, uzticības tālrunis u.c.	• Ģimenes pabalsts un pirmsdzemdību ģimenes pabalsts (palielināts pabalsts). • Bezdarbnieka pabalsts (palielināts pabalsts). • Sociālais iekļaušanas pabalsts (palielināts pabalsts). • Prioritāra piekļuve pirmsskolas izglītības iestādēm. • Mājokļu atbalsts (īres izdevumu segšanai). • Tiesības strādāt attālināti. • Iedzīvotāju ienākuma nodokļa atvieglojumi (palielināti). • Stipendijas (palielināts atbalsts). • NVO: atbalsta un palīdzības grupas, informatīvais atbalsts u.c.	• Sociālā palīdzība naudas izteiksmē (palielināts pabalsts). • Bērna pabalsts (palielināts pabalsts). • Sociālās aizsardzības pabalsts (īpašs atbalsts). • Atbalsta programmas.

2. Apskatot Čehijas, Portugāles un Slovēnijas normatīvajos aktos iekļautos kritērijus un pazīmes, kas ļauj identificēt ģimenes, kurās vecāks viens rūpes par bērniem, kā arī nepieciešamos pierādījumus tā apliecināšanai, secināms, ka:

- 2.1. Kritēriji un pazīmes, kas nosaka ģimenes, kurās vecāks viens rūpējas par bērniem, statusu, lielā mērā izriet no to definīcijas, attiecīgi arī kritēriji un pazīmes starp valstīm atšķiras. Vienlaikus kopīgais kritērijs visās analizētajās valstīs ir - mājsaimniecības sastāvs.
- 2.2. Nevienā no analizētajām valstīm nav viena atsevišķa normatīvā akta, kas precīzi noteiktu dokumentu vai pierādījumu kopumu, ar kuru ģimene tiek atzīta par viena vecāka ģimeni. Iesniedzamie pierādījumi lielā mērā ir atkarīgi no pieprasītā atbalsta veida.
- 2.3. Čehijas normatīvajos aktos nav tieši atrunāti pierādījumi, kas jāsniedz ģimenes stāvokļa apliecināšanai. Norādīts, ka personai, kura pieprasa sociālo palīdzību, iesniegumā jānorāda ģimenes stāvoklis, no kā izriet, ka šī informācija ir pieejama attiecīgo iestāžu datubāzēs. Čehijas normatīvajos aktos skaidri noteikts, ka viena vecāka statuss ir saistīts ar dzīvošanu mājsaimniecībā bez dzīvesbiedra vai partnera, taču nav noteikts, ar kādām citām personām šis vecāks var dzīvot kopā. Izvērtējot iesniedzamos dokumentus, var secināt, ka ir pieļaujams, ka vientuļais vecāks dzīvo vienā mājsaimniecībā ar saviem vecākiem.
- 2.4. Čehijā sociālo pabalstu pieprasīšanas gadījumā īpaša uzmanība tiek pievērsta mājsaimniecības ienākumiem. Tādēļ, pieprasot atsevišķus pabalstus, mājsaimniecības sastāva pierādīšanai ir jāiesniedz apliecinājums par kopīgi novērtētajām personām, t.i., personām, kuru ienākumi tiek novērtēti kopā ar pabalsta pieprasītāju. Piemēram, pieprasot bērna piedzimšanas pabalstu, bērna pabalstu vai vecāku pabalstu, viena vecāka vecāki netiek iekļauti kopīgi vērtējamās mājsaimniecības sastāvā. Taču mājokļa pabalsta gadījumā tiek vērtētas visas personas, kas ir reģistrētas kā dzīvojošas konkrētajā mājsaimniecībā.
- 2.5. Čehijā vecāki un apgādājamie bērni vienmēr tiek vērtēti kopā, tomēr, ja bērna vecāki ir šķīrušies, tad tas no vecākiem, ar kuru bērns dzīvo kopā, tiek uzskatīts par personu, kas ir kopīgi novērtējama ar apgādībā esošo nepilngadīgo bērnu. Ja vecākiem saskaņā ar īpašu tiesību normu ir uzticēta abu vecāku kopīga vai dalīta aprūpe, tad ar apgādībā esošo nepilngadīgo bērnu tiek novērtēts tas vecāks, kas noteikts ar šo vecāku vienošanos. No minētā izriet, ka arī viena vecāka statusu var iegūt tas no vecākiem ar kuru bērns dzīvo kopā vai tas no vecākiem, kurš ir noteikts saskaņā ar abu vecāku vienošanos.
- 2.6. Čehijas gadījumā viena vecāka aprūpe parasti nozīmē, ka viens no vecākiem dzīvo kopā ar bērnu, bet otrs piedalās bērna uzturēšanā un vajadzību nodrošināšanā. Pretstatam, Slovēnijas pieeja paredz, ka palīdzība pieejama tām ģimenēm, kurās otrs vecāks finansiāli nepiedalās bērna uzturēšanā, tādējādi viss ar bērna uzturēšanu saistītais finansiālais slogs gulstas uz viena vecāka pleciem.
- 2.7. Portugālē mājsaimniecības stāvokli var apliecināt divos veidos – ar mājsaimniecības sastāva apliecību un deklarāciju par ģimenes stāvokli, bet iesniedzamā dokumenta veids ir atkarīgs no konkrētā mērķa. Portugālē darbojas tā saucamais finanšu portāls – visaptveroša datubāze, kas ietver plašu informāciju par personām. Šis portāls kalpo kā centrālais instruments, kurā ir pieejama mājsaimniecības sastāva apliecība jeb informācija par mājsaimniecībā

esošajām personām, ģimenes stāvokli, mājokļa adresi un citām būtiskām ziņām. Ja attiecināms, portāls ietver arī informāciju par vienošanos par vecāku pienākumu izpildi, gadījumos, kad bērns ir abu vecāku aizgādībā un dzīvo pārmaiņus pie abiem vecākiem, norādot kopīgā aizgādībā esošā apgādājamā dzīvesvietu, kas noteikta nolīgumā par vecāku varas īstenošanu. Svarīgs aspekts ir tas, ka informāciju portālā atjauno paši lietotāji. Ja notiek izmaiņas ģimenes vai mājsaimniecības stāvoklī, tās obligāti jāreģistrē, un izmaiņas ir jāapstiprina otrai personai, izņemot nāves gadījumus. Mājsaimniecības sastāva apliecība visbiežāk tiek izmantota iedzīvotāju ienākuma nodokļa deklarācijas iesniegšanai. Savukārt deklarācija par ģimenes stāvokli ir būtiska, lai aprēķinātu ienākumu grupu, kas nepieciešama sociālo pabalstu summas noteikšanai un iedzīvotāju ienākuma nodokļa ieturējuma likmes aprēķināšanai. Līdzīgi kā mājsaimniecības sastāva apliecības gadījumā, arī deklarācijas par ģimenes stāvokli gadījumā, lai pievienotu cilvēkus mājsaimniecībai, nepieciešama personu autentifikācija tiešsaistes platformā.

2.8. Par nepatiesu ziņu sniegšanu Portugālē ir paredzētas augstas soda naudas, kas darbojas kā preventīvs mehānisms pret nepatiesas informācijas sniegšanu.

2.9. Portugāles gadījumā viena vecāka definīcija nenosaka vecāku pienākumus, tomēr statusa iegūšanai papildus tiek pieprasīti skaidra un juridiski pamata dokumentācija par vecāku pienākumu noregulēšanu.

2.10. Portugālē ienākumu grupas, uz kurām balstās dažādi pabalsti, tiek aprēķinātas, dalot mājsaimniecības kopējo gada ienākumu summu ar bērnu un jauniešu skaitu, kuri ir tiesīgi saņemt pabalstu, plus viens. Šāda pieeja piedāvā taisnīgu un individualizētu atbalstu ģimenēm, ņemot vērā gan ienākumu līmeni, gan ģimenes locekļu skaitu. Līdzīgu pieeju rekomendējams apsvērt pārņemšanai Latvijā.

2.11. Slovēnijā piesakoties atbalsta saņemšanai no valsts līdzekļiem, iesniegumā ir iekļauts tiešs jautājums – vai tā iesniedzējs ir viena vecāka ģimene. Normatīvajos aktos ir minēts, ka iesnieguma izskatīšanai un lēmuma pieņemšanai atbildīgā iestāde iegūst informāciju no oficiālajiem reģistriem. Papildus tam, jāiekļauj informācija, kura nav pieejama oficiālajos reģistros, piemēram, ģimenes locekļu kontu izraksti. Tāpat, norādīts, ka atbildīgā iestāde ir tiesīga veikt apsekošanu.

3. **Apskatot Čehijā, Portugālē un Slovēnijā pieejamo atbalstu vecākiem, kuri rūpējas par bērnu vieni, secināms, ka:**

3.1. Nevienā no analizētajām valstīm nav noteikts īpašs, tikai vecākiem, kuri rūpējas par bērnu vieni, paredzēts, valsts garantēts atbalsts. Tomēr šī grupa tiek atzīta par īpaši neaizsargātu, ar tiesībām saņemt lielākus pabalstus vai labvēlīgākus atbalsta saņemšanas nosacījumus. Tas ļauj secināt, ka atbalsta mehānismi vecākiem, kuri rūpējas par bērnu vieni, lielākoties ietilpst plašākos dažādu sociālo politiku ietvaros.

3.2. Izvērtējuma ietvaros analizēts pieejamais atbalsts, kurā vecāki, kuri rūpējas par bērnu vieni, ir norādīti kā īpaša mērķa grupa. Netika skatīts atbalsts, kurš mērķa grupai pieejamas citas – plašākas grupas ietvaros. Tomēr to plašāka izpēte varētu būt lietderīga.

3.3. Čehijā specifisks valsts nodrošināts atbalsts vientuļajiem vecākiem ir salīdzinoši ierobežots. Galvenais atbalsts tiek nodrošināts caur NVO, kas piedāvā plašu bezmaksas pakalpojumu klāstu un cita veidu atbalstu. Vientuļajiem vecākiem pieejams pagarināts slima bērna aprūpes periods. Ņemot vērā, ka Latvijas vecāki aptaujā minējuši problēmas saistībā ar darba un privātās dzīves līdzsvarošanu, šis atbalsta veids būtu apsverams pārņemšanai. Darba devējam ir atļauts nosūtīt vientuļo vecāku komandējumā ārpus pašvaldības, kurā atrodas darbavieta vai dzīvesvieta, tikai ar vecāka piekrišanu. Tomēr, tā kā aptaujā un fokusa grupu diskusijā šī problēma Latvijā netika aktualizēta, šādas prakses pārņemšana nebūtu prioritāra. Čehijā vientuļajiem vecākiem ir pieejami īpaši nosacījumi attiecībā uz bērna piedzimšanas pabalsta saņemšanu. Tomēr arī tas tiek piešķirts, izvērtējot ģimenes ienākumus. Šāda pieeja būtiski atšķiras no Latvijas pieejas, tādēļ šīs prakses pārņemšana Latvijā nebūtu lietderīga, jo prasītu būtisku kopējo atbalsta sistēmas pārskatīšanu. Čehijā būtisku atbalstu vientuļajiem vecākiem sniedz NVO, nodrošinot plašu bezmaksas pakalpojumu klāstu t.sk. juridiskās konsultācijas, psihologu konsultācijas, izglītības programmas vecākiem, koučingu, mentoringu, atbalsta programmas, pat finansiālā palīdzība pārtikas un mājokļu izmaksu segšanai, palīdz ar apģērbu iegādi, u.c. Šos pakalpojumus finansē ES fondi, ziedojumi un NVO saimnieciskā darbība. Ņemot vērā, ka Latvijā ir ļoti maz organizāciju, kas strādā ar vientuļo vecāku problēmām, nevalstiskā sektora stiprināšana šajā jomā var būt būtiska. NVO attīstība un aktivizēšana Latvijā ļautu ne tikai paplašināt sniegto pakalpojumu klāstu, bet arī ātrāk reaģēt uz vientuļo vecāku vajadzībām.

3.4. Portugālē atbalsts viena vecāka ģimenēm galvenokārt ietver noteiktu sociālo pabalstu palielināšanu un iedzīvotāju ienākuma nodokļa atvieglojumus, kā arī atbalstu mājokļu jomā un bezdarba gadījumos. Portugālē pieejams pietiekami plašs valsts nodrošināts atbalsts viena vecāka ģimenēm, tomēr – tas paredzēts ģimenēm ar zemiem ienākumiem. Viena vecāka ģimenēm pieejams palielināts ģimenes pabalsts bērniem un jauniešiem, kā arī pirmsdzemdību pabalsts. Šāda pieeja būtiski atšķiras no Latvijas pieejas, tādēļ šīs prakses pārņemšana Latvijā nebūtu lietderīga, jo prasītu būtisku kopējo atbalsta sistēmas pārskatīšanu. Studenti, kuri iegūst vidējo izglītību (vai līdzvērtīgu,) var saņemt lielāku stipendiju. Latvijā šādas pieejas pārņemšana varētu veicināt priekšlaicīgu mācību

pārtraukšanu. Cilvēki, kuri piespiedu kārtā zaudējuši darbu var saņemt bezdarbnieka pabalstu, vientuļie vecāki var saņemt palielinātu bezdarbnieka pabalstu. Aptaujā un fokusa grupu diskusijā šī problēma Latvijā netika aktualizēta, tādēļ šādas prakses pārņemšana nebūtu prioritāra. Sociālās iekļaušanas pabalsts paredzēts personām ar noteiktu invaliditātes pakāpi, personas no viena vecāka ģimenes var saņemt palielinātu atbalstu. Izvērtējumā padziļināti netika skatīts invaliditātes jautājums. Tāpat Portugālē papildus ir pieejama prioritāra piekļuve bērnudārziem, kas Latvijas ģimeņu aptaujā netika uzsvēta kā prioritāra problēma viena vecāka ģimenēs. Pieejamas programmas, kuras atbalsta īres izdevumu segšanu, Latvijas aptaujā konstatēts, ka respondenti, kuri ir bez dzīvesbiedra un dzīvo īres dzīvokļos, ir būtiski sliktākā situācijā kā pārējie šīs grupas pārstāvji, attiecīgi, šādas pieejas pārņemšana būtu palīdzīga. Papildus tam, Portugālē viena vecāka ģimenēm ir tiesības strādāt attālināti, ja attālinātais darbs ir saderīgs ar veicamo darbu un atbilst citiem noteiktajiem kritērijiem. Latvijas aptaujā tika noteikts, ka šāda veida atbalsts būtu atbalstošs daudziem vecākiem, kuri rūpes par bērnu vieni.

3.5. Visām ģimenēm Portugālē ir tiesības uz iedzīvotāju ienākuma nodokļa atvieglojumu par katru bērnu. Portugāles sistēma paredz, ka jebkurš vecāks var gūt iedzīvotāju ienākuma nodokļa atvieglojumus par ģimenes un vispārējiem izdevumiem. Paredzot plašu izdevumu kategoriju loku - izdevumi izglītībai un apmācībām (mācību maksa, izdevumi par dienas aprūpes centriem un bērnudārziem, ēdināšana skolā, studentu izmitināšana, skolas piederumu iegāde (ja tie iegādāti skolā)), izdevumi veselības aprūpei, vispārējiem ģimenes izdevumiem, kas ietver sevī izdevumus par komunālajiem pakalpojumiem, degvielas, apģērba un pārtikas iegādi u.c. Secināms, ka aptaujā un fokusa grupu nodokļu jautājums Latvijā tika aktualizēts, šādas prakses pārņemšana būtu prioritāra.

3.6. Slovēnijā atbalsts viena vecāka ģimenēm ir pietiekami ierobežots un paredzēts tikai ģimenēm ar zemiem ienākumiem. Sociālā palīdzība naudas izteiksmē Slovēnijā ir paredzēta, lai palīdzētu cilvēkiem apmierināt viņu iztikas minimuma vajadzības, viena vecāka ģimenēm pieejams palielināts sociālās palīdzības apmērs. Tomēr fokusa grupas diskusijās izskanēja diezgan kategorisks viedoklis par šāda atbalsta veida nelietderību. Papildus tam, šāda atbalsta veids varētu būtiski nemainīt ģimeņu situāciju. Bērna pabalsts ir papildu pabalsts bērna uzturēšanai, audzināšanai un izglītībai, bērniem, kas dzīvo viena vecāka ģimenēs, bērna pabalsts tiek palielināts. Šāda pieeja būtiski atšķiras no Latvijas pieejas, tādēļ šīs prakses pārņemšana Latvijā nebūtu lietderīga, jo prasītu būtisku kopējo atbalsta sistēmas pārskatīšanu. Sociālās aizsardzības pabalsts ir neatkarīgas sociālā nodrošinājuma tiesības tiem, kas nespēj nodrošināt savu materiālo drošību no viņiem neatkarīgu apstākļu dēļ, līdzekļi tiek paredzēti izmaksām, kas saistītas ar mājokļa uzturēšanu vai ilglietojuma patēriņa preču (mēbeļu, ierīču u.c.) nomaiņu, nevis izmaksām, kas saistītas ar minimālo dzīves vajadzību nodrošināšanu. Respondenti, kuri dzīvo bez dzīvesbiedra, aptaujā uzsvēra, ka mājokļa uzturēšana tiem sagādā grūtības, tādēļ šādas prakses pārņemšana uzskatāma par izvērtējamu.

PRIEKŠLIKUMI

- Lai tālāk virzītu atbalsta sistēmas, vecākiem, kuri par bērnu rūpējas vieni (turpmāk - mērķa grupa), pilnveidi, ir nepieciešams pieņemt formālu politisku lēmumu par šīs mērķa grupas definīciju un/vai atbilstības kritērijiem.
- Tiesības saņemt atbalstu būtu apsveramas gadījumos, kad:
 - Viens no vecākiem ir miris;
 - Nav noteikta/nav iespējams noteikt paternitāti;
 - Grūtniecība ir iestājusies izvarošanas rezultātā;
 - Viens no vecākiem nav atrodams saprātīgā laikā, vai arī nepastāv reāla iespēja panākt viņa dalību bērna/-u aprūpē un audzināšanā.
- Būtiskākie kritēriji, pēc kuriem būtu jānosaka atbalsta apmērs, ir mājsaimniecības lielums, bērnu un pieaugušo proporcija (t.i., cik ir bērnu uz vienu pieaugušo), kopējais ienākumu līmenis uz vienu mājsaimniecības locekli un īpašās vajadzības mājsaimniecības loceklim/-ļiem. Jo lielāks ir bērnu skaita pārsvars pār pieaugušajiem un zemāki vidējie ienākumi uz vienu ģimenes locekli, jo lielākam būtu jābūt piešķiramajam pabalstam.
- Lai ieviestu šādu atbalsta lieluma aprēķina shēmu, būtu nepieciešams nodrošināt datu apmaiņu un sadarbību starp dažādiem datu reģistriem un institūcijām. Piemēram, Fizisko personu reģistrs, Valsts ieņēmumu dienests, Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra, Veselības un darbspēju ekspertīzes ārstu valsts komisija. Šo institūciju iesaiste nodrošinātu nepieciešamo informāciju par mājsaimniecības sastāvu, ienākumiem, mājsaimniecības locekļu īpašajām vajadzībām u.c., tādējādi veicinot precīzu un taisnīgu atbalsta piešķiršanu.
- Pamatojoties uz ārvalstu pieredzi, būtu iespējams apsvērt arī elastīgāku atbalsta piešķiršanas sistēmu, pamatojoties uz pašdeklarēšanos. Šādā gadījumā pabalsta pieprasītājs iesniegtu deklarāciju par saviem ienākumiem, mājsaimniecības lielumu un kopējiem izdevumiem dažādās pozīcijās. Tomēr Latvijā šādas sistēmas ieviešana šobrīd būtu sarežģīta, jo pastāv augsts krāpšanas risks, kā arī nepastāv gatavība ieviest stingrāku sodu piemērošanu krāpšanas gadījumā. Ja politiskā līmenī tiktu pieļauta sodu piemērošana, kā arī zināma krāpšanās riska tolerance (nosakot nelielu pieļaujamu īpatsvaru), tad šādas sistēmas ieviešana būtu apsverama.
- Atbalstu ir iespējams piešķirt vairākos veidos, kā tiešu finansiālu atbalstu (pabalsti naudā vai izmaksu segšana), netiešu finansiālu atbalstu (nodokļu atlaides), kā arī atbalstu materiālu resursu veidā (pārtikas pakas, pašvaldības piešķirts mājoklis utt.).
- Lai gan Latvijā veselības aprūpe bērniem līdz 18 gadu vecumam tiek nodrošināta bez maksas, vecāku aptaujas rezultāti liecina, ka realitātē tas ne vienmēr tā ir. Ņemot to vērā, pieņemot konceptuālu lēmumu par atbalstu mērķa grupai, varētu paredzēt iespēju bērniem saņemt valsts finansēto veselības aprūpi ārpus rindas vai prioritārā kārtībā. Šāda pieeja novērstu vai mazinātu nepieciešamību vecākiem pašiem segt

veselības aprūpes izmaksas. Šāda atbalsta forma būtu netiešs finansiāls atbalsts, jo ģimenēm nebūtu jāsedz izmaksas no saviem līdzekļiem.

- Apskatot citu valstu praksi, var secināt, ka nodokļu atlaides (piemēram, iedzīvotāju ienākumu nodoklis vai sociālās apdrošināšanas iemaksas) ir populārs atbalsta veids šai mērķa grupai. Tomēr, apsverot šāda atbalsta ieviešanu, būtu jāņem vērā, ka tas var radīt sociālā taisnīguma riskus, jo lielāku ienākumu guvēji saņemtu naudas izteiksmē lielāku labumu. Piemēram, piešķirot 10% atlaidi iedzīvotāju ienākumu nodoklim, cilvēkam ar 700 eiro algu tas nozīmētu 70 eiro ietaupījumu, savukārt cilvēkam ar 2000 eiro algu - 200 eiro ietaupījumu.
- Nodokļu atlaižu radīto sociālās netaisnības risku varētu mazināt, paredzot progresivitātes principu. Tas nozīmētu, ka mazāku ienākumu saņēmējiem tiktu piešķirtas lielākas nodokļu atlaides, savukārt lielāku ienākumu guvējiem - mazākas. Šāds princips veicinātu lielāku sociālo taisnīgumu.
- Ja tiek pieņemts lēmums par nodokļu atlaižu piemērošanu mērķa grupas atbalstam, ir nepieciešams panākt konceptuālu vienošanos par sadarbību un informācijas apmaiņu starp Valsts ieņēmumu dienestu un Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūru.
- Nodokļu atlaižu piemērošanas administrēšanu vispiemērotāk būtu uzticēt Valsts ieņēmumu dienestam.
- Informācija par piešķirto finansiālo pabalstu vai nodokļu atlaidēm būtu jānosūta pašvaldībām, lai tās varētu praktiski pārbaudīt reālo situāciju un atbalsta nepieciešamību, gadījumos, kad pastāv pamatotas šaubas par datu bāzēs esošās informācijas patiesumu. Viens piemērs būtu situācija, kad viens no vecākiem faktiski dzīvo vienā mājoklī kopā ar vecāku, kurš tiek deklarēts kā viena vecāka ģimene, bet ir deklarēts citā adresē.

Vēl viens iespējams atbalsta veids būtu atbalsts materiālā veidā, piešķirot mērķa grupas pārstāvjiem konkrētas preces vai pakalpojumus. Šādu atbalsta sistēmu būtu iespējams deleģēt pašvaldībām, jo tās ir vistuvāk mērķa grupas pārstāvjiem un vislabāk pārzina katras konkrētās ģimenes vajadzības. Attiecīgi konkrētus lēmumus par atbalsta piešķiršanu varētu pieņemt pašvaldības. Kā piemērus šādam atbalstam varētu minēt:

- Interesu izglītības nodarbību apmaksāšana un nodarbībām nepieciešamo izdevumu segšana (inventārs, materiāli, kostīmi, papildus izdevumi u.c.);
- Brīvpusdienu apmaksāšana skolā, ja tas vēl netiek nodrošināts konkrētajā pašvaldībā;
- Pārtikas un pamata materiālās palīdzības preču piegādi.
- Gadījumā, ja tiek pieņemts lēmums par atbalstu materiālā veidā, pašvaldībām būtu nepieciešams papildus finansējums, jo jau šobrīd pašvaldībās trūkst finansējuma sociālajām vajadzībām.
- Kā iespējamo “hibrīda” atbalsta risinājumu starp finansiālo un atbalstu materiālā veidā, var ieteikt vaučeru sistēmas izveidi. Līdzīgi kā tas darbojas bezdarbnieku atbalsta programmās, ko sniedz Nodarbinātības valsts aģentūra. Šajā gadījumā mērķa grupas pārstāvji saņemtu vaučerus, kas izteikti noteiktas naudas summas ekvivalentā (EUR), taču būtu izmantojami tikai konkrētiem mērķiem - noteiktu

preču vai pakalpojumu iegādei, piemēram, apģērbi un apavu iegādei vai komunālo maksājumu segšanai. Šāda pieeja ļautu nodrošināt, ka atbalsts tiek izmantots tieši paredzētajam mērķim, vienlaikus saglabājot zināmu elastību.

- Par vaučeru finansēšanu, tiešajiem finansiālajiem pabalstiem un nodokļu atlaidēm primāri atbildība būtu jāuzņemas valsts iestādēm, piemēram, Labklājības ministrijai un Finanšu ministrijai. Savukārt par pārējiem atbalsta veidiem atbildība būtu jāuzņemas pašvaldībām.
- Jau šobrīd NVO aktīvi iesaistās atbalsta sniegšanā, tostarp mērķa grupas vajadzību apmierināšanā. Tiek sniegtas konsultācijas, organizēti pasākumi, psiholoģiskais atbalsts u.c. Sniedzot valsts atbalstu šīm NVO dažādu projektu īstenošanai, būtu iespējams izveidot ilgtspējīgus atbalsta rīkus, ko varētu izmantot mērķa grupas pārstāvji. Piemēri šādiem rīkiem varētu būt juridiskās konsultācijas, psihologu konsultācijas, izglītības programmas vecākiem, atbalsta programmas u.c.
- Pamatojoties uz aptaujas rezultātiem, var ieteikt paredzēt papildus atbalsta pasākumus uzņēmējdarbības uzsākšanai mērķa grupas pārstāvjiem. To iespējams realizēt dažādos veidos - gan sniedzot tiešo atbalstu uzņēmējdarbības uzsākšanai, gan paredzot ienākumu saglabāšanas garantijas, piemēram, ļaujot uzsākt uzņēmējdarbību, zināmu laiku saglabājot ienākumus līdzīgi kā tas notiek ar bezdarbnieku pabalstiem.
- Nākotnē būtu ieteicams veicināt aktīvāku mērķa grupas pārstāvju pašorganizēšanos dažādās interešu aizstāvības un iniciatīvas grupās. Šīs grupas sākotnēji varētu veidoties neformāli, kā domu biedru un atbalsta grupas, bet nākotnē būtu jāveicina šo grupu institucionalizāciju, t.i., pārveidošanos no neformālas grupas par nodibinājumu vai cita veida juridisko personu.
- Mērķa grupas pārstāvjiem būtu lietderīgi arī paredzēt atbalsta pasākumus darba un dzīves līdzsvara nodrošināšanai, piemēram, ļaujot vairāk strādāt attālināti (ja darba specifika to pieļauj), saņemt papildus brīvdienas, piemēram, vienu brīvu dienu mēnesī.
- Mājokļa īres maksas segšana mērķa grupas pārstāvjiem sagādā lielākas grūtības, salīdzinot ar pilnām ģimenēm. To varētu risināt, paredzot tiešu atbalstu pilnai vai daļējai īres maksas segšanai. Šādam solim arī būtu pozitīva ietekme uz īres tirgus legalizāciju un beznodokļu maksājumu izskaušanu.

IZMANTOTĀ LITERATŪRA

1. Agência para a Modernização Administrativa (n/d). A Loja de Cidadão. Pieejams: [Loja de Cidadão - AMA](#)
2. Agência para a Modernização Administrativa (n/d). Espaço Cidadão. Pieejams: [Espaço Cidadão - AMA](#)
3. Aperio (2023). Rodiče jsou tu pro děti. Pro rodiče je tu Aperio. Pieejams: [Aperio – Společnost pro zdravé rodičovství | Aperio - Aperio](#)
4. Aperio (2023). Výroční zpráva. Pieejams: [Výroční zpráva Aperio 2023.pdf - Google Drive](#)
5. Aperio (2024). Průvodce zákony pro rodiče. Společnost pro zdravé rodičovství.
6. Área Tributária (n/d). Pieejams: [Portal das Finanças \(portaldasfinancas.gov.pt\)](#)
7. Asociace neúplných rodin (n/d). Nová pomoc pro samoživitelky. Pieejams: [Nová pomoc pro samoživitelky - Asociace neúplných rodin \(anr.cz\)](#)
8. BEIRA SERRA (n/d). Quem somos. Pieejams: [INÍCIO | Beira Serra](#)
9. BPA advokátní kancelář (n/d). Co se stane s dítětem po smrti pečujícího rodiče? Pieejams: [BPA advokátní kancelář s.r.o. | Co se stane s dítětem po smrti pečujícího rodiče? \(bpa-ak.cz\)](#)
10. BPA advokátní kancelář (n/d). Výživné a zajištění úhrady některých nákladů neprovdané matce. Pieejams: [BPA advokátní kancelář s.r.o. | Výživné a zajištění úhrady některých nákladů neprovdané matce \(bpa-ak.cz\)](#)
11. Caixa Geral de Depósitos (2022). A pensão de orfandade é um apoio para crianças e jovens órfãos de famílias com baixos rendimentos. Saiba como aceder. Pieejams: [Pensão de orfandade: quem pode ter direito a este apoio? \(cgd.pt\)](#)
12. Caixa Geral de Depósitos (2022). Pensão de alimentos aos filhos: o que é e como funciona? Pieejams: [Pensão de alimentos aos filhos: o que é e como funciona? \(cgd.pt\)](#)
13. Caixa Geral de Depósitos (2022). Pensão de orfandade: quem pode ter direito a este apoio? Pieejams: [Código Penal - CP | DR \(diariodarepublica.pt\)](#)
14. Caixa Geral de Depósitos (2023). Despesas de teletrabalho: quem paga e como se calculam? Pieejams: [Despesas de teletrabalho: quem paga e como se calculam? \(cgd.pt\)](#)
15. Caixa Geral de Depósitos (2024). Como calcular o valor e a duração do subsídio de desemprego. Pieejams: [Como calcular o valor e a duração do subsídio de desemprego \(cgd.pt\)](#)
16. Caixa Geral de Depósitos (2024). Como é que as creches são gratuitas? Pieejams: [Creches gratuitas: quem tem direito e como aceder? \(cgd.pt\)](#)
17. Caixa Geral de Depósitos (2024). Famílias monoparentais: com que apoios podem contar? Pieejams: [Famílias monoparentais: com que apoios podem contar? \(cgd.pt\)](#)
18. Caixa Geral de Depósitos (2024). Indexante dos apoios sociais: qual é a importância do IAS? Pieejams: [Indexante dos apoios sociais: qual é a importância do IAS? \(cgd.pt\)](#)

19. Caixa Geral de Depósitos (2024). Pelo facto de existir só uma fonte de rendimento num agregado com crianças, as famílias monoparentais têm direito a alguns apoios. Pieejams: [Famílias monoparentais: com que apoios podem contar? \(cgd.pt\)](#)
20. Caixa Geral de Depósitos (2024). Porta 65: 11 perguntas e respostas para perceber este apoio. Pieejams: [Porta 65: 11 perguntas e respostas para perceber este apoio \(cgd.pt\)](#)
21. Caixa Geral de Depósitos (2024). Sabe como funciona o IRS para os pais separados? Pieejams: [Sabe como funciona o IRS para os pais separados? \(cgd.pt\)](#)
22. Centrālā statistikas pārvalde (2024). Prese relīze: 10,3 % no visām Latvijas mājsaimniecībām ir viena vecāka ģimenes. Pieejams: [10,3 % no visām Latvijas mājsaimniecībām ir viena vecāka ģimenes | Oficiālās statistikas portāls](#)
23. Czech Social Security Administration (2023). Benefits. Pieejams: [Benefits - ČSSZ Web Other Languages - Česká správa sociálního zabezpečení \(cssz.cz\)](#)
24. Czech Statistical Office (2024). Household income and living conditions. Pieejams: [Household income and living conditions | Statistics \(gov.cz\)](#)
25. Čehijas Civilkodekss Nr. 89/2012 Coll. Pieejams: [89/2012 Sb. Občanský zákoník \(nový\) \(zakonprolidi.cz\)](#)
26. Čehijas Darba kodekss Nr. 262/2006 Coll. Pieejams: [262/2006 Sb. Zákoník práce \(zakonprolidi.cz\)](#)
27. Čehijas Izglītības likumu Nr. 561/2004. Pieejams: [561/2004 Sb. Školský zákon \(zakonprolidi.cz\)](#)
28. Čehijas Likums par reģistrēto partnerību. Pieejams: [115/2006 Sb. Zákon o registrovaném partnerství \(zakonprolidi.cz\)](#)
29. Čehijas Likums par tiesu izpildītājiem un izpildes darbībām Nr. 120/2001 Coll. Pieejams: [120/2001 Sb. Exekuční řád \(zakonprolidi.cz\)](#)
30. Čehijas Likums par uzturētājiem piešķiršanu apgādājamam bērnam Nr. 588/2020 Coll. Pieejams: [588/2020 Sb. Zákon o náhradním výživném pro nezaopatřené dítě a o změně některých souvisejících zákonů \(zákon o n... \(zakonprolidi.cz\)](#)
31. Čehijas Likums par veselības apdrošināšanu Nr. 187/2006 Coll. Pieejams: [187/2006 Sb. Zákon o nemocenském pojištění \(zakonprolidi.cz\)](#)
32. Čehijas Valsts sociālā atbalsta likums Nr. 117/1995 Coll. Pieejams: [117/1995 Sb. Zákon o státní sociální podpoře \(zakonprolidi.cz\)](#)
33. Člověk v tísni (n/d). Společně posuzované osoby. Pieejams: [11.2.3. /ekvpravu.cz\)](#)
34. Český statistický úřad (2022). Početnější rodiny s dětmi jsou chudší. Pieejams: [Početnější rodiny s dětmi jsou chudší | Statistika a my](#)
35. DATA (2021). Pokojninska osnova – kako se jo določi? Pieejams: [Pokojninska osnova - kako se jo določi? - Data d.o.o. Podjetniške novice](#)
36. DECO PROteste (2024). Como confirmar agregado familiar e estudante dependente. Pieejams: [Comunicar agregado familiar às Finanças e à Segurança Social \(proteste.pt\)](#)

37. Diário da República (n/d). Estabelecimento da paternidade. Pieejams: [Estabelecimento da paternidade | DR \(diariodarepublica.pt\)](#)
38. Diário da República (n/d). Reconhecimento judicial da paternidade Pieejams: [Reconhecimento judicial da paternidade | DR \(diariodarepublica.pt\)](#)
39. Doutor Finanças (2024). IRS: Quem pode estar no agregado familiar? Pieejams: [IRS: Quem pode estar no agregado familiar? \(doutorfinancas.pt\)](#)
40. E-justice (2024). Responsabilidade parental: direito de guarda e direito de visita. Pieejams: [Portal Europeu da Justiça - Responsabilidade parental: direito de guarda e direito de visita \(europa.eu\)](#)
41. eUprava (n/d). Otroški dodatek. Pieejams: [eUprava - Otroški dodatek](#)
42. eUpravi (n/d). Vloga za uveljavljanje pravic iz javnih sredstev. Pieejams: [eUprava - Vloga \(gov.si\)](#)
43. European Commission (2013). Your social security rights in Slovenia. Pieejams: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwjAg_HVu8KJAxXwFRAIHfSoEnQQFnoECCAQAQ&url=https%3A%2F%2Fec.europa.eu%2Femployment_social%2Fempl_portal%2FSSRinEU%2FYour%2520social%2520security%2520rights%2520in%2520Slovenia_en.pdf&usg=AOvVaw1qcHoWTJwKGIHLNRjXL2S7&opi=89978449
44. European Commission (2024). Czech Republic. Pieejams: [Czech Republic - Employment, Social Affairs & Inclusion - European Commission \(europa.eu\)](#)
45. European Commission (2024). Slovenia - Child benefit. Pieejams: [Slovenia - Employment, Social Affairs & Inclusion - European Commission \(europa.eu\)](#)
46. European Parliament (2020). The situation of single parents in the EU. Pieejams: [The situation of single parents in the EU](#)
47. Eurostat (2024). In-work at-risk-of-poverty rate by household type. Pieejams: [Statistics | Eurostat \(europa.eu\)](#)
48. Eurostat (2024). Number of households by household composition, number of children and age of youngest child. Pieejams: Statistics | Eurostat
49. Fundação "la Caixa" (2024). O que fazemos. Pieejams: [O que fazemos - Fundação "la Caixa" \(fundacaolacaixa.pt\)](#)
50. HAMPLOVÁ E. (2017). OŠETŘOVNÉ V PŘÍPADECH STŘÍDÁNÍ PŘI OŠETŘOVÁNÍ ČI PÉČI. Pieejams: [69e71dbb-e106-3e5e-303b-14c5732839cf \(cssz.cz\)](#)
51. Idealista (2023). Segurança Social Direta: alterar a declaração de situação familiar. Pieejams: [Segurança social direta: sabes o que é a declaração de situação familiar? — idealista/news](#)
52. Iedzīvotāju Ienākuma Nodokļa Kods. Pieejams: [Código Do Imposto Sobre O Rendimento Das Pessoas Singulares \(portal das finanças.gov.pt\)](#)
53. Iefponline (2019). Submissão online de Requerimentos de Subsidio de Desemprego. Pieejams: [Apresentação do PowerPoint \(iefp.pt\)](#)
54. Instituto Da Segurança Social (2024). Guia prático garantia para a infância. Pieejams: [6126c563-7fcc-4695-a0f2-0b5af03c113d \(seg-social.pt\)](#)

55. Instituto Da Segurança Social (2024). Guia Prático Subsídio De Desemprego. Pieejams: [1867b682-64f2-4b1a-8f39-ca008602a16b \(seg-social.pt\)](#)
56. Jornal de Notícias (2024). Famílias monoparentais e idosos são quem mais pede ajuda para pagar a renda. Pieejams: [Famílias monoparentais e idosos são quem mais pede ajuda para pagar a renda](#)
57. Klub svobodných matek (2023). Annual Report 2023. Pieejams: [Annual Report 2023 \(klubsvobodnychmatek.cz\)](#)
58. Klub svobodných matek (n/d). O nás. Pieejams: [O nás – Klub svobodných matek z.s \(klubsvobodnychmatek.cz\)](#)
59. Klub svobodných matek (n/d). Žádost o podporu. Pieejams: [Žádost o podporu – Klub svobodných matek z.s \(klubsvobodnychmatek.cz\)](#)
60. Likums par Slovēnijas Republikas Valsts stipendiju, attīstības, invaliditātes un uzturēšanas fondu. Pieejams: [Zakon o Javnem štipendijskem, razvojnem, invalidskem in preživninskem skladu Republike Slovenije \(ZJSRS\) \(PISRS\)](#)
61. Millennium bcp (2021). IRS: Agregado familiar. Pieejams: [IRS: Agregado familiar - Millennium bcp](#)
62. Ministério do Trabalho, Solidariedade e Segurança Social (2020). DECLARAÇÃO / ALTERAÇÃO COMPOSIÇÃO E RENDIMENTOS DO AGREGADO FAMILIAR. Pieejams: [ade3c638-7cf9-484d-a805-a018698b2198 \(seg-social.pt\)](#)
63. Ministério do Trabalho, Solidariedade e Segurança Social (2021). Requerimento majoração do montante do subsídio de desemprego, do subsídio por cessação de atividade ou do subsídio por cessação de atividade profissional. Pieejams: [40f432a2-72aa-467a-a705-8626628b9b0f \(seg-social.pt\)](#)
64. Ministério do Trabalho, Solidariedade e Segurança Social (2023). Bolsa de estudo. Pieejams: [Bolsa de estudo - seg-social.pt](#)
65. Ministério do Trabalho, Solidariedade e Segurança Social (2024). Pensão de sobrevivência. Pieejams: [Pensão de sobrevivência - seg-social.pt](#)
66. Ministério do Trabalho, Solidariedade e Segurança Social (2024). Abono de família pré-natal. Pieejams: [Abono de família pré-natal - seg-social.pt](#)
67. Ministério do Trabalho, Solidariedade e Segurança Social (2024). Abono de família para crianças e jovens. Pieejams: [Abono de família para crianças e jovens - seg-social.pt](#)
68. Ministério do Trabalho, Solidariedade e Segurança Social (2024). Subsídio de desemprego. Pieejams: [Subsídio de desemprego - seg-social.pt](#)
69. Ministério do Trabalho, Solidariedade e Segurança Social (2024). Prestação Social para a Inclusão. Pieejams: [Prestação Social para a Inclusão - seg-social.pt](#)
70. Ministério do Trabalho, Solidariedade e Segurança Social (2024). Fundo de Garantia de Alimentos Devidos a Menores. Pieejams: [Fundo de Garantia de Alimentos Devidos a Menores - seg-social.pt](#)
71. Ministério do Trabalho, Solidariedade e Segurança Social (n/d). Forms. Pieejams: [Forms - en.seg-social.pt](#)

72. Ministério do Trabalho, Solidariedade e Segurança Social (n/d). Segurança Social. Pieejams: [Serviço de Autenticação da Segurança Social \(seg-social.pt\)](https://seg-social.pt)
73. Ministério Público Portugal (n/d). Cidadão. Pieejams: [Cidadão | Portal do Ministério Público - Portugal \(ministeriopublico.pt\)](https://portal.mj.pt)
74. Ministerstvo práce a sociálních věcí (n/d). Porodné. Pieejams: [Porodné \(mpps.cz\)](https://mpps.cz)
75. Ministerstvo spravedlnosti (n/d). Nesezdaný pár – výživné a zajištění úhrady některých nákladů neprovdané matce. Pieejams: [Nesezdaný pár \(výživné a zajištění úhrady některých nákladů neprovdané matce\) – Výživné – MSp \(justice.cz\)](https://justice.cz)
76. Ministry of Labour and Social Affairs, Department of Family Policy and Protection of Children's Rights (2022). Single parents families. Pieejams: [European Care Strategy](#)
77. Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (n/d). Materinstvo in očetovstvo. Pieejams: [Materinstvo in očetovstvo | GOV.SI](https://gov.si)
78. Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (2024). Denarna socialna pomoč. Pieejams: [Denarna socialna pomoč | GOV.SI](https://gov.si)
79. Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (2024). Varstveni dodatek. Pieejams: [Varstveni dodatek | GOV.SI](https://gov.si)
80. Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (n/d). Večgeneracijski centri. Pieejams: [Večgeneracijski centri | GOV.SI](https://gov.si)
81. Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (n/d). Zaupanje otroka v varstvo in vzgojo, določitev stikov in preživnine. Pieejams: [Zaupanje otroka v varstvo in vzgojo, določitev stikov in preživnine | GOV.SI](https://gov.si)
82. Montepio (2024). Abono de família: conheça os valores para 2024. Pieejams: [Abono de família: conheça os valores para 2024 \(montepio.org\)](https://montepio.org)
83. Montepio (2024). Conheça as despesas que pode deduzir no IRS. Pieejams: [Conheça as despesas que pode deduzir no IRS \(montepio.org\)](https://montepio.org)
84. Montepio (2024). Famílias monoparentais: direitos e apoios. Pieejams: [Famílias monoparentais: direitos e apoios \(montepio.org\)](https://montepio.org)
85. Moravskoslezský kruh (2020). Rozchod, střídavá péče o děti a příspěvek na bydlení. Pieejams: [Rozchod, střídavá péče o děti a příspěvek na bydlení | Moravskoslezský kruh, z. s. \(mskruh.cz\)](https://mskruh.cz)
86. Na sodišču (n/d). Ugotavljanje / izpodbijanje očetovstva / materinstva. Pieejams: [Ugotavljanje / izpodbijanje očetovstva / materinstva | Na sodišču \(nasodiscu.si\)](https://nasodiscu.si)
87. Nosaka ģimenes pabalstu bērnēm un jauniešiem un definē aizsardzību ģimenes izdevumu gadījumā ģimenes aizsardzības apakšsistēmas ietvaros. Dekrētlukums Nr. 176/2003. Pieejams: Decreto-Lei n.º 176/2003 | DR (diariodarepublica.pt)
88. Notas em Dia (2024). Apoios do Estado 2024: Se recebe o salário mínimo conheça os apoios existentes. Pieejams: [Apoios do Estado 2024: Se recebe o salário mínimo conheça os apoios existentes – Notas Em Dia](#)

89. Notas em Dia (2024). Ação social escolar, o que é e quem tem direito? Pieejams: [Ação social escolar – Notas Em Dia](#)
90. Odvetníška pisarna Mele (n/d). Razveza zakonske zveze. Pieejams: [Razveza zakonske zveze - Odvetniška pisarna Mele \(odvetnik-mele.si\)](#)
91. Portál veřejné správy (2020). Rodičovská odpovědnost tvoří nejvýznamnější práva a povinnosti rodičů vůči dítěti. Pieejams: [Rodičovská odpovědnost - gov.cz](#)
92. Portál veřejné správy (2024). Sirotčí důchod – žádost vyřizuje ČSSZ. Pieejams: [Sirotčí důchod – žádost vyřizuje ČSSZ - gov.cz](#)
93. Portugāles Civilkodekss. Dekrētlikums Nr. 47344. Pieejams: [Código Civil - CC | DR \(diariodarepublica.pt\)](#)
94. Portugāles Civilprocesa kodekss. Dekrētlikums 41/2013. Pieejams: [Código de Processo Civil - CPC | DR \(diariodarepublica.pt\)](#)
95. Portugāles Dekrētlikums Nr. 176/2003. Nosaka ģimenes pabalstu bērniem un jauniešiem un definē aizsardzību ģimenes izdevumu gadījumā ģimenes aizsardzības apakšsistēmas ietvaros. Pieejams: [Decreto-Lei n.º 176/2003 | DR \(diariodarepublica.pt\)](#)
96. Portugāles Dekrētlikums Nr. 496/77 par grozījumiem Civilkodeksā. Pieejams: [Decreto-Lei n.º 496/77 | DR \(diariodarepublica.pt\)](#)
97. Portugāles Iedzīvotāju ienākuma nodoklis Nr. 82-E/2014. Pieejams: [Código do IRS - Imposto sobre o Rendimento das Pessoas Singulares - CIRS | DR \(diariodarepublica.pt\)](#)
98. Portugāles Kriminālprocesa kodekss. Dekrētlikums Nr. 78/87. Pieejams: [Código de Processo Penal - CPP | DR \(diariodarepublica.pt\)](#)
99. Portugāles Rīkojums Nr. 277-A/2010 ar kuru regulē finansiālā atbalsta programmu Porta 65 - Noma jauniešiem. Pieejams: [Regulamenta o Decreto-Lei n.º 308/2007, de 3 de Setembro, que cria o programa de apoio financeiro Porta 65 - Arrendamento por Jovens | DR \(diariodarepublica.pt\)](#)
100. Právník na dlani (n/d). Preživnina. Pieejams: [Preživnina - Vrste preživnin in kdo je opravičen do nje \(pravniknadlani.si\)](#)
101. Precizē ģimenes pabalsta bērniem un jauniešiem apmērus, pirmsdzemdību ģimenes pabalstu, apbedīšanas pabalstu, invaliditātes pabalstu ģimenes pabalstam, pabalstu par palīdzību trešajai personai un pastiprina ģimenes pabalsta palielinājumu vientuļo vecāku gadījumos. Rīkojums Nr. 422/2023. Pieejams: [Portaria n.º 422/2023 | DR](#)
102. Rodinný právník (n/d). Otcovství. Pieejams: [Otcovství - Rodinný právník \(rodinny-pravnik.cz\)](#)
103. Salto (2023). Família monoparental: conheça os apoios disponíveis. Pieejams: [Conheça os apoios e benefícios atribuídos a uma família monoparental](#)
104. Sance Detem (2021). Neviditelní rodiče samoživitelé vedou 210 000 českých domácností. Pieejams: [Neviditelní rodiče samoživitelé vedou 210 000 českých domácností | Šance Dětem](#)
105. Serviço Público (2024). Como Obter o Certificado de Constituição do Agregado Familiar. Pieejams: [Certificado de Constituição do agregado Familiar \(servicopublico.pt\)](#)

106. Sloveńijas Ģimenes kodekss. Pieejams: [Družinski zakonik \(DZ\) \(PISRS\)](#)
107. Sloveńijas Likums par tiesību īstenošanu no valsts līdzekļiem. Pieejams: [Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev \(ZUPJS\) \(PISRS\)](#)
108. Sloveńijas Likums par vecāku aizsardzību un ģimenes pabalstiem. Pieejams: [72. člen Zakona o starševskem varstvu in družinskih prejemkih \(ZSDP-1\)](#)
109. Sloveńijas Noteikumi par kārtību, kādā tiek īstenotas tiesības uz ģimenes pabalstiem. Pieejams: [Pravilnik o postopkih za uveljavljanje pravic do družinskih prejemkov \(PISRS\)](#)
110. Sloveńijas Sociālās labklājības likums. Pieejams: [Zakon o socialnem varstvu \(ZSV\) \(PISRS\)](#)
111. Statista (2024). Number of single-parent households in Portugal from 2022 to 2023, by gender of the parent. Pieejams: [Portugal: monoparental households by gender 2023 | Statista](#)
112. Statistical Office of the Republic of Slovenia (2021). Households and families, Slovenia, 1st January 2021. Pieejams: [Households and families, Slovenia, 1st January 2021 \(stat.si\)](#)
113. Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí (n/d). Postup určování a popírání rodičovství v České republice. Pieejams: [Určování a popírání rodičovství v České republice - Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí \(umpod.cz\)](#)
114. Uradni list (n/d). Vloga za uveljavitev pravice do otroškega dodatka. Pieejams: [RS_-2008-031-01198-OB~P003-0000.PDF \(uradni-list.si\)](#)
115. Úřadu práce (2022). Žádost o porodné. Pieejams: [formular \(mpsv.cz\)](#)
116. VašeVýživné (2023). Formy péče o děti po rozchodu rodičů 2024. Pieejams: [Formy péče o děti po rozchodu rodičů 2024 | Vasevyzivne.cz](#)
117. VašeVýživné (2023). Společně posuzované osoby v domácnosti. Pieejams: [Společně posuzované osoby v domácnosti | Vasevyzivne.cz](#)
118. VašeVýživné (2024). Výživné neprovdané matky 2024. Pieejams: [Výživné neprovdané matky 2024 | Vasevyzivne.cz](#)
119. VašeVýživné (n/d). Asistované vymáhání výživného jako sociální služba. Pieejams: [Asistované vymáhání výživného jako sociální služba | Vasevyzivne.cz](#)
120. VašeVýživné (n/d). O nás. Pieejams: [O nás | Vasevyzivne.cz](#)
121. Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije (n/d). Družinska pokojnina. Pieejams: [ZPIZ](#)

PIELIKUMI

Pielikums Nr.1 Aptaujas vecākiem ar bērniem jautājumi

Jautājumi	Apakšjautājumi	Skala/atbildes izvēlnes
1. Kāds ir jūsu šī brīža ģimenes stāvoklis?		Atraitnis (-e), dzīvoju kopā ar draugu/draudzeni, neprecējies (-usies), partnerībā (saskaņā ar Partnerattiecību likumu), precējies (-usies), šķirts (-a)
2. Lūdzu norādiet cik ilgi jums ir šāds ģimenes stāvoklis (gados).		Atvērtais jautājums
3. Kāds ir jūsu mājsaimniecības sastāvs?	Dzīvoju/-am kopā ar aizgādībā esošu/-iem nepilngadīgu/-iem bērnu/-iem (ja bērns studē, līdz 24 gadu vecumam); Dzīvoju/-am kopā ar pilngadīgu/-iem bērnu/-iem, kurš/-i nav manā aizgādībā; Dzīvoju/-am kopā ar savu/-iem vai dzīvesbiedra vecāku/-iem; Dzīvoju/-am kopā ar paplašinātās ģimenes locekli/-ļiem (māsu/-ām, brāli/-ļiem, vecvecākiem utt.); Cits	Esam precēts pāris, Esmu viens (bez dzīvesbiedra), Esam neprecēts pāris, Esam neregistrētās partnerattiecības, Esam registrētās partnerattiecības
4. Kāds ir kopējais cilvēku skaits jūsu mājsaimniecībā?		Atvērtais jautājums
5. Kāds ir jūsu vecums?		līdz 20 gadiem; 25-29; 30-34; 35-39; 40-44; 45-49; 50-54; 55-59
6. Kāds ir jūsu dzimums?		Sieviete, Vīrietis, Nevēlos norādīt

7. Kāda ir jūsu un jūsu mājsaimniecības sastāvā esošo personu nodarbošanās? Lūdzu norādīt atbildi par katru mājsaimniecības sastāvā esošo personu, ja tāda ir.	Jūsu nodarbinātības statuss; Vīra/sievas/partnera/dzīvesbiedra; Nepilngadīga bērna (1); Nepilngadīga bērna (2); Nepilngadīga bērna (3); Nepilngadīga bērna (4); Nepilngadīga bērna (5); Pilngadīgā bērna (1); Pilngadīgā bērna (2); Jūsu vecāka (1); Jūsu vecāka (2); Paplašinātās ģimenes pārstāvja (1); Paplašinātās ģimenes pārstāvja (2); Drauga (1)	Strādā pilna laika darbu, Strādā nepilna laika darbu, Uzņēmējs/ pašnodarbināts, Pensionārs, Bezdarbnieks, Students, Skolēns/ pirmsskolēns, Mājsaimniece/-ks
8. Ja jūs strādājat nepilna laika darbu, lūdzu, norādiet stundas nedēļā:		Līdz 10, 10-20, 21-30, 31-39
9. Norādiet jūsu aizgādībā esošo bērnu skaitu, pēc to piederības jūsu mājsaimniecībai (ja nav, uz jautājumu neatbildiet)		Dzīvo pastāvīgi, Dzīvo periodiski, Nedzīvo vienā mājsaimniecībā ar mani
10. Norādiet jūsu aprūpē esošo bērnu skaitu, pēc to piederības jūsu mājsaimniecībai (ja nav, uz jautājumu neatbildiet)		Dzīvo pastāvīgi, Dzīvo periodiski
11. Kāds ir jūsu aprūpē un aizgādībā esošo bērnu vecums (norādiet vecumu katram bērnam)?		Atvērtais jautājums
12. Kāds ir jūsu mājokļa statuss?		Dzīvoju īres dzīvoklī; Dzīvoju man vai manam dzīvesbiedram/partnerim piederošā īpašumā; Dzīvoju maniem vecākiem/radiniekiem piederošā īpašumā; Dzīvoju pašvaldības nodrošinātajā dzīvoklī; Cits
13. Kādi ir jūsu mājsaimniecības kopējie ienākumi mēnesī pēc nodokļu nomaksas (NETO)? <i>Mājsaimniecība ir viens vai vairāki cilvēki, kas dzīvo vienā mājoklī un kopīgi sedz izdevumus, piemēram, par pārtikas iegādi.</i>		Līdz 700; 701 līdz 1000; 1001 līdz 1400; 1401 līdz 1700; Vairāk kā 2000

14. Vai jums ir grūtības segt ikdienas tēriņus jūsu ģimenes vajadzībām?	Komunālos maksājumus; Pārtikas preces ikdienai; Ikdienas nepieciešamības preces; Apģērbi un apavus; Veselības aprūpes pakalpojumus; Bērnu interešu izglītību (pulciņus, sporta nodarbības utt.);	1 - ļoti grūti; 2; 3 - ne grūti, ne viegli; 4; 5 - ļoti viegli
15. Ja nepieciešams, norādiet, citas jūsu ģimenes vajadzības, kuras jums ir grūtības segt.		Atvērtais jautājums
16. Kādi ir jūsu ģimenes (t.sk. bērna) ienākumu avoti? Lūdzu norādīt aptuveno īpatsvaru.	Saņemu alimentus no bērnu tēva/mātes; Darba alga vai pašnodarbinātā / uzņēmēja ienākumi; Saņemu pabalstu/-us no valsts/pašvaldības; Saņemu atbalstu no saviem vecākiem; Saņemu atbalstu no draugiem paziņām	10%, 20%, 30%, 40%, 50%, 60%, 70%, 80%, 90%, 100%
17. Kādu vēl atbalstu bez naudas jūsu ģimene saņem?		Subsidētā dzīves vieta; Atbalsts bērnu izglītībā; Pārtiku/pārtikas pakas; Atbalstu bērnu aprūpē; Transporta atbalstu; Apģērbi; Cits
1. Kāds finansiālais atbalsts un kādā apmērā jums būtu visnepieciešamākais un vispiemērotākais bērna/-u aprūpes nodrošināšanai? Iespējamās vairākas atbildes.	[Nodokļu atvieglojumi; [Atbalsts pārtikas iegādei]; [Atbalsts transporta izdevumiem]; Atbalsts apģērba iegādei; Atbalsts mācību līdzekļu iegādei; Atbalsts ēdināšanas izdevumu segšanai izglītības iestādē; Atbalsts komunālo maksājumu segšanai; Atbalsts īres maksas segšanai; Atbalsts veselības aprūpes pakalpojumu izmaksu segšanai; Atbalsts medikamentu/ tehnisko palīg līdzekļu izmaksu segšanai	1 - nav nepieciešams, 2 - nepieciešams, 3 - ļoti nepieciešams
2. Lūdzam sniegt papildus informāciju par tiem atbalsta veidiem, kurus norādījāt iepriekšējā jautājumā. Piemēram, ja atzīmējāt "Nodokļu atvieglojumi" lūdzam precizēt kādi. Ja nepieciešams, norādiet - kādi vēl finansiālā atbalsta veidi jums būtu visnepieciešamākie un vispiemērotākie bērna/-u aprūpes nodrošināšanai.		Atvērtais jautājums

3. Kāds cita veida atbalsts jums būtu visnepieciešamākais un vispiemērotākais bērna/-u aprūpes nodrošināšanai? Iespējamās vairākas atbildes.	Atbalsts bērna/-u pieskatīšanā; Pagarināta darbnespējas lapa B sakarā ar ilgstošu slimu bērna kopšanu; Atbalsts attālinātā darba iespējām, ja saderīgs ar nodarbinātā darba formu; Atbalsts bērna/-u izglītībā; Atbalsts bērna/-u izglītībā; Psiholoģiskais atbalsts; Juridisks atbalsts; Atbalsts veselības aprūpes jomā	
4. Lūdzam sniegt papildus informāciju par tiem atbalsta veidiem, kurus norādījāt iepriekšējā jautājumā. <i>Piemēram, ja atzīmējāt "Atbalsts bērna/-u pieskatīšanā" lūdzam precizēt kāds tieši.</i> Ja nepieciešams, norādiet - kādi vēl cita atbalsta veidi jums būtu visnepieciešamākie un vispiemērotākie bērna/-u aprūpes nodrošināšanai.		Atvērtais jautājums
5. Vai jums ir vēl kādi priekšlikumi, kā varētu uzlabot atbalsta sistēmu vecākiem ar bērniem?		Atvērtais jautājums
6. Vai esat saskāries/-usies ar grūtībām atbalsta saņemšanā jūsu ģimenei? Ja jā, lūdzu, aprakstiet, kā tās izpaužas.		Atvērtais jautājums

1. Jautājumi NVO pārstāvjiem:

- Iepazīšanās, fokusa grupas diskusijas mērķu un darba kārtības skaidrojums.
- Pēc kādiem kritērijiem jūs identificējat ģimenes, kuras ir uzskatāmas par vientuļo vecāku ģimenēm?
- Kāda ir jūsu līdzšinējā pieredze ar atbalstu vientuļajiem vecākiem? Kāds atbalsts tiek sniegts jūsu organizācijā?
- Vai būtu nepieciešama vienota definīcija vientuļajiem vecākiem? Kāda tā varētu būt?
- Kādas ir šī brīža aktuālākas problēmas vientuļajiem vecākiem Latvijā?
- Cik lielā mērā tiesiskais regulējums šobrīd ir piemērots vientuļo vecāku problēmu risināšanā un atbalsta nodrošināšanā un uztur līdzekļu piešķiršanā?
- Kā varētu uzlabot atbalstu, kuru NVO sniedz vientuļajiem vecākiem? Kādi varētu būt sadarbības modeļi starp NVO, pašvaldībām un valsts iestādēm?
- Kam un kādi atbalsta pasākumi būtu jāsniedz vientuļajiem vecākiem? Kāda būtu šo pasākumu ieviešanas secība? Kas būtu prioritārs, kas ieviešams ilgākā termiņā?
- Kādi atbalsta pasākumi būtu visefektīvākie?
- Vai Latvijā būtu ieviešama citu valstu prakse atbalsta sniegšanā? Ja dalībniekiem tādi ir zināmi, tie tiek apspriesti. Ja nav: tiek piedāvāti dažādi varianti no Čehijas, Slovēnijas un Portugāles izpētes rezultātiem.
- Kādi vēl varētu būt priekšlikumi vientuļo vecāku situācijas uzlabošanai Latvijā?

2. Jautājumi valsts iestāžu pārstāvjiem:

- Iepazīšanās, fokusa grupas diskusijas mērķu un darba kārtības skaidrojums.
- Vai vientuļo vecāku statuss Latvijā ir skaidri definēts un visiem saprotams?
- Kā būtu lietderīgi definēt vientuļos vecākus valsts līmenī? Kādi kritēriji tam būtu izmantojami?
- Vai vientuļo vecāku atbalsta tiesiskais ietvars šobrīd ir piemērots un pietiekami efektīvs?
- Kādi dati un no kādiem avotiem būtu izmantojami, lai identificētu reālo vientuļo vecāku situāciju?
- Kam un kādi atbalsta pasākumi būtu jāsniedz vientuļajiem vecākiem? Kāda būtu šo pasākumu ieviešanas secība? Kas būtu prioritārs, kas ieviešams ilgākā termiņā?
- Kā novērtēt un uzlabot šo atbalsta pasākumu efektivitāti?
- Vai Latvijā būtu ieviešama citu valstu prakse atbalsta sniegšanā? Ja dalībniekiem tādi ir zināmi, tie tiek apspriesti. Ja nav: tiek piedāvāti dažādi varianti no Čehijas, Slovēnijas un Portugāles izpētes rezultātiem.
- Kādi vēl varētu būt priekšlikumi vientuļo vecāku situācijas uzlabošanai Latvijā?

3. Jautājumi pašvaldību iestāžu pārstāvjiem:

- Iepazīšanās, fokusa grupas diskusijas mērķu un darba kārtības skaidrojums.
- Kāda ir jūsu līdzšinējā pieredze ar atbalstu vientuļajiem vecākiem? Kāds atbalsts tiek sniegts pašvaldībās? Kā tiek identificētas ģimenes, kurām pienākas atbalsts?
- Vai būtu nepieciešama vienota definīcija vientuļajiem vecākiem? Kāda tā varētu būt?
- Vai vientuļo vecāku atbalsta tiesiskais ietvars šobrīd ir piemērots un pietiekami efektīvs? Piemēram, uzturlīdzekļu piešķiršana u.c. Lūdzu precizēt.
- Kam un kādi atbalsta pasākumi būtu jāsniedz vientuļajiem vecākiem? Kāda būtu šo pasākumu ieviešanas secība? Kas būtu prioritārs, kas ieviešams ilgākā termiņā?
- Kādi atbalsta pasākumi šeit būtu visefektīvākie?
- Vai Latvijā būtu ieviešama citu valstu prakse atbalsta sniegšanā? Ja dalībniekiem tādi ir zināmi, tie tiek apspriesti. Ja nav: tiek piedāvāti dažādi varianti no Čehijas, Slovēnijas un Portugāles izpētes rezultātiem.
- Kādi vēl varētu būt priekšlikumi vientuļo vecāku situācijas uzlabošanai Latvijā?